

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معیشت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگي

۱۳۹۰

د رسمي کتابونه د پوهنې په وزارت پرمخ لارې
په بازار کې پراخېښته او خرېدنه په کلکه، مخ وړي
له سر غړوونکو سره قانوني چلند کېږي

Ketabton.com

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو
د روزنې او د ساینس د مرکز معییت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

نهم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

ليکوالان:

- استاد نور الله صافي
- استاد سيد فضل شاه پاچا
- مولوي عبدالصبور عربي
- استاد فضل الله نيازی
- استاد رقيب الله ابراهيمي

علمي اديتوران:

- دكتور محمد يوسف نيازي
- استاد احسان الله ناشر
- استاد محمد آصف کوجي
- استاد فيض محمد عثمانی

د ديني، سياسي او فرهنگي کمیټه:

دكتور محمد يوسف نيازی

حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې.

د تدقيق، تصحيح او څارنې کمیسیون:

دكتور اسلام الله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معین
دكتور شیر علي ظریفی د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤل
د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستانی د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

کمیون: استاد رقيب الله ابراهيمي

طرح او ويزاين: محمد سهيل انصاري او عنايت الله غفاري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام
گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد پر مخنیګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده لکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي. دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زياتې شوي دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده. هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو مینلې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په پاکښته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برلاوي ورپه برخه کړي. پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤلیت په رښتیني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي. په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تلویډ او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

د مطالبو پر ليک

منځ

سرليک

۱. د ايمان اړين څيزونه.....
۲. اتفاق او يووالی.....
۳. دين خير غوښتنه ده.....
۴. د اړيکو پر ټکول.....
۵. دوه مخي.....
۶. تقوا او پرهيزگاري.....
۷. تواضع (عاجزي کول).....
۸. کفالت.....
۹. د کفالي پای.....
۱۰. حواله.....
۱۱. حواله ۲.....
۱۲. وکالت ۱.....
۱۳. وکالت ۲.....
۱۴. مضاربت.....
۱۵. مضاربت ۲.....
۱۶. هبه.....
۱۷. هبه ۲.....
۱۸. وديعت (امانت).....
۱۹. مدينې منورې ته د نبي کریم صلی الله عليه وسلم هجرت.....
۲۰. مدينې منورې ته د نبي کریم (ص) رسېدل.....
۲۱. د مسلمانانو تر منځ د وروړگلوی تړون.....
۲۲. له نورو قبيلو سره د رسول الله (ص) تړونونه.....
۲۳. د مسلمانانو په ضد د قريشو پاڅون.....
۲۴. د بدر غزا.....
۲۵. د احد غزا.....
۲۶. د سلام فضيلت.....

۸۵		د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت
۸۷		د رشوت حراموالی
۸۹		د حلال کسب طلب
۹۲		۳۰. د الله (ج) نعمتونه
۹۶		۳۱. د مزدور حق باید ډیر ژر ورکړل شي
۹۹		۳۲. د علم زده کړه فرض ده
۱۰۲		۳۳. غضب
۱۰۵		۳۴. لقطه (موندل شوی مال)
۱۰۹		۳۵. مزارعت (دهقاني)
۱۱۲		۳۶. مساقات (باغباني)
۱۱۵		۳۷. وقف
۱۱۸		۳۸. صلح (سوله)
۱۲۱		۳۹. شرکت
۱۲۵		۴۰. د وجودهو شرکت
۱۲۸		۴۱. شفعه
۱۳۲		۴۲. له ځان څخه دفاع کول
۱۳۵		۴۳. وصیت

د ایمان اړین څیزونه

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ فَلْيُقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُمْ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَفِيقَهُ». متفق عليه

د راوي پېژندنه:

نوم یی عبدالرحمن بن سخرالدوسي لقب یی ابوهریره او د هجرت په اووم کال مسلمان شوی
دی ډیره موده یې د پیغمبر (ص) خدمت کړی له همدې امله یې له رسول الله (ص) څخه گڼ
شمیر احادیث روایت کړي دي. دغه جلیل القدر صحابي په تقوی او پرهیزگاری مشهور او د
لور ذکاتو خاوند و او د هجرت په (۵۸) کال وفات شو.

فعالیت:

ابوهره څوک دی؟ معرفي یې کړئ.

د کلمو معنا:

۱. فَلْيُقِلْ خَيْرًا : نو ښکې خبرې دي وکړي.
۲. أَوْ لِيَصْمُمْ: یا دي چوپ او سي.
۳. فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ: نو د خپل گاونډي عزت دي وکړي.
۴. فَلْيُكْرِمْ صَفِيقَهُ: نو د خپل مېلمه عزت دي وکړي.

د حدیث شریف معنا:

له ابې هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل: که څوک په الله تعالی او د
آخرت په ورځ ایمان لري نو د خیر خبرې دي کوي او یا دي چوپ او سي، او که څوک په الله
تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان لري نو د خپل گاونډي درناوی دي وکړي، او که
څوک په الله تعالی او د آخرت په ورځ ایمان لري نو د خپل مېلمه عزت او پالنه دي وکړي.

د حدیث شریف حکمت:

په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان درلودل د زړه عمل دی، خو هغه وخت نور خلک
پري پوهیدای شي، چې ښې او ښایي یې په خبرو او یا عمل کې څرگندي شي، نو په خبرو او
عمل کې د ایمان ښې بډې حدیث شریف کې بیان شوي دي، هغه دا چې هر وخت د خیر
خبري ورڅخه اورېدل کيږي، او له خلکو سره ښکې کورنکي وي، په ځانگړي ډول له هغو
خلکو سره چې له ده سره زیات کارو بار لري زیات ښه چلند وکړي، لکه: گاونډیان،
همکاران، مېلمانه او یا هغه خلک چې کور او یا د کار ځای ته یې راځي.

فعالیت: ایمان تعریف کریں۔ د حدیث شریف گتھی:

۱. بنی خبری کول د ایمان نښه ده: په الله تعالی او د آخرت په ورځ باندي ایمان انسان د ښکړو خبرو کولو، له ناوره خبرو څخه ډډې کولو او په بې ځایه خبرو باندي ځان او یا نورو ته له ضرر رسولو څخه ډډې کولو ته هڅوي، پاتې دې نه وي چې خبرې کول د خبرو ټولو ډولونو لکه: ژبنی، قلمي، اشاري، د اورېدلو یا لیدلو ټولو ډولونو ته شاملېږي، چې باید مؤمن انسان د دغو ټولو شیانو استعمال ته پاملرنه وکړي.

ځکه کله چې انسان خپلو خبرو ته پاملرنه ونه کړي شونې ده چې دروغ ووايي، په چا باندي تهمت وتړي، د چا بې عزتي وکړي، غیبت وکړي او یا د خلکو وخت په بې ځایه خبرو او بې ځایه غوښتنو ضایع کړي.

۲. له ناوره خبرو څخه چوپ او سپېدل غوره دي: که یو انسان د ښکړو او غوره خبرو توان ونه لري او ونه شي کولای چې په ښکړو خبرو سره خلکو ته ګټه ورسوي نو پده باندي لازمه ده چې چوپ و اوسي.

فعالیت: هغه ضررونه چې له ناوره او بدو ویلو څخه را منځ ته کېږي کوم دي؟

۳. د ګاونډي عزت او درناوی کول د ایمان نښه ده: ګاونډی چې پدې حدیث شریف کې ذکر شوی دی ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې له انسان سره د کور، کار او یا هم د ښوونې او روزنې په چاپېریال کې نږدې ژوند کوي.

ګاونډی مختلفې مرتبې او درجې لري، چې عزت او درناوی کول یې د ایمان نښه ده، همدارنګه د ګاونډي اکرام او درناوی هم مختلفې مرتبې لري، خو تر ټولو کمه مرتبه یې داده چې هر سړی له دوي سره په ورځین تندي مخامخ او راشه درشه وکړي.

فعالیت: کوم څیزونه دي چې هر څوک کولای شي د ګاونډي عزت پرې وکړي؟

د مېلمه عزت او درناوی کول د ایمان بله نښه ده: مېلمه په عرف کې هغه سړي ته ویل کېږي چې د انسان کور ته په اجازه او یا دده په دعوت سره هغو خلکو ته ویل کېږي چې د انسان کور یا د کار ځای ته په اجازه خو په عامه معنا سره ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې د انسان کور یا د کار ځای ته په اجازه او یا دده په دعوت سره ورشي، چې پدې صورت کې ټولو هغو خلکو ته ویل کېږي چې دعوت ورته شوی وی او یا دعوت ورته نه وي شوی آن د دفترونو مراجعینو ته هم ویل کېږي. نر څرنگه چې د مېلمه درجې او مرتبې متفاوتې دي همدارنګه عزت او درناوی یې هم مختلفې مرتبې لري چې تر ټولو کمه مرتبه یې له مېلمه سره په ورین تندي مخامخ کېدل دي.

ارزونه:

۱. لاندې عبارتونه تکمیل او پوره کړئ:
 - ✓ من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر فلیقل.....او ل.....
 - ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر.....جاره.
 - ✓ و من کان یؤمن بالله و الیوم الآخر.....صفیه.
۲. هغه عبارت چې د حدیث شریف په دریو جملو کې تکرار شوی کوم دی؟
۳. هغه عبارتونه چې د حدیث شریف په درې واړو جملو کې متفاوت دي کوم دي؟
۴. د لوست د حدیث شریف معنا بیان کړئ.
۵. د حدیث شریف حکمت بیان کړئ.

۱. د پورتنی حدیث شریف عبارتونه له تکمیل او پوره کولو څخه وروسته حفظ کړئ.
۲. د لاندې موضوعاتو څخه د یوې په اړه لنډه مقاله ولیکئ:
 - ✓ نیکې خبرې او په فرد او ټولنه د هغې اثر.
 - ✓ د ګاونډي عزت او درناوی کول.
 - ✓ د مېلمه عزت او درناوی کول.

اتفاق او یووالی

عَنِ الْعَمَّانِ بْنِ بَشِيرٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَوَاحُشِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْحَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى». متفق عليه

د راوي پېژندنه:

نوم يي نعمان د بشير بن نعلبه انصاري زوی د خورج له قبلي څخه دی، مديني منوري ته د نبي کریم صلی الله عليه وسلم له هجرت څخه وروسته په انصارو کې تر ټولو لومړی زېږېدلی دی، خپله راوي، پلار او مور يي ټول صحابه وو، دغه جليل القدر صحابي سخي، نیک خوږه، شاعر، زړه ور او ښکلی نطاق و، او د هجرت په ۶۵ کال وفات شو.

د کلمو معنا:

۱. تَوَادُّهُمْ: د دوي تر منځ دوستي.
۲. تَوَاحُشِهِمْ: د دوي تر منځ زړه سوي.
۳. تَعَاطُفِهِمْ: د دوي تر منځ مهرباني.
۴. تَدَاعَى: يو بل را بلې.
۵. السَّهَرُ: بې خوږي.
۶. الْحُمَّى: تبه.

د حديث شريف معنا:

له حضرت نعمان بن بشير رضي الله تعالى عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: مسلمانان په خپلو منځونو کې په دوستي، زړه سوي، او شفقت کې د يو بدن مثال لري، که د بدن يو غړی په درد شي د بدن نور غړي هم په پرېشانۍ او تبه کې له هغه سره گډون کوي.

د حديث شريف حکمت:

اتفاق او يروالې د ټولو ملتونو د برياليتوب او کاميابي اصلي لامل دی، هغه ملت چې وگړي يې د بدن د غړو په څېر متحد او د خپلې ټولنې د ښکمرغي له پاره کار کوي، په خوښيو او ستونزو کې يو له بل سره شريک وي، په يقيني توگه هغه بريالی او ښکمرغه ملت دی.

له همدې امله نبي کریم صلی الله علیه وسلم پدغه مبارک حدیث کې مسلمانان په هر وخت او هر ډول شرائطو کې اتفاق او یووالي ته را بللې دي، تر څو مسلمانان د خپل ځان او ټولنې د نېکمرغۍ له پاره د یو بدن د غور په څېر کار وکړي.

فعالیت:

د بدن له غور سره د مسلمانانو په تشبیه کې غور وکړئ، او وړانګې چې مسلمانان د خپل وضعیت د ښه والی له پاره باید څه تدابیر ونیسي؟ عمده ټکي یې په فردي او یا ډله ییزه توګه بیان کړئ.

د حدیث شریف ګټې:

۱. ټول مسلمانان د یو بدن د غور په څېر دي.
۲. اتفاق، یووالی او له نفاق څخه ځان ساتل پر مسلمانانو باندې لازم دي.
۳. د اسلامي ټولنې ټول وګړي باید په امتیازاتو او حقوقو کې سره برابر وي، او باید دا ټول د ټولنیز عدالت تر سیوري لاندې وي.
۴. همدارنګه د اسلامي ټولنې ټول وګړي په مسئولیت، وچایو، او د ستونزو پرته حل کولو کې باید سره شریک وي او هر یو د خپل توان په اندازه د هغې په حل کولو کې ونډه واخلي.
۵. هېڅ یو وګړی باید امتیازات پر خپل ځان او یا څو تنو پورې ځانګړي نه کړي.
۶. هېڅ یو وګړی باید د ستونزو د حلولو مسئولیت ته شا نه کړي.
۷. مسلمانان باید تر ټولو وختونو زیات د ستونزو او تکلیفونو په وخت کې یو بل ته نږدې شي، او د ټولنې له اصلاح، او ستونزو له حل څخه پرته په بل شي ځان مصروف نه کړي.
۸. د مسلمانانو اتفاق او یووالی له نورو بشري ټولنو سره د جنګ او اختلاف معاشه نه لري، بلکې مسلمانان د یووالي او اتفاق په صورت کې کولای شي چې خپلې ټولنیزې، اقتصادي او سیاسي ستونزې حل او له منځه یوسي، او په نړۍ کې د یو فحش او بشریت ته د ګټه رسونکي غړي په حیث ښکاره شي، د نورو خلکو د اوږو اقتصادي او ټولنیز پټی نه وي، بلکې د دې مبارک حدیث (خیر الناس من ینفع الناس) په اساس ټول بشریت ته د خدمت مصدر وګرځي.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث شریف عبارات بشپړ کړئ:
«مَثَلٌ فَيُتَوَادَّهِمْ، وَتَرَاحِبُهُمْ، وَيَعَاطِفُهُمْ، كَمَثَلِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عَضْوٌ»
له سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحَمَى
۲. د حدیث شریف مفهوم واضح کړئ.
۳. لاندې کلمې معنا کړئ:
✓ تَوَادَّهِمْ:
✓ تَرَاحِبُهُمْ:
✓ السَّهْرُ:
✓ الْحَمَى:
۴. د حدیث شریف حکمت واضح کړئ.
۵. له حدیث شریف څخه په لاس راغلي گټي بیان کړئ.

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حدیث شریف له مفهوم سره حفظ کړئ.
۲. د حدیث شریف د مطالبو په اړه یوه لنډه مقاله ولیکئ او یو مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

درېم لوست

دین خیر غوښتنه ده

عَنْ تَعِیْمِ بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الَّذِينَ الْأَصْصِيحَّةُ، فَلَمَّا لِنَ ؟ قَالَ لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَنْعَمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَاقِبَتِهِمْ)) رواه مسلم

د راوي پېژندنه:

نوم يې تميم د اوس بن خارجة زوی، د هجرت په نهم کال پر اسلام مشرف شو، لومړی کس و و چې نبي کریم ﷺ ته يې د منبر جوړولو مشوره ورکړه او په مسجد نبوي کې يې چراغ بدل کړ، ډېر تهجد به يې کول، په مدينه منوره کې اوسېده خو د عثمان ؓ له شهادت څخه وروسته شام ته ولاړ او د هجرت په څلوېښتم کال په فلسطين کې وفات شو.

د کلمو معنا:

۱. الْأَصْصِيحَّةُ: اخلاص، خیر غوښتنه او نورو خلکو ته ښه مشوره ورکول.
۲. أَنْعَمَةُ الْمُسْلِمِينَ: د مسلمانانو پېشو ايان او حاکمان.
۳. عَاقِبَتِهِمْ: عام مسلمانان.

د حديث شريف معنا:

له تميم بن اوس الداري ؓ څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ و فرمايل: دين د خير غوښتنه ده، موږ وويل د چا لپاره؟ رسول الله ﷺ و فرمايل: د الله تعالی لپاره، د هغه د کتاب او رسول لپاره، د مسلمانانو د امامانو لپاره او د ټولو مسلمانانو لپاره.

د حديث شريف حکمت:

له الله تعالی سره اخلاص، د خلکو له پاره خير غوښتنه، د الله تعالی د خوښي د پاره حاکمانو او عامو مسلمانانو ته ښکې مشورې ورکول ډېر ارزښناک کار دی، چې د ټولني د پرمختګ او له ډېرو ستونزو څخه د برياليتوب لامل کېږي.

په همدې اساس نبي کریم صلی الله عليه وسلم پدې حديث شريف کې دين له خير غوښتي سره يو ځای کړی او فرمايلي يې دي: دين خير غوښتنه ده.

فعالیت: بیرل ته د نصیحت د نه کولو زیانونه په فردي او یا گروهی ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف گټې:

۱. انسان باید له الله تعالی سره اخلاص ولري.یعني د الله تعالی په ذات او صفاتو ایمان ولري، له هغه سره څوک شریک نه کړي، په اوامر یې عمل وکړي او له نواهیو څخه یې ځان وساتي.
۲. د الله تعالی له کتاب سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی په کتاب چې قرآن کریم دی ایمان ولرو، او د هغې په لارښوونو عمل وکړو.
۳. د الله پیغمبر سره باید اخلاص ولرو: د الله تعالی پر پیغمبر چې حضرت محمد (ص) دی باید ایمان ولرو او د هغه په لارښوونو عمل وکړو.
۴. د مسلمانانو د پېشوایانو له پاره خیر غوښتونکي و او سو: پداسې ډول چې له هغوی سره د کارونو په سرته رسولو کې مرسته وکړو او د ښکو مشورو، ښو نظرونو، د لارښوونې او توفیق په غوښتلو سره دوی د آخرت او دنیا ښېګڼو ته وهڅوو.
۵. د عامو مسلمانانو په حق کې د خیر غوښتل: دوی ښکو کارونو ته دعوت کړو، په دینوي او اخروي ګټورو کارونو کې ورسره مرسته او تعاون وکړو.

ارزونه:

۱. د لاندې حدیث شریف عبارت تکمیل او پوره کړئ:
- ✓ الدین..... قلنا لمن؟ قال الله و لکتابه و لرسوله والمسلمین و عامتهم.
۲. د پورتنی حدیث شریف معنا واضح کړئ.
۳. د پورتنی حدیث شریف حکمت واضح کړئ.

۱. د لوست حدیث شریف حفظ کړئ.
۲. د خلکو په منځ کې د نصیحت (خیر غوښتنې) د فکر د خپرېدو د ارزښت په اړه یوه مقاله ولیکئ.

د اړیکو پرېکړول

عَنْ أَبِي يُوسُفَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ لِيَالٍ يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ ». متفق عليه.

د راوي پيژندنه:

نوم يې خالد بن يزيد انصاري (خررجي) دی د بنو نجار له قبيلې سره تړاو لري. د اصحابو کرامو په منځ کې په ابو ايوب انصاري مشهور و، د عقيي د دويم بيعت پر مهال يې د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره بيعت وکړ او له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يې په ټولسو غزواتو کې گډون درلود، ابو ايوب انصاري د حضرت علي رضي الله عنه سره ناسته ولاړه درلوده او د مجلس ملگری يې و او د هجرت په پنځلسم کال د قسطنطنيې ښار ته نژدې وفات او خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا:

۱. لَا يَحِلُّ: روا نه ده.
۲. أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ: دا چې د خپل وروړ سره اړیکې پرېکړي.
۳. فَوْقَ ثَلَاثٍ: زیات له درې (ورځو).
۴. يَلْتَقِيَانِ: د یو بل سره مخامخ کېږي.
۵. يُعْرِضُ هَذَا: مخ اړوي دی له هغه څخه.

د حدیث شریف معنا:

له ابو ايوب انصاري رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

((هېڅ مسلمان ته روا نه ده چې د خپل مسلمان وروړ سره له درې ورځو څخه زیاته موده اړیکې پرېکړي، چې کله سره مخامخ شي، نو یو له بل څخه مخ واړوي، خو په دوی کې غوره کس هغه دی چې په بل ډول مسی سلام و اچوي)).

د حدیث شریف حکمت:

اسلام د یووالي، ټولنیزو اړیکو د ټینګښت، اجتماعي ژوند، بسپنې، سرښندنې او وروړ-گلوۍ دین دی، داسې ستونزه نشته چې د اسلام په مقدس او سپېڅلي دین کې د هغې لپاره حل نه

وي، د يو بل څخه په مخ اړولو او د اړېكو په بېرې كولو او يو بل ته د سلام په نه اچولو سره ستونزې نه هوارېږي او كله داسې هم كيږي چې دا كار د ډېرو نورو ستونزو د زياتېدو لامل وگرځي، نو په دې مبارك حديث كې رسول الله صلى الله عليه وسلم د مسلمانانو ترمنځ د اړېكو د پريكولو څخه سخت ممانعت كړى دى او له درې ورځو څخه زيات يې پر هغې ټينگار او هميشه والى له شريعت څخه سرغړونه بللې ده.

د حديث شريف گټې:

۱. د نورو سره د اړېكو د پريكولو حرمت: د هيڅ مسلمان لپاره جايز نه ده چې د شخصي او دنيوي گټو په خاطر د خپل مسلمان ورور سره اړېكې پريكړي، ځكه دغه كار د تكبر او غرور نښه ده او كه چيرې دغه كار ته ادامه وركول شي، نو په دېمنۍ او نفرت بدلېږي او هغه كسان چې په يو ځاى كې سره ژوند تېروي له يو بل څخه لرې كوي او په زړونو كې يې كينه راپاروي.

۲. لږ تر لږه درې ورځو كې د اړېكو راژوندي كول: كله چې كوم سړى له خپل مسلمان ورور څخه خفه شي، نو لازمه ده چې د درې ورځو په ترڅ كې دې سوچ او فكر وكړي او خپلو خطاگانو او تيروتنو ته دې متوجه شي، د پوهې او علم خاوندانو سره دې مشوره وكړي او خپلې تيروتنې دې هغوى ته څرگندې كړي او د هغوى څخه دې د ستونزو د حل غوښتنه وكړي، كه چيرې مصلحتونو دا درك كړه چې ملامني په مقابل لوري كې ده بيا دې هم له ده څخه غوښتنه وكړي ترڅو له مقابل لوري سره اړېكه ونيسي او د دوى ترمنځ دې جوړجاړى وشي.

۳. هر څوك چې په پخلاينې پيل وكړي هغه غوره دى: ډېر خلك داسې فكر كوي چې كه چيرې دېمنۍ ته دوام وركړي او په مقابل لوري شرطونه وني، نو دې غيرتمند بلل كيږي، خو رسول الله صلى الله عليه وسلم غوره او غيرتمند هغه څوك بللى دى چې په پخلاينې او سلام اچونه كې پر بل لومړيتوب وكړي.

۴. پر مسلمانانو لازمه ده چې سوله رامنځته كړي: كله داسې كيږي چې ښكېلې خواږې دواړه د خج او بدلې اخيستلو په قهر او غوسه كې راگيرې وي او هره شيبه مقابل لوري ته د سختو مجازاتو د وركولو پالانونه جوړوي او لازم تدبېرونه نيسي او د اسلام د سپېڅلي دين د لارښوونو او ارشاداتو څخه يې خبره وي او يا هم هغو لارښوونو ته كوم

ارزښت نه ورکوي، نو په داسې حال کې پر مسلمانانو فرض ده، ترڅو د خپلې وسعې او توان په اندازه د ښکېلو خواوو تر منځ په پخلاينه کې برخه واخلي او په دې لار کې هر ډول سستي او تقصير د لویو گناهونو د ارتکاب سبب گرځي، ځکه چې الله تعالی فرمایي: ژباړه: ((که د مسلمانانو دوه ډلې یو له بل سره په جگړه کې ښکېلې وي، نو ترمنځ یې سوله وکړئ او سره پخلایې کړئ)).^۱

فعالیت:

زده کوونکي دې د اړیکو د پرمخلو په اړه په ځانگړیز او یا گروهی بڼه خبرگندونې وکړي.

ارزونه:

۱. پورتني حديث معنا کړئ.
۲. د لاندې حديث شريف عبارت تکميل کړئ: لا يحل لمسلم اخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان فيعرض د هذا و يعرض هذا و الذي يبدأ بالسلام.
۳. د حديث شريف گڼي په لنډ ډول بيان کړئ.
۴. د حديث حکمت وړايست.

کورنۍ دنده:

۱. د حديث دا عبارت ياد کړئ (لا يحل لمسلم ان يهجر اخاه فوق ثلاث ليال).
۲. د اړیکو د پرمخلو د اصرارو په هکله يوه لنډه مقاله وليکئ.

۱- ((وَأَنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتُلَا قَاتِلَهُمَا فَالْغُلَامُ صَاغِرٌ يَّتِيهِمَا)) د الصجرات سورت، ۹ آيت.

دوه مخي

عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «تَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَا الْوَجْهَيْنِ
الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءِ بِوَجْهِهِ وَهَؤُلَاءِ بِوَجْهِهِ» متفق عليه

د راوي پيژندنه:

نوموړی عاليقدر راوي په لومړني لوست کې معرفي شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. تَجِدُونَ: تاسو مومئ.
۲. ذَا الْوَجْهَيْنِ: دوه مخي.
۳. يَأْتِي: راځي.
۴. هَؤُلَاءِ: دوی.
۵. وَجْهِ: مخ.

د حديث شريف معنا:

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل: (تاسو به د قيامت په ورځ د ټولو خلکو بد کس هغه څوک ومومئ چې د خلکو ترمنځ دوه مخي کوي، يعني ځينو ته په يو مخ او ځيني نورو ته په بل مخ څرگندېږي چې دې خلکو ته يو څه او هغو نورو ته بل څه وايي، (تر څو يې تر منځ نيکي او دوستانه اړيکي خرابې کړي)

د حديث شريف حکمت:

دوه مخيتوب د انسان اخلاقي او تربوي نيمگړتيا څرگندوي، د افرادو او ټولو ترمنځ اړيکي زيانمنې کوي او د هغوی ترمنځ د کرکې او دښمنيو لامل گرځي چې وروسته بيا په جگړو او وینو تړيو لو بدليږي، دغه ټول کار يو ټول نفاق او غولونه ده ، بڼه پيغمبر صلی الله عليه وسلم مسلمانان ور څخه په کلکه منعه کړي دي.

فعالیت: د دوه مخي ضرورته په ځانگړيزه او يا گروپي بڼه بيان کړئ.

د حديث شريف گټې:

۱. د قيامت په ورځ به تر ټولو بد کس دوه مخی کس وي: دوه مخي يوه ډبره بښه کړنه ده چې د الله ﷻ په نزد ډبره لويه گناه ده، خو ځينې خلک دوه مخي يو لوی هنر گټي او په هغې وياړي، خو دوی په حقيقت کې په يوې لړۍ گناه اخته کېږي، نو په دې حديث شريف کې دوه مخي انسان ډبر بد انسان گڼل شوی دی.

۲. دوه مخي او دوه رنگي يو ډول نفاق او دوکه ده: دا ځکه دوه مخي انسان د دې پر ځای چې د دور خفرو مسلمانانو او يا ډلو ترمنځ د روغې جوړې هڅه وکړي، دا کوښښ کوي، ترڅو د هغوی ترمنځ تاوتریخوالی او نفرت زیات کړي، دوه مخي انسان کله چې کومې ډلې ته ورشي د هغې تايید کوي او هغه سل پر سلو په سمه او مقابل لوري بې سل پر سلو په ناروا بولي، ترڅو په دې توگه خپله گټه په دواړو خواوو کې خوندي وساتي او له بلې خوا دواړو ډلې سره نورې هم په دښمنۍ کې رابښل کړي.

۳. مسلمان باید د دې جرئت ولري، ترڅو گنهگار ته د هغه گناه ور په گوته کړي: مسلمان باید دواړو ناراضو ډلو ته د هغوی خطاگانې ور په گوته کړي، البته د حق دا وينا باید په ډبر حکمت او نرمۍ سره دواړو خواوو ته وویل شي او هغوی باید په دې پوه شي چې د دوی حقيقي او واقعي درست هغه څوک دی چې درې نه د دوی خطاگانې څرگندوي او نهکې مشورې ورکوي.

۴. د مداحو او غوره مالرو خلکو څخه ځان ژغورل: ځکه ډبر ځل داسې هم کېدای شي چې مداحان او غوره مالان د خپلو گټو په خاطر له رېښتیا ویلو ډډه وکړي، خصوصاً هغه وخت چې د حق وينا د دوی د دوستانو د خفگان لامل گرځي.

ارزونه:

۱. د لاندې حديث عبارت تكميل كړئ:
شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَأْتِي هَؤُلَاءُ وَ هَؤُلَاءُ يَرْجِعُ.
۲. د حديث عبارت ولولئ او مفهorm بي څرگند كړئ.
۳. د حديث حكمت بيان كړئ.
۴. د حديث گټې څرگندي كړئ.

کورنۍ دنده:

۱. لاندې عبارتونه له معنا سره په يادو زده كړئ:
«تَحْدُوْنَ شَرَّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَاوَجَهَيْنِ الَّذِي يَأْتِي هَؤُلَاءُ يَرْجِعُ وَ هَؤُلَاءُ يَرْجِعُ»
۲. د دوه مخي تر عنوان لاندې لنډه مقاله وليكي.

تقوا او پرهیزگاري

عن معاذ بن جبل رضی الله تعالى عنهما عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال: ((أَتَقِيَ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتُ ، وَ أَتَّبِعُ السَّبِيلَةَ الْحَسَنَةَ تَمَجُّهَا)) رواه الترمذي

د راوي پيژندنه:

معاذ بن جبل د انصارو د خورج له قبيلي څخه ؤ ، په ځوانۍ كې په اسلام مشرف شوى و، او له پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره د بيعت په مهال په عقيې كې هم موجود و ، د حفاظو ، فقيهو او مجتهدينو صحابو و څخه گڼل كيږي ، په ټولو غزاگانو كې يې گډون كړى دى ، پيغمبر صلى الله عليه وسلم يې ته د قاضي په حيث وليږه ، او د هجرت په اتلسم كال په اردن كې وفات شو .

د كلمو معنا:

۱. أَتَقِيَ اللَّهَ: له الله څخه وويږيږه .
۲. حَيْثُمَا كُنْتُ: په هر ځاي او هر حالت كې چې يې .
۳. أَتَّبِعُ السَّبِيلَةَ الْحَسَنَةَ: د بدۍ پسې نيكې وگره .
۴. تَمَجُّهَا: پاكوي يې (نيكې بدې پاكوي او له مينځه يې وړي).

د حديث شريف معنا:

له معاذ بن جبل رضي الله عنه څخه روايت دى چې : پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : په هر ځاي او هر حالت كې چې وي له الله جل جلاله څخه وويږيږه ، او كه چيري درڅخه كومه گناه صادره شوه ، نو حتما ورپسې نيك كار وكړه ، ځكه چې نيكې بدې له مينځه وړي .

د حديث شريف حكمت:

انسان په هغه وخت كې د گناه مرتكب كيږي كله چې الله جل جلاله هير كړي، غصه او عذاب يې له پامه وغورځوي ، او يا دا چې گناه نه پيژني ، نو كله چې انسان د الله تعالى په يادولو او د هغه په عبادت ځان عادت كړي، او له هغه څخه دوامداره ويږه يې په سترگو كې وي، او په دې پوره شي كوم كار چې كوي يې گناه ده ، په دې صورت كې به هيڅكله انسان د گناه مرتكب نه شي . په دې حديث كې پيغمبر صلى

الله عليه وسلم د انسانانو پام دي ته را اړوي تر څو له الله جل جلاله څخه وروبريږي ، څكه چې له الله جل جلاله څخه ويږه د فرد او ټولني په اصلاح كې رغنده رول لري .

فعاليت: د دوو كسانو كړني چې يو يې له الله جل جلاله څخه وروبريږي او بل نه وروبريږي په ډله يزه توگه مقايسه كړئ.

د حديث شريف گټې:

۱. پرهيزگاري: له الله جل جلاله څخه په هر ځاي كې وروبدل، دا احساس د انسان وجدان وښيي ساتي او په وجود كې يې د يو داخلي خاړونكي په حيث دنده تر سره كوي . له خيانت، د نورو پر حقوقو له تيري كولو او بل هر بد عمل څخه يې ژغوري .
 ۲. له بد عمل څخه وروسته د نيك عمل تر سره كول: انسان بايد د الله جل جلاله لسه رحمت څخه نا هيلې نه شي، كله چې ورڅخه د بيلا بيلو لاملونو په وجه كومه گناه صادره شي ، نو له گناه څخه دې توبه وباسي او نيك كار دې وكړي ، ځكه الله جل جلاله د خپلې مهرباني له مخې د نيك كار په سرته رسولو سره گناه له مينځه وړي.
- خو كه چيرې انسان د نورو په حقوقو تيرى كړى وي ، لازمه ده چې هر چاته خپل حق ور كړي ، او توبه وباسي، تر څو الله جل جلاله ورته بخښنه وكړي .

ارزونه:

۱. لاندې نيمگړې جملې پوره كړئ:
إَتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا وَأَتَّبِعِ الْحَسَنَةَ
۲. د لوست د حديث مفهوم ذكر كړئ.
۳. د لاندې كلماتو معنا ووايست.
إَتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ السَّيِّئَةَ نَحْمُهَا
۴. هغه گټې چې د لوست حديث ورته لارښوونه كوي ذكر كړئ.

كورنۍ دنده:

۱. د لوست حديث حفظ كړئ.
۲. د حديث حكمت په خپلو كتابچو كې وليكئ.

تواضع (عاجزي كول)

عن عمر رضي الله عنه قال: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ» رواه البيهقي في شعب الإيمان.

د راوي پيژندنه:

دغه ستر صحابي امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خطاب ځوي او د مسلمانانو دريم خليفه ؤ ، د نوموړي په اسلام راوړلو سره مسلمانان په مکه مكرمه كې خورا قوي شول ، په ټولو غزاگانو كې يې گاون درلوده، د هجرت په ديارلسم كال د مسلمانانو خليفه وټاكل شو ، د هجري سني بنسټ يې كينود ، او د خلافت په دوران كې يې د عراق شام او مصر اوسيدونكي په اسلام مشرف شول ، د عدالت په پلي كولو كې يې شهرت درلوده ، نوموړی د هجرت په درويشتم كال د دري شپيتو كالو په عمر په مدينه منوره كې د يو مجوسي غلام له خوا چې ابو لؤلؤ نومېده په شهادت ورسېده ، او د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د قبر تر څنگ د ابوبكر الصديق رضي الله عنه په خوا كې دفن كړاې شو .

د کلمو معنا:

۱. مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ: چا چې د الله جل جلاله لپاره عاجزي وکړه .
۲. رَفَعَهُ اللَّهُ: الله جل جلاله به يې مقام او منزلت اوچت کړي .

د حديث شريف معنا:

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت دی چې ويلي يې دي : له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه مې واړيدل چې ويل يې : ((چا چې د الله تعالی د رضا لاس ته راوړلو په مقصد عاجزي وکړه ، نو الله جل جلاله به يې مقام او درجې اوچتې کړي)) .

د حديث شريف حکمت:

لويې او تکبر انسان د نورو په وړاندي خورا وړوکی کوي، ولی د دې پر خلاف عاجزي کول انسان د نورو په زړونو کې لویوي او خلک ورته په درنه سترگه گوري، متواضع انسان د همیش لپاره کونښن کوي چې خپلې ټولنې ته خدمت وکړي او نه غواړي چې څوک يې وپيژني ، نه غواړي چې د حقوقو او امتيازاتو په حاصلولو په نورو برتري ولري ، د خدايي جل جلاله د رضا د حاصلو لپاره د ټولنې تر ټولو وگړو ځان کم بولي ، شپه او ورځ پدې فکر کې وي چې

خړنگه د خلكو خدمت وكړي، په دې حديث كې پيغمبر صلى الله عليه وسلم د پورته صفاتو لرونكو اشخاصو سره وعده كوي چې : الله جل جلاله به دوي ته د دوي بدله وركړي ، مرتبې به يې اوچتې او عزت به يې زيات كړي.

فعاليت : په ډله ييزه توگه د تراضيع (عاجزۍ) گڼي ، او د تكبير (لويې) تاوانونه ذكر كړئ.

د حديث شريف گڼي:

۱. عاجزي بايد د الله جل جلاله لپاره وي: انسان بايد په هېڅ صورت كې ځان په نورو پورته و نه گڼي ، او د كبر (لويۍ) او د نورو له سپك گڼلو څخه ځان وساتي ، او كوښښ دې وكړي چې كومې نېكۍ يې د خلكو سره كړي يادونه يې خلكو ته و نه كړي، خپل نيك كارونه الله جل جلاله ته وسپاري، په يقيني توگه چې الله جل جلاله به يې بدله په دواړو جهانو كې وركړي.

۲. الله جل جلاله د متراضيع انسان مرتبه اوچتوي: كله چې انسان د الله لپاره تراضيع و كړي ، نو عادل ذات خپل بنده هېڅكله ذلت ته نه پرېږدي ، بلكې الله جل جلاله هغه ته عزت وركوي او مرتبه يې لوړوي ، هغه ته د خپلو نيكانو بدگانو په زړونو كې ځاى پيدا كوي ، او د الله تعالى سره يې هم مرتبه اوچتوي .

ارزونه:

۱. لاندې نمېگړي عبارتونه پوره كړئ:
- منالله رفعه الله.
۲. د لوست حديث معنا كړئ.
۳. د لوست له حديث څخه چې كومې گڼي په لاس راځي، بيان يې كړئ.
۴. د حديث حكمت بيان كړئ.

كورنۍ دنده:

۱. د لوست حديث د معنا سره حفظ كړئ.
۲. د لوست حديث د خپلې كورنۍ غړو ته ووايست.

کفالت

د کفالت تعريف:

کفالت په لغت کې: پر ځای کېدو ته وايي.

او د فقهارو په اصطلاح کې: په يو چا د لازم (ثابت) مال او يا د هغه د ځان ضمانت کول په داسې توگه چې غوښتونکي يې د اصيل او کفيل دواړو څخه غوښتلاى شي کفالت بلل کېږي. لنډه دا چې پور د کفيل په غاړه نه ثابتېږي او د اصيل له غاړې څخه نه ساقطېږي.

لکه زېد احمد ته پور او يا ورسره څه شي امانت ږدي، مگر زېد په احمد اعتبار نه لري، محمود زېد ته وايي: زه د احمد ضامن يم که چېرې له هغه څخه ورک شي زه يې حاضر ووم، زما پسه اعتماد له ده سره معامله وکړه، دا معامله کفالت بلل کېږي، چې پدې اساس په کفالت کې پور د کفيل په غاړه ثابت نشو او همدارنگه د مدير له ذمې څخه ساقط نشو.

د کفالت د روا والي دليل:

د ضمانت روا والی په قرآن کریم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی: قرآن کریم:

الله تعالی فرمائي: (وَلَمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ) (سوره يوسف، ۷۲ آيت)
ژباړه: او هغه چا ته د يو اوښ بار به په جايړه کې ورکول کېږي چې (د يوسف عليه السلام) ورکه شوي پيمانه راوړي، او زه يې ضامن يم.
په دې آيت کریمه کې (زَعِيمٌ) د کفيل په معنا دی.

دويم: سنت:

نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمائي: «الزَّعِيمُ غَارِمٌ»^۱
ژباړه: ضمانت کونکی به تاوان گالي.

دریم: اجماع:

تو لو مسلمانانو د کفالت په روا والي باندې له دې امله اجماع کړې ده چې خلک ورته اړتیا لري.

فعالیت: زده کړونکي دې د خپل چاپیریال څخه داسې یو مثال راوړي چې د چا د مال او یا ځان ضمانت یې کړی وي.

د ضمانت د روا والي حکمت:

د حقوقو دساتنې، د وگړو ترمنځ مرسته، پررونو او داسې نورو مالي معاملاتو کې آسانتیا، او ددې لپاره چې د حق خاوند په خپل پور، او چاته د څه په ورکولو کې ډاډمن اوسي، او همدارنگه د خلکو څخه ستونزې دفع او له منځه ولاړې شي تر څو په خپل منځ کې په ډاډه زړه یو د بل سره معاملې وکړي، دا هغه ټول مطالب دي چې د ضمانت دروا والي د حکمت له جملې څخه شمیرل کېږي.

د کفالي رکن:

د کفالي رکن ایجاب او قبول دی. (۱)

البته ایجاب د کفیل له لوری او قبول د پور د خاوند له لوری.

د کفالت چولونه:

کفالت په دوه ډوله دی:

۱. د یو چا د ځان ضمانت کول چې دې ته کفاله بالنفس وايي.
۲. د یو چا د مال ضمانت کول چې کفالت بالنمال بلل کېږي.

د کفالت اړوند ځینې اصطلاحات:

کفیل: هغه څوک دی چې د بل چا د مال او یا ځان ضامن کېږي.

مکفول عنه: اصلي پروروی چې د اصل په نامه هم یادېږي.

مکفول له: د حق خاوند.

د کفالي محل: د کفالي محل په یا نفس وي او یا مال.

(۱) فتح القدیر/ ۵/ ۳۹۰- الدر المختار/ ۴/ ۲۶۰

د کفالي شرطونه:

کفالت ځانګړي شرطونه لري چې صيغي، کفيل، اصل، مکفول له او مکفول به پورې اړه لري او په لاندې ډول بيانېږي:

د صيغي شرطونه:

۱. کفالت بايد په داسې صيغه يا لفظ وي چې په التزام دلالت کوي، مثلاً ووايي:
زه ستا د هغه پور ضامن یم چې فالاني کس درڅخه اخيستي دی.
او يا: زه د فالاني شخص ضامن یم.
۲. د کفالت لفظ بايد په غیر متعارف شرط پورې تړلی نه وي، مثلاً د چا په راتګ پورې يې وتړي.
۳. د کفالت لفظ بايد وخت پورې ونه تړل شي، دا که د مال کفالت وي او د پافس، ځکه چې د کفالت څخه مقصد ورکړه او يا حاضرون دي، کله چې وخت پکې رامنځ ته شي بيا دا مقصد نه ترسره کېږي.

د کفيل شرطونه:

۱. کفيل بايد د تبرع (ورکړې او بخښلو) اهليت ولري يعنې عاقل او بالغ وي، د لمړني او ماشوم کفالت صحيح نه دی.
۲. کفيل به آزاد شخص وي نو د غلام (مړني) کفالت صحيح نه دی، ځکه چې دا يو خدايي کار دی، حال دا چې مړنی ددې اهل نه دی.

د اصل يا مديون شرطونه:

۱. اصل بايد د مکفول به په تسليمولو قادر وي، که پخپله وي او يا د کوم نائب په واسطه.
 ۲. اصل بايد کفيل ته معلوم وي.
- ## د مکفول له شرطونه:
۱. مکفول له (د قرض خاوند) بايد معلوم وي.
 ۲. مکفول له بايد عاقل وي.
 ۳. مکفول له به د عقد په مجلس کې حاضر وي. (۱)

(۱) فتح القدیر، ج ۵، ص ۳۹۰، بدایع الصنایع ۶/ ۲

د مکفول به شرطونه:

۱. د مکفول به یا ضمانت شوی شی تاوان به اصل (مدیون) گالي.
۲. مکفول به باید له هغه شیانو څخه وي چې ورکړه يې د کفیل له لوری امکان ولري، خو عقد گټور واقع شي.
۳. د ضمانت شوي مال پر به لازم او صحیح وي.

فعالیت: زده کورنکي دې په خپل منځ کي کفیل، مکفول به، مکفول له او مکفول عنه په داسې مثالونو روښانه کړي چې یو یو کس به دې نومونو ونوموي.

د کفالي احکام:

۱. داین به د کفیل څخه د هغه څه مطالبه کوي چې په اصل باندې يې لري.
۲. کفیل به د اصل څخه هغه څه غواړي چې د څه شي ضمانت يې کړې دی.

ارزونه:

لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

کفالت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.

د کفالي رکن وړایاست.

کفالت په څو ډوله دی؟ بیان يې کړئ.

د کفالي اړوند اصطلاحات تعریف کړئ.

لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه کس چې له هغه څخه د مال ورکولو اړیا د شخص حاضرولو غوښتنه کتري
د..... په نوم یادېږي.

۲. مکفول عنه ته..... هم وبل کېږي.

کورنۍ دنده:

د خپل ټولگي د ملگرو په نومونو اخیستو سره د کفالت بالمال او کفالت بالنفس صورتونه ولیکئ، او هر کس ته د کفالت په اصطلاح کي نوم ورکړئ.

د کفالي پاي

په تېر درس کې مو ولوستل چې کفالت په دوه ډوله دی، يو ته کفالت بالمال او بل ته کفالت بانفس وايي، پدې لوست کې غور وړو چې هغه کارونه ويترنو چې کفاله پرې پای مومي.

(۱) کفالت بالمال په يو د دوو لارو سر ته رسېږي:

۱. د مال ورکول غوښتونکي ته، او يا هغه څه کول چې د ورکړې په معنا وي، بربړه ده که دا ورکړه د کفيل لخوا وي، او يا د پور وړی لخوا وي.
۲. ابراء او يا صلح کول، نو کله چې غوښتونکی پور وړي يا کفيل ته ابراء وکړي او يا ورسره په يوه اندازه مال روغه وکړي، کفالت پای ته رسېږي.

(۲) کفالت بانفس په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. د سوري سپارل غوښتونکي ته په هغه ځای کې چې د قاضي مجلس ته يې حاضرولي شي.
۲. ابراء: کله چې د حق خاوند کفيل ته ابراء وکړي نو کفالت بانفس پای ته رسېږي.
۳. کله چې په خپله مکفول عنه شي کفالت بانفس پای ته رسېږي.

فعاليت: څو تنه زده کونکي دې په انفرادي توگه د کفالي د يو يو شرط د حکمت په اړه

خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

په اصيل باندې د کفيل درجوع شرط نه:

۱. کفالت بايد د مکفول عنه په اجازه سره شوی وي، که داسې نه وي، بيا کفيل ورکړې شي د پور وړي څخه نه شي غوښتلاى، ځکه چې په دې صورت کې د کفيل ورکړه خيرات شمېرل کېږي.

۲. کفالت بايد په صحيحې اجازې سره تر سره شوی وي، نو د هغه ماشوم اجازه د اعتبار وړ نه ده چې په ده باندې بندیزونه ايښودل شوي وي.

۳. د ضمانت نسبت به اصيل ته کېږي، لکه چې کفيل ته ووايي: زما څخه ضامن شه تر څو د قرض ورکولو معنا پکې رښتيني شي، نو کله چې مديران د ضمانت نسبت ځان ته ونه کړي، بيا د کفيل او اصيل ترمنځ هېڅ علاقه نه پاتې کېږي.

مسئله:

– که چېرې دوه تنه د یو سړي د زرو افغانیو ضمانت وکړي، په داسې حال کې چې دوی دواړه یو د بل تضمین ونه کړي، بیا د دواړو ضامنانو څخه یو تن خپله حصه پور ادا کړي، نو د هغه څه چې ده ورکړي دي، د خپل ملګري څخه هېڅ غوښتنه نه شي کولای ځکه چې ده هغه د خپل لوری څخه ورکړي نه د ملګري له لوری څخه، خو د اصل (مدیرن) څخه بې غوښتلای شي، ځکه چې د همدې په امر ضامن شوی دی.

– وړاندې له دې چې ضامن منل شوی مال نه وي ورکړی د مدیرن څخه یې نه شي غوښتلای، نو هر کله چې کفیل منل شوی شی داین ته ورکړ بیا یې د پور وړي څخه غوښتلای شي.

په اوسني عصر کې په کفالت باندې د اجوري اخیستلو حکم:

دا غوره ده چې د کفالت عقد پرته له کومې اجوري ترسره شي، بیا هم که چېرې پور وړي څه اندازه مال د خیرات، هدیې او بخشش په نامه خپل کفیل ته ورکړي گناه نه لري، ځکه چې دا دده د هغه ښېګڼې په لړ کې ده، چې ضامن دده سره کړې ده.

– که چېرې کفیل اجوره شرط کړي څه حکم لري؟
خواب: د ضرورت او ټولنیز حاجت لپاره په کفالت باندې اجوره اخیستل روا ده، ددې لپاره چې د خلکو مصالحو یا ښېګڼو کې ځنډ رانه شي، لکه بهر ته د مزدورۍ، یا درس لپاره تګ.

د اوسني عصر د مهمو تجارتی کفالتونو ټولونه:

۱. د درک ضامن کېدل:

هغه دا چې پلورونکي ته د پیسو ضمانت ورکړي او مشتری یا اخیستونکي ته د مینې تضمین ورکړي.

۲. د بازار ضمانت کېدل:

دا چې د بازار د تاجر د ټولو پورونو ضمانت وکړي، یعنې تاجر چې څه شیان په بازار کې رانیسي د هغو د پیسو تضمین په څاړه واخلي.

۳. د وزن، گز او پیماني ضامن کېدل:

دا چې دا تاجر یا دوکاندار چې د وزن، گز او پیماني په هکله څه ولري صحیح دي د غلطۍ اودرځۍ بې زه ضامن یم.

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. په کومو حالاتو کې کفالت بالمال او کفالت بالنفس پای مومي؟
۲. ایا کفیل د اصل څخه غوښتنه کولای شي؟ ددې مسئلې شریونه په لنډ ډول بیان کړئ.
۳. دواړسې، زمانې د تجارت اړوند مهم ډولونه د کفالت وړایاست.
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. کفالت باید په امر او اجازې د..... سرته ورسېږي.
۲. د بازار ضمانت او تعهد عبارت دی له.....

کورنۍ دنده:

دلوست مهم ټکي په خپله ژبه په پنځو کرښو کې ولیکئ

حواله

زبير په بلال پښخوس زړه افغانی، پور لري، بلال احمد ته وايي: پښخوس زړه افغانی، زبير ته زما لسه دركه وركړه، احمد وايي سمه ده. دې كار ته د فقهي په اصطلاح كې حواله ويل كېږي. دا عمل په څلورو عناصرو مشتمل دی چې د فقهي په علم كې هر يو خپل نوم لري. بلال ته محيل، زبير ته محال، احمد ته محال عليه او پور ته محال به وايي.

د حوالې تعريف:

حواله په لغت كې: نقلولو ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح كې: د مديون له غاړې څخه د ذمي اخيستونكي غاړې ته د غوښتني نقلولو ته حواله وايي. دا د كفالي پر خلاف ده، ځكه په كفاله كې غوښتونكي په اصل او كفيل دواړو حق لري او په هر يو چې بر لاسی شي، خپل حق ورڅخه غوښتلی شي، مگر په حواله كې د محيل لسه غاړې څخه حق ساقطېږي.^(۱)

د حوالې د روا والي دليل:

د پور حواله د نبي اكرم صلى الله عليه وسلم په احاديثو او اجماع باندي روا شوی ده. ۱. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: (مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ وَإِذَا أُتِيعَ أَخَذُكُمَ عَلَيَّ مَلِيٌّ فَلْيَتَّعِ)^(۲) ژباړه: غني چې د پور وركولو توان ولري د پور خنډول يې ظلم دی، هر كله چې څوك غني ته حواله كړی شو، حواله دې ومني. ۲. مسلمانانو د حوالې په جواز باندي اجماع كړي ده.^(۳)

(۱) فتح القدیر د عنايي سره، ۵/ ۲۴۳، الدر المختار: ۴/ ۳۰۰

(۲) نصب الدایة، ۴/ ۵۹

(۳) فتح القدیر، ۵/ ۴۴۴

د حوالي حکم:

حواله په پورونو کې روا ده، خو په اعيانو کې جواز نه لري، ځکه چې دا د نقل او اړولو په معنا ده، حال دا چې دا کارونه په پورونو کې راتلای شي نه په اعيانو کې، ځکه اعيان مشخص وي او کوم عين چې له يوه سره وي هغه له بل سره نه وي، نو څوک نه شي کولی چې هغه عين هقدار ته ورکړي چې په بل لازم دی.

فعاليت: څو ته زده کونکي دې د حوالي مختلف موارد تمثيل کړي.

د حوالي اړوند ځيني اصطلاحات:

۱. مُحَيَّلٌ: هغه کس ته ويل کيږي چې پور ورباندې وي.
۲. مُحَالٌ: هغه کس ته وايي چې د حق خاوند وي.
۳. مُحَالٌ عَلَيْهِ: هغه شخص دی چې دبل پور ورکړه يې په ځان منلې وي.
۴. مُحَالٌ بِهِ: هغه پور ته ويل کيږي چې بل کس ته حواله شوی وي.

د حوالي رکن:

په ځانگړو الفاظو سره ايجاب او قبول د حوالي رکن دی. ^(۱) ايجاب د حواله کونکي له خوا او قبول د حواله اخيستونکي او حواله شوي له خوا.

د حوالي شرطونه:

الف: د صيغي (ايجاب او قبول) شرطونه:

۱. ايجاب او قبول بايد په يو مجلس کې وي.
۲. عقد بايد قطعي وي هيڅ ډول خیار به پکې شرط شوی نه وي.
- ب: د محيل يا حواله کونکي شرطونه:
۱. حواله کونکی بايد عاقل او بالغ وي.
۲. حواله کونکی به په خوښۍ سره حواله ترسره کوي، په زور سره حواله صحيح نه ده.
- ج: د محال يا د حق خاوند شرطونه:
۱. محال يا د حق خاوند به عاقل او بالغ وي.

(۱) الدر المختار، ۴/ ۳۰۱ او وروسته پاڼه

۲. محال عليه يا حواله شوى شخص به په حواله خوښ او راضي وي.
۳. حواله شوى شخص بايد حواله د عقد په مجلس کې ومومي.

د: د محال عليه شرطونه:

۱. د ده شرطونه کټ مټ د محال يا د حق خاوند شرطونه دي.
- هـ: د محال به شرطونه:

۱. محال به يا حواله شوى مال بايد پور وي، که چېرې پور نه وي، عين وي په دې صورت کې تسليمول دعین حواله نه، بلکه وکالت بلل کېږي.^(۱)

د حوالې احکام:

۱. د حواله کورنکي خلاصېدل: کله چې حواله د مقابل لورې په منلو سره پای ته ورسېده حواله کورنکي براءت لاس ته راوړ او له پور څخه خلاص شو.
۲. د حق د خاوند د غوښتنې ثابتېدل، په هغه چا باندې چې دی ورته حواله شوى.

ارزونه:

- أ. لاندې پوښتنو ته ځواب ووايست:
۱. حواله لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. حواله په کومو شيانو کې روده؟ په لاندو ډول يې بيان کړئ.
۳. د حوالې رکن ووايست.
۴. د حوالې کورنکي اړوند شرطونه بيان کړئ.
۵. د حوالې داخيستونکي اړوند شرطونه ووايست.
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. حواله په روده نه په اجناسو کې.
۲. د حوالې په صيغه کې شرط دی او بايد د عقد مجلس کې را منځ شي.

حواله له کفالت څخه توشیح لري؟ ددې موضوع په اړه پښه کړنې وليکئ.

حواله ۲

په تېر درس کې مو حواله وپېژندله، په دې درس کې به د حوالې پای او د محال عليه رجوع په حواله کونکي باندې وپېژنو.

لومړی: د حوالې پای: حواله په لاندې شيانو پای مومي:

۱. د محیل او محال عليه له خوا د حوالې فسخه کول یا له منځه وړل: هر کله چې حواله فسخه یا له منځه ولاړه شي محال باید بیرته خپل شي د محیل څخه لاس ته راوړي.
۲. محال عليه مړینه اویا مفلس کېدل: د محال عليه د مړینې او یا د مفلس کېدو په صورت کې حواله له منځه ځي او محال باید خپل پور له محیل څخه وغواړي.
۳. د محال عليه ادا یعنی کله چې محال عليه حق محال ته وسپاري.
۴. کله چې محال مړ شي او محال عليه یې وارث وگرځي، دحوالې مال به محال عليه له محیل څخه غواړي.
۵. کله چې محال خپل حق محال عليه ته وبخښي او هغه یې ومني.
۶. کله چې محال خپل حق محال عليه ته خیرات ورکړي او هغه یې خیرات ومني.
۷. کله چې محال هغه چاته ابراء وکړي چې دا ورته حواله شوی او ورته ووايي چې زه په تاسو باندې هیڅ مطالبه نه لرم.^(۱)

فعالیت: خو ته زده کړونکي دې په انفرادي توگه دحوالې دیو یو شرط حکمت په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

- په محیل باندې د محال عليه رجوع:
- دلته موږ په دوه شيانو خبرې کوو:
۱. د رجوع شرطونه.
 ۲. هغه څه چې په هغې باندې رجوع کېږي.

(۱) بدایع الصنائع، ۲/ ۱۸، فتح القدیر، ۵/ ۴۴۷

لو مړی: د رجوع شرط نه:

۱. حواله باید د محیل په امر ترسره شوي وي.
۲. حواله شوی مال باید محال ته ورکړې شوی وي، او یا محال له خوا محال علیه ته بسپارل شوی وي او یا خیرات ورکړ شوی وي، او ده ورسره منلی وي.
۳. محیل باید په محال علیه باندې هم مثل پور ونلري.

دویم: په څه به رجوع کيږي؟

محال علیه محیل څخه دهغه څه غوښتنه کولای شي چې ده پرې حواله ورکړي وي، نه هغه شی چې محال ته ورکړل شوی وي، نو که چېرې محال علیه د پیسو پر ځای محال ته جنس ورکړي د حواله کونکي څخه به پیسې غواړي نه جنس.

د حوالې په اړه مسایل:

لومړۍ مسأله:

د حوالې په پای کې مو ولوستل چې حواله د محال علیه په له منځه تګ سره پای مومي. دا له منځه تګ د امام ابو حنیفه رحمه الله علیه په نظر په لاندې دوه شیانو صورت مومي:

۱. کله چې محال علیه مړ شي.

۲. کله چې محال علیه د حوالې څخه منکر او د قاضي له لوري قسم ورکړل شي، په داسې حال کې چې د حق خاوند هېڅ شاهدان ونه لري.

د صاحبینو په نظر په دریم شي هم راتلای شي هغه دا چې:

۳. کله چې محال علیه په ژوندانه کې مفلس او قاضي دده په افلاس پریکړه وکړي.

دویمه مسأله:

که چېرې د حق خاوند د حوالې مال ترلاسه کړي، او بیا د حواله کونکي سره اختلاف پیدا کړي:

حواله کورنکې ووايي: ستا په ما باندې هېڅ نشته، بلکه ته ما د قبض لپاره وکیل کړی وي، څه چې دې ترلاسه کړي هغه زما دي.

د حق خاوند ووايي: نه داسې نه ده بلکه تا ماته د خپل هغه یو زر افغانیو پور ترلاسه کولو حواله راکړې، چې ددې سړي څخه یې ترلاسه کړه، دې صورت کې:

د حواله کونکي خبره د قسم سره د باور وړ ده، ځکه چې محال د پر ادعا کوي او حواله کونکي منکر دی، بناءً د شاهدانو د نه لرلو په صورت کې د منکر خبره د لوړې سره د قبول وړ ده.

سفتچه:

په حواله باندې د دا ډول پیسو استول جواز لري، هغه دا چې پر سړۍ چاته پر اندازه مال د امانت په توگه په یو ښار کې ورکړي او بیا ترې په بل ښار کې تسلیم شي.^(۱)

ارزونه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وویاست:

۱. حواله په کومو شیانو پای ته رسېږي؟ په لنډه ډول یې بیان کړئ.
۲. د رجوع شرطونه وویاست.
- ب. لاندې عبارات بشپړ کړئ:
۱. دامام ابو حنیفه (رح) په نظر د له منځه تلو سره حواله پای مومي.
۲. کله چې حق خاوند او حواله کونکي تر منځ اختلاف منځ ته راشي، خبره په کولو سره د اعتبار وړ ده.

کورنۍ د نده:

د حوالې د گټو په اړه مختصره مقاله وليکئ.

(۱) الباب، ۲ / ۱۶۲

وکالت ۱

احمد په کابل کې اوسېږي، غواړي چې له هرات څخه یو موټر واخلي، دهغه ملګری محمود د هرات اوسیدونکی دی، هغه یې خپل له خوا د موټر په اخیستلو کې وکیل ونيوه ترڅو ده ته موټر واخلي.

د وکالت تعریف:

وکالت په لغت کې د ساتنې، سپارنې او اعتماد په معنی راغلی دی. او د فقهي په اصطلاح کې: په جائز او معلوم تصرف کې د ځان پر ځای د بل چا ټاکل وکالت بلل کېږي.^۱

د وکالت د روا والي دلیل:

وکالت په قرآن کریم، نبوي احادیثو، او اجماع باندې روا شوی دی.

۱. قرآن کریم: الله تعالی فرمائي: وَأَنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأِمْنُوا حُكْمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحُكْمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا (النساء: ۳۵)

پدې آیت کریمه کې (حکمان) د نښې او خاوند له لوری وکیلان دي.

ب. احادیث: رسول الله ﷺ حکیم بن حزام د قرباني. له پاره د مال اخیستلو په خاطر وکیل کړی ؤ همدا راز یې عروة البارقي د پسه د اخیستلو له پاره وکیل نیولی ؤ.^۲

ج. اجماع: د دې له پاره چې یو انسان نه شي کولای خپل ټول کارونه پراخې ترسره کړي، له دې امله د وکالت په روا والي باندې اجماع راغلي ده.^۳

^۱ - وګوره: بدائع الصنائع. ج: ۱. ص: ۱۹.

^۲ - د دې حدیث تخریج ابو داؤد او ترمذي کړی دی.

^۳ - وګوره: فتح القدیر: ج: ۲. ص: ۶.

فعالیت: یو شمیر زده کورنګي دي په انفرادي توګه د وکالت د شرطونو پریو حکمت خپلو ملګرو ته بیان کړي.

د وکالت حکم:

و کالت په اصل کې یو مباح کار دی، لکن ځینې وخت مستحب او مکروه هم راتلای شي، مګر په هغه صورت کې چې د موکل څخه ضرر دفع کوي بیا واجب دی.

د وکالت د روا والي حکمت:

داسې پیښې چې ځینې وخت یو انسان د ځینې کارونو د کولو څخه عاجز وي، او دا کار بل څوک په ښه توګه کولای او مخ په وړاندې بولای شي د همدې ښېګڼې او حکمت له پاره وکالت روا شوی دی.

د وکالت ارکان:

د وکالت رکن ایجاب او قبول دی.

د وکالت اړوند ځینې اصطلاحات:

۱. موکل: هغه شخص دی چې په یو جایز او معلوم کار او تصرف کې دځان پر ځای بل کس ته د کولو واک ورکوي.

۲. وکیل: هغه کس دی چې له موکل لخوا د ورکړې شوي واک په اساس د هغه له طرف یو کار ترسره کوي.

۳. موکل به: هغه جایز او معلوم کار او تصرف څخه عبارت دی چې د موکل او وکیل ترمنځ پرې اتفاق کېږي.

د وکالت شرطونه:

د وکالت شرطونه ځینې وکیل، موکل او د وکالت د عقد په محل کې شرط دي.
أ. د وکیل شرطونه: وکیل څلور شرطونه لري:

۱. وکیل به عاقل وي، خو په عقد پوره شي یعنې داسې چې بیهه یا پلورنه وپېژني.

۲. وکیل باید د عقد کولو قصد وي، نه دا چې تړکې او مسخرې کوي.

۳. وکیل باید معلوم او معین شخص وي نه داسې چې دوه تنو ته ووايي، له تاسې څخه یو زما وکیل یاست، دا وکالت د جهالت له امله صحیح نه دی.

۴. وکیل به خپل موکل (هغه څوک چې دی یې وکیل نيسي) په کامله معنا پېژني يعنې وصف او شهرت به یې ورته معلوم وي.

ب. د موکل شرطونه: موکل دوه شرطونه لري:

۱. هغه څوک چې وکیل نيسي(موکل) باید عاقل وي، نو د لېوني توکیل صحیح نه دی.

۲. موکل به دهغه تصرفاتو چې وکیل ورته نيسي مالک وي.

ج. د عقد د محل یا موکل به شرطونه:

۱. هغه شيان او کارونه چې وکالت پرې ترسره کېږي باید د مباحاتو څخه نه وي، نو د یو چا وکیل کول د معدنونو په راویستلو باندې روا نه دي.

۲. د عقد محل (موکل به) به د موکل ملکیت وي.

۳. موکل به له داسې ډلې څخه وي چې نیابت به مني، نو په بدني عباداتو لکه لمونځ باندې د یو چا وکیل کول روا نه دی.

د وکالت احکام:

ددې لپاره چې د وکالت احکام وپېژنو باید ټولنه یې هم وپېژنو، نو د وکیلانو ټولنه دا دی:

۱. د خصومت وکیل: دا هغه وکیل دی چې د قاضي په وړاندې محاکمو کې د خپل موکل نیابت کوي، نوموړی پرته له قصاص او حدودو څخه په خپل موکل باندې د اقرار مالک دی، ځکه چې دا د مدعي د دعوی د ځواب، د حق روښانتیا او اثبات له پاره ټاکل شوی نه د جنگ او جنجال په خاطر.

۲. د پور د اخیستلو له پاره وکیل: دا هغه وکیل دی چې د پور غوښتنو له پاره ټاکل کېږي.

۳. د اخیستلو او پلورلو له پاره وکیل: دهغه وکیل دی چې د موکل لخوا ورته د اخیستلو او پلورلو واک و سپارل شوی وي.

لومړی: د خصومت د وکیل احکام:

۱. پرته له قصاص او حدودو څخه په نورو شیانو کې یواځې د اقرار واک لري.

۲. د قبض یا ترلاسه کولو واک ورسره نشته، ځکه یو څوک د لاینځي گټلو له پاره امین گرځول کېږي اما د مال په هکله معتمد نه وي.^(۱)

دویم: د هغه وکیل احکام چې د پور غوښتنې له پاره ټاکل شوی وي:

۱. د پور تر لاسه کولو واک نه لري، ځکه چې یواځې د غوښتنو له پاره ټاکل شوی دی.

۲. دا واک هم نه لري چې بل څوک د ځان پر ځای و ټاکي.

۱- وگوره: فتح القدیر، ج: ۶. ص: ۹۷، المسبوط: ج: ۱۹، ص: ۱۹.

دریم: د پلورنې او اخیستې وکیل احکام:

دا وکیل به په خپلو کړنو کې آزاد او یا به یې تصرفات مقید وي، که چېرې یې تصرفات مقید وي لاندې احکام لري:

۱. د هغه قیدو روایت پرې لازم دي چې د موکل له لوري ورته ټاکل شوی دي.
 ۲. که چېرې د موکل له ټاکلو قیدو څخه مخالفت کوي بیا د موکل اجازه ته اړتیا لري.
- اما که چېرې د موکل لخوا په تصرفاتو او کړنو کې آزاد وي، نو احکام یې دا دي:
۱. اخیسته او پلورنه به په هغه روپړ کوي چې هغې وطن کې رانجې او چلند ولري.
 ۲. اخیسته او پلورنه به مناسب ارزښت او قیمت ترسره کوي.

ارزونه:

لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. وکالت په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
 ۲. د وکیل، موکل، او عقد محل څخه څه مقصد دی؟
 ۳. دوکیل په اړه شرطونه وړایاست.
 ۴. عقد دخای شرطونه بیان کړئ.
 ۵. دخصومت وکیل اړوند احکام بیان کړئ.
- لاندې عبارات بشپړ کړئ:

۱. موکل دوه شرطونه لري: .
۲. موکل باید.....
۳. په هغه څه کې چې وکیل په کې تصرف کوي باید موکل د هغه..... وي.
۴. د خصومت وکیل: هغه وکیل دی چې د..... په وړاندې محاکمو کې د خپل..... نیابت کوي.

کورنۍ دنده:

د وکالت اړوند اصطلاحات په یادو زده کړئ. او د وکالت په هکله په پنځو کړنو کې یوه مقاله ولیکئ.

وکالت ۲

د وکیلانو ډیرو والی، د وکالت ختم، د دې باب له ځینو اړوندو مسایلو سره

۱- د وکیلانو ډیرو والی:

ډیر داسې پېښې چې د یو تن څخه ډیر اشخاص په تصوفاتو او شخړو کې وکالت کوي، نو پدې صورت کې به یو شخص دوه یا ډیر وکیلان لري.

الف: که چېرې یو تن ډیر وکیلان پداسې توگه سره ولري چې هر یو یې ځانگړی عقد یا کار سپارلی وي، دې صورت کې به هر یو خپل کار پرته د بل وکیل له مشورې څخه مخ په وړاندې وړي.

ب: که چېرې یو سړي د یو کار لپاره ډیر وکیلان نیولي وي، دې صورت کې هیڅ یو ځانسه پرته د موکل له اجازې څخه ټاکلی کار نشي ترسره کولای، مگر هغه کارونه کولای شي چې هغه مشورې ته اړتیا نلري، لکه د امانتو سپارل او د پرونو پرې کول.

۲- د وکالت صفت:

الف: وکالت پرته له اجورې څخه:

مفت وکالت کول روا دي، لکن پدې بیا عقلمین ملزم ندي، نو هر یو کولای شي چې دا عقد فسخه کړي.

ب: په اجوري باندې وکالت: دا وکالت په دوه صورتونو کې راتلای شي:

۱. دا چې د انعام بیه ولري، یعنې چې په عقد کې وخت او کارونه ونه ټاکل شي، دې صورت کې چېرې عقد ندي.

۲. اما که چېرې د اجورې بیه ولري، یعنې چې وخت او کار پکې وټاکل شي، بیا ملزم دی ۱.

۳- د وکالت پای: وکالت په لاندې شیانو باندې پای ته رسیږي:

۱. کله چې موکل خپل وکیل گوښه کړي، خو پدې شرط چې وکیل پرې خبر وي، او د بل کس حق ورسره تړاو ونلري.

۲. کله چې موکل خپله د وکیل دنده ترسره کړي، ځکه چې دې وخت کې وکالت هیڅ گټه نه لري.

۱- وگوره: بدائع الصنائع: ۶/۳۷، الدر المختار: ۷/۳۱۵.

۳. کله چې د وکالت غرض ترسره شي، يعني هغه تصرف اجرا شي د کوم لپاره چې وکیل نیول شوی دی.
۴. کله چې موکل یا وکیل خپل اهلیت په مړینه او یا دائمې لیونټوب سره د لاسه ورکړي.
۵. کله چې هغه عین له منځه ولاړ شي چې د هغې د تصرفاتو لپاره وکیل نیول شوی وي.
۶. د موکل له لاسه د موکل فیه وتل.

فعالیت: وکالت د کفالت سره څه توپیر لري؟ په ډلبنز او یا انفرادي توگه دغه موضوع روښانه کړئ.

د وکالت اړوند مسائل:

۱. داسې وکالت هم شته چې هیڅ حقوق نلري، لکه په چا پسې د تگ راتگ وکالت، پرته له ملازمت څخه هیڅ نلري.
۲. ځینې وکالونه داسې دي چې حقوق یې وکیل ته راجع کیږي او بیا د نورو حقوق موکل ته راجع کیږي، بناء، کپري، بناء، حقوق یې عاقد ته راجع کیږي لکه د پلورلو عقد پس همدا وکیل به هغه چا ته چې ورباندې یې شې پلورلی میعه سپاري او پیسې به ترلاسه کوي.
- ب: که چېرې عقد داسې وي چې هغه د موکل نسبت ته اړتیا لري، د دې حقوق موکل ته راجع کیږي لکه نکاح.
- ج: همدا راز که چېرې داسې عقد وي چې د هغې تمام په قبض او ترلاسه کولو سره راځي لکه بخشش، قرض او داسې نور. د دې نسبت به هم موکل ته کوي او حقوق یې هم همده ته راجع کیږي.
- د اخیستلو د وکالت ډولونه: دا وکالت په دوه ډوله دی:
- ۱- عام: هغه داسې چې موکل وکیل ته ووايي، څه چې دې خوښ وي ما ته یې اخله یا څه چې گوري ما ته یې اخله.
- ۲- خاص: داسې چې موکل خپل وکیل ته ووايي: ما ته جامې یا کور او یا غاړکي واخله.

۱- الدر المختار: ج ۷ ص ۳۹۳، المسبوط ۵۰/۱۹، بدائع الصنائع: ۳۸/۶، تكملة فتح القدير ۱۲۶/۶.

ارزونه:

۱. ایا بیر کس کولای شی خوتنه و کیلان ونیسی؟ بیان بی کری.
۲. په اجوره سره دوکالت یو مثال وریاست.
۳. کله وکالت پای مومی؟ دری موارد بی وریاست.
لاندي عبارت بشپړ کړئ:
۱. پرته له اجورې وکالت دی، مگر یو دعاقدینو کولای شی چې عقد..... کړي.
د وکیل د گوبنه کولو دوه شرطونه دي:
۲.
۳.

کورنی دنده:

د درس مهم مطالب په خپل عبارت په پنځو کړنډو کې ولیکئ.

مضاربت

د مالونو د شرکت څخه یو ډول شرکت د مضاربت شرکت دی، هغه داسې چې پانگه د یو چا او کار ورباندې بل څوک کوي، دا شرکت د اجارې سره ورته والی لري، ځکه چې کارگر په مال کې د هومره گټې مستحق دی چې څومره کار یې په مال کې وي.

د مضاربت تعریف:

مضاربت په لغت کې د ضرب یا سفر په معنا دی، ځکه چې کارگر سفر ته اړتیا لري. او د فقهاوو په اصطلاح کې: هغه عقد دی چې مالک مال د تجارت لپاره بل چا ته پداسې ډول ورکړي چې گټه به دواړه د ټاکلي شرط سره سم ویشي. یا په بل عبارت دا هغه شرکت دی چې مال د یو چا او تجارت ورباندې بل څوک کوي^(۱) مضاربت ته قراض هم ویل کېږي. د مضاربت روا والی: مضاربت په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

قران کریم: الله جل جلاله فرمائي: «وَأَخْرُؤْنَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ» (د المزمل سورت، ۲۰ آیت)

ژباړه: (... او نور په ځمکه کې گرځي د الله جل جلاله د فضل لپاره) لپورنه کوي. مضارب هم په ځمکه کې د الله جل جلاله د فضل لپورنه کوي.

حدیث: د عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما څخه روایت دی چې: ((حضرت عباس رضی الله عنه به چې کله د مضاربت لپاره چاته مال ورکاوه، په مضارب باندې به یې دا شرط اېښودل چې زما مال سره به په بحر کې نه ځي، نه به خوړونو ته کوښږي او نه به ورباندې ژوندی مسال اخلي، که پتیرې دې دا کارونه وکړل تاوان به یې ته گالي، کله چې دا شرطونه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورسیدل، اجازه یې ورکړه^(۲).

اجماع: د صحابه کرامو رضوان الله علیهم اجمعینو د ټولگي څخه په روایت کې راځي چې دوی د یتیم مال په مضاربت ورکوي او لدې څخه هیڅ چا انکار ندی کوي^۳، بناء دا اجماع شمیرل کېږي.

^۱ - وگوره: الميسوط ۱۸/۲۲.

^۲ - د دې تخریج طبراني په الاوسط کې کوي.

^۳ - وگوره: نصب الرأية ۱۳/۴.

د مضاربت د روا والي حکمت:

خلکو ته د مال څخه د گټې اخيستلو لار برابرول، يو بل سره پداسې شکل مرسته کول چې د يو بل له تجربو څخه په گټه اخيستلو بڼه گټه ترلاسه او غوره نتيجه ته رسېدل د مضاربت د روا والي حکمت گڼل کېږي.

د مضاربت رکن:

د مضاربت رکن ايجاب او قبول دی، په هغو الفاظو باندې چې په مضاربت دلالت کوي.

د مضاربت ټولونه:

مضاربت په دوه ډوله دی، مطلق مضاربت او مقيد مضاربت.

۱- مطلق مضاربت:

مطلق مضاربت هغه دی چې څوک بل چا ته خپل مال د مضاربت په نوم ورکړي او کار، د کار خای، صفت او هغه کس چې ورسره معامله کوي تعين نه کړي.

۲- مقيد مضاربت:

هغه مضاربت دی چې يو څوک چا ته ټاکلي اندازه روڼۍ د معين بنار، معين مال، معين وخت او يا يو خاص شخص سره د معاملي کولو لپاره ورکړي، يعني دا روڼۍ پدې شرط درکوم چې اخيستل او خرڅول به د فلاني سره کوي.^(۱)

د مضاربت حکم:

مضاربت يو غير لازم عقد دی، برباره ده چې د کار د پيل څخه مخکې وي او که وروسته، بناء هر يو له عاقدينو څخه يې له منځه وړلای شي، همدارنگه په ميراث هم نه وړل کېږي.

د مضاربت شرطونه:

د مضاربت د صحت لپاره ځينې شرطونه په عاقدينو، راس المال (پانگه) او گټه کې پيل پيل شرط شوي دي.

د عاقدينو شرطونه:

عاقدین د مال له خاوند او مضارب څخه عبارت دي. د دوی شرطونه کټ مست د وکیل شرطونه دي، چې مونږ په وکالت کې ذکر کړل.

۱- بدائع الصنائع ۶/ ۷۸.

د پانگي شرطونه:

دمضاربت د راس المال (پانگي) شرطونه دا دي:

۱. د مضاربت پانگه بايد د چلیدونکو پیسو څخه وي.
 ۲. د مضاربت د پانگي اندازه بايد معلومه وي.
 ۳. د مضاربت پانگه به معینه او موجوده وي، پور به نه وي.
 ۴. د مضاربت پانگه به کارېگر (مضارب) ته سپارل کېږي.
- د گټې شرطونه:

د گټې شرطونه په لاندې ډول دي:

۱. د گټې اندازه به څرگنده وي.
۲. گټه به ټیټه او پراگنده وي، یعنې په نیمایي، دریمه یا څلورمه به دواړه سره متفق شوي وي.

فعالیت: څرته زده کړونکي دې دمضاربت مختلف شکلونه تمثیل کړي

ارزونه:

لاندې شیان تعریف کړئ:

۱. مضاربت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. مطلق او مقید مضاربت تعریف کړئ.
۳. د مضاربت حکم څه دی؟
۴. د راس مال شرطونه په مضاربت کې بیان کړئ.
۵. په مضاربت کې د گټې شرطونه وړیااست.

کورنی دنده :

د مطلق او مقید مضاربت صورتونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مضاربت ۲

په تير درس کې مو مضاربت د ارکانو او شرايطو سره وپېژانده، په دې درس کې د مضاربت احکام او هغه شيان چې مضاربت ورباندې پای مومي وړاندې کوو.

هر کله چې مضاربت د يو شرط د خپل له امله فاسد شو مضارب دمناسبي مزدورۍ مستحق گڼل کېږي او په گټه کې نشي شريکيدای، نو که چيرې يو څوک چا ته ووايي: زما جال د ښکار لپاره واخله، څه چې دې ښکار کړل د مضاربت په توگه زما او ستا تر منځ شريک دي، په دې صورت کې د مضارب لپاره د مضاربت په اساس هيڅ نشته، ځکه دا صحيح مضاربت ندی او نه ورباندې د صحيح مضاربت احکام پلي کېږي، بلکه دې سړي ته به مناسبه مزدوري ورکول کېږي، برابره ده چې نوموړي مضاربت گټه کې وي او که نه، ځکه چې فاسد مضاربت د فاسدې اجارې غوندې دی.

د صحيح مضاربت احکام:

۱. مضارب (کارگر) چې کومه پانگه په لاس کې لري ورسره امانت ده او دی په خپله امین گڼل کېږي، ځکه چې ده دا مال د خپل مالک په اجازه قبض کړی دی.
۲. مضارب په اخيستي او پلورنې کې وکیل گڼل کېږي، ځکه ده د بل چا په مال کې په اجازې سره تصرف کوي او د وکیل معنا همدا ده.
۳. مضارب په مضاربت کې د خپلې برخې د گټې په اندازه شريک شميرل کېږي، ځکه دی د مال د ځينې برخې مالک وگرځيد د هغه کار په اساس چې ده ترسره کړی دی.
۴. کله چې په يو سبب د اسبابو سره مضاربت فاسد شو، اجازه گرځي او مضارب د مال د خاوند مزدور دی، نو مناسبه اجوره به ورکول کېږي.
۵. که چيرې مضارب د عقد ټاکلو شرطونه څخه مخالفت وکړي، غاصب شميرل کېږي، ځکه ده د بل چا په ملکيت تیری کړی دی.
۶. د مضاربت تاوان د مال په خاوند دی، په هغه صورت کې چې گټه شتون ونلري، خو که چيرې د گټې څخه وروسته تاوان رامنځ ته شوی وي دا تاوان به د گټې څخه ورکول کېږي.^۱

۱- مختصر الطحاوي ۱۲۴.

فعالیت: زده کورونکي دي د فاسد مضاربت مثالونو په هکله په خپلو منځو کې مباحثه وکړي.

د مضاربت پای: مضاربت په لاندې شیانو سره پای مومي:

۱. په فسحه او له منځه وړلو باندې مضاربت پای مومي.
 ۲. کله چې مضارب د تصرفاتو څخه گوښه شي مضاربت پای ته رسېږي.
 ۳. کله چې یو د عاقدینو څخه د مال خاوند یا مضارب مړ شي.
 ۴. کله چې یو د عاقدینو څخه لېونی شي.
 ۵. کله چې د مضاربت پانگه د مضارب په لاس کې له منځه ولاړه شي.
- د مضاربت په هکله مسئلې:**

۱. کله چې د مضارب لپاره پرته له تجارتي مال څخه ګټه وټاکل شي مضاربت جواز نلري.
۲. مضارب دا واک لري چې د مضاربت مال بل چا ته د دې لپاره ورکړي تر څو د بل ښار څخه ورته سامان راوړي، بډاسې حال کې چې اجوره یې ورسره نه وي منلې.
۳. مضارب دا واک نلري چې د مضاربت مال بل چا ته د مضاربت لپاره ورکړي او د چا سره شریک شي، او نه یې د خپل او بل مال سره ګډولای شي، مګر که چېرې د مال خاوند ورته داسې ويلي وي چې کارونه پخپله خوښه کوه، بیا خپلواک دی.
۴. مضارب به خپل واجبي مضارب له مال څخه کوي، دواړو د علاج مضارب هم په واجبي نققاتو کې شمېرل کېږي، ځکه د بدن اصلاح یې پدې باندې راځي او پرته له جوړ صحت هېڅ تجارت نشي کولای.
۵. که چېرې مضاربت ګټه کړې وي مضارب به د همدې څخه کيږي او که چېرې یې ګټه نه وي کړې بیا به د پانګې څخه حساسېږي، ځکه چې مضارب د مال څخه له منځه تللې برخه ده.
۶. که چېرې د مضارب او د مال خاوند تر منځ د مال د بیرته ورکړې په هکله اختلاف رامنځ ته شو، د مال د خاوند خبره د باور وړ ده.
۷. مضارب ته به تر هغه پورې ګټه نه ورکول کېږي تر څو چې مال په پیسو بدل او د مال خاوند ته یې نقدي تسلیم کړي.

ارزونہ:

الف: لاندی پر نبتو ته خواب ویاست:

۱. په کومو حالاتو کې اجر مثل دمال په خاوند باندې لازمیږي.
۲. د مضاربت اړوند ځینې احکام وویاست.
۳. د مضاربت عقد څه وخت له منځه ځي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ؟
۴. آیا مضارب کولای شي مضاربت مال بل چاته په مضاربت ورکړي؟
۵. مضاربت کونکي دمضاربت اړوند مصارف له کوم ځای څخه پوره کوي؟ موضوع روښانه کړئ.

ب: لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. هغه مهم حالات چې مضارب ورباندې د مناسبې مزدورۍ مستحق گرځي عبارت دي له
..... له
۲. ستاسې په مقرر کتاب کې د صحیح مضاربت احکام عبارت دي له
..... شیانو پای مومي.
۳. مضاربت پدې
.....

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

هېبه

هېبه هديې او صدقې ته شامله ده، ځکه چې معاوي يې سره نږدې دي، که چېرې څوک څه شي کوم اړ سړي ته د الله جل جلاله د رضا په خاطر ورکړي، دا صدقه ده، خو که چېرې يې چاته د دوستۍ له کبله ورکړي، بيا هديه، او که دا يوه معنا هم پکې موجوده نه وي بيا هېبه ده.

د هېي معنا:

هېبه په لغت کې ورکړې او تبرع ته وايي.^(۱)

او د فقهاءو په اصطلاح کې هر هغه عقد او تړون چې په ژوندانه کې پخپله خوښه پرته له کوم عوض څخه بل ته ملکیت ثابتوي هېبه بلل کېږي.^(۲)

د هېي د روا والي دليل:

هېبه په قران کریم، احاديثو او اجماع باندې روا شوي ده.

۱. قران کریم: الله جل جلاله فرمايي: «فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوْهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا» (سورة النساء، ۴ آيت) ژباړه: که چېرې ناسي ته خپلو بشخو د مهر څه برخه دروېښله نو په خوښۍ سره يې وخورئ.

۲. سنت: نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمايي: «لَا تَحْقِرَنَّ أَحَدًا كُنَّ أَنْ تُهْدِيَ لِحَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُّخَرَّقًا».^(۳) ترجمه: که يوه ښځه خپلې گاوندۍ ته په هديه کې د پسه يو ښنگری (سوم) ورکړي هغه دې هم سپک نه گڼي.

۳. اجماع: د هېي د تېرلو ډولونو په استحباب اجماع شوي ده.

د هېي رکن: ايجاب او قبول د قبض سره د هېي رکن دی.^(۴)

^۱ - لسان العرب ۸۰۳/۱.

^۲ - فتح القدير ۱۱۳/۷.

^۳ - مؤطا امام مالک (رح).

^۴ - المسوط ۷۵/۱۲.

فعالیت: یو شمیر زده کورنګي دې دهې خړ صورتونه تمثيل کړي.

د هېي شرطونه: هېه ځانګړي شرطونه لري چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. هېه کورنګي باید د هېي (بخشش) ورکولو اهلیت ولري یعنې عاقل او بالغ وي.
۲. موهوب (ښل شوی شی) باید د هېي په وخت کې موجود وي.
۳. موهوب باید ارزښتناک مال وي، نو د تنبیدلې اوبښ هېه صحیح نده.
۴. موهوب باید مملوک مال وي، نو د مباحاتو ښل صحیح ندي.
۵. موهوب باید د هېه کورنګي ملکیت وي، د بل چا د مال هېه کول صحیح نه دی.
۶. موهوب مال باید جلا شوی او په امان کې وي، د تیت او خور شي هېه کول صحیح ندي.
۷. د موهوب مال قبض باید د واهب په اجازه ترسره شوی وي.
- ۸.

د قبض ډولونه:

د هېي قبض په دوه ډوله راتلای شي، چې یو ته اصالتاً او بل ته نیابتاً قبض ویل کېږي.

۱- اصالتاً قبض: هغه قبض دی چې یو سړی پخپله د ځان لپاره شی قبض کوي، د جواز

شرط یې پراخي عقل دی، بلوغ ورته شرط ندی، نو د لېوني قبض صحیح ندی.

۲- نیابتاً قبض: هغه قبض دی چې د ماشوم پر ځای دهغه ولي ترلاسه کوي، د جواز شرط یې د ولایت موجودیت او سرپرستي ده.^(۱)

د هېي حکم:

د ملکیت ثبوت دی د هغه چا لپاره چې هېه ورته شوی وي ، پداسې توګه سره چې رجوع او فسخه پکې راتلای شي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي: ((واهب بیره خپل ښلی مال په هغه صورت کې غوښتلای شي چې عوض یې نه وي اخيستی.))^(۲)

^۱- بدائع الصنائع: ج ۵ ص ۲۲۶.

^۲- نصب الرايه ۴/ ۲۵۵.

ارزونہ:

الف: لاندي پرڻبتي خواب ڪرئ:

۱. هيہ ٻہ لغت او اصطلاح ڪي ڇہ تہ وايي؟
۲. دهي شرط نہ بيان ڪري.
۳. قبض ٻہ ڇو لارو سر تہ رستي؟ واضح ٻي ڪري.
۴. دهي حڪم وواياست.
- ب: لاندي خالي خايو نہ ٻہ مناسبو ڪلمو ڏک ڪري:
۱. هيہ ورڪورنڪي بايد د د اھليت ولري.
۲. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمائي: ((واھب خيل ٻنبي مال تير تہ غوڻتلاي شي تر ڇو چي نہ وي اخيستي))۱

دلوت مهم مطالب ٻہ خيلو ڪتابچو ڪي وليڪي.

هېبه ۲

په تير درس کې مو د هېبه تعريف، شرايط او ارکان وپېژندل، اوس پدې هکله نوره څېړنه چرې په هېبه باندې د رجوع موابع او خپلو اولادونو ته ورکړه او داسې نور بيانوو.

لومړی: په هېبه باندې د رجوع موابع:

احمد محمود ته غوا وېښله وروسته له څه مودې بيرته پښېمانه شو غواړي چې بيرته خپله غوا د محمود څخه واخلي، ايا دا کار ورته روا دی او که نه؟

دا کار په خپل ذات کې روا دی خو دا پر کمزوری عمل دی چې د انسان د شان سره مناسب نه دی، خو په ځينو صورتونو کې د موانعو له امله رجوع ورباندې روا نده.

پر هېبه باندې د رجوع موابع:

۱. کله چې د هېبه مالي عوض ورکړل شي:

يعنې واهب ته د هېبه مالي بده ورکړې، او واهب دا عوض قبض کړي، بيا خپل بښل شوی شي نشي غوښتلی.

۲. کله چې خپلوانو ته شي وېښل شي:

که چيرې يو څوک خپلو داسې خپلوانو ته چې د ده د محارمو څخه وي مال بخش کړي، بيرته يې ورڅخه نشي غوښتلی، ځکه چې خپلوي معوي عوض دی.

۳. کله چې بښل شوي شي کې زياتوالی وشي:

۴. يعنې بښل شوي غوا بېچې وزيږوي او يا ثورته وي وگډول شي بيا يې غوښتل روا ندي.

۵. کله چې موهوب له ملکيت څخه ورځي:

يعنې يا يې خرڅ کړي او يا يې بل چا ته بېښلی وي رجوع ورباندې نشي کولای.

۶. کله چې يو د عاقدينو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.

۷. کله چې بښل شوی شي له منځه ولاړ شي.

۸. کله چې ښځه خپل خاوند او يا خاوند خپلې ښځې ته شي بخش کړي، بيا يې هم نشي غوښتلی.

دويم: اولاد ته ورکړه:
خپل اولاد ته په ورکړه کې برابرې او مساوات مستحب دي، او په روغتيا حالت کې يو پر بل غوره کول مکروه دي.

له مستحب مساوات څخه مراد کوم ډول مساوات دی؟ پدې هکله فقهاء په دوو ډلو ويشل شوي دي:

۱- د امام ابو یوسف رحمه الله تعالی نظر:
د پلار لپاره دا مستحب ده چې په ورکړه کې د نارینه او ښځینه اولاد تر منځ مساوات مراعات کړي، د ده دلیل د نبي اکرم صلی الله علیه وسلم دا حدیث دی، چې فرمائي: ((تاسې په ورکړه کې د بچو تر منځ برابروالی مراعت کړئ، که زه چیرې غني وای ما به ښځینه اولاد ته د نارینه و څخه ډیر څه ورکړي وای)).^۱

۲- د امام محمد رحمه الله تعالی نظر:

امام محمد رحمه الله تعالی وايي: پلار ته پکار ده چې د اولادونو تر منځ په ژوند کې هغه ویش وکړي کوم چې الله تعالی په میراث کې کړی، يعني په ژوند کې دې هم نارینه اولاد ته د ښځینه اولاد په پرتله دوه چنده ورکړي، ځکه دا ویش الله جل جلاله کړی دی.

فعالیت: خو تته زده کوونکي دې په ډلیز او یا انفرادي توگه ذهني د يو يو شرط حکمت په اړه خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

درېم: په ورکړه کې مساوات او برابروالی:

په ورکړه کې د اولادونو تر منځ د برابرې او مساوات خیال ساتل واجب ندی بلکه یو مستحب عمل دی، نو که چیرې يو څوک ځنو اولادونو ته په نورو باندې زیاتوالی کوي صحیح دی سره له کراهيته، خو هغه احادیث چې په برابروالي باندې امر کوي، په استحباب محمول دي.

څلورم: مور او پلار ته ورکړه:

مور او پلار ته په ورکړه کې د مساوات او برابرۍ خیال ساتل سنت دي مگر ځنې وختونه د مور غوره والی په پلار باندې په زیاته ورکړه او عزت کولو سره جواز لري، نظر په هغه احادیثو چې پدې هکله راغلي دي.

^۱ - قال علیه السلام: ((سواء بین اولادکم فی العطیة ولو کنت مؤثراً لآثرت النساء علی الرجال)) مجمع الزوائد ۳/ ۱۵۳.

پنځم: ورونو او خویندو ته ورکړه:

په هيو او بخشونو کې د ورونو او خویندو تر منځ تعادل ساتل مستحب دي، په هغه صورت کې چې اړتياو کې سره برابر وي، خو د مشر خاص کول په څه زيات شي جواز لري، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: ((مشر ورو د پلار ځای لري)).^(۱)

د هېي په هکله مسئلې:

۱. که چيرې يو څوک چاته داسې غوا چې گېده کې بهی ولري، پرته له بهي هبه کړي روا نده، ځکه دا داسې هبه ده چې په بل شي سره مشغول او بنده ده.
۲. که چيرې څوک چاته داسې شي چې وېشل شوی او بېل شوی وي وېني، حال داچې د قبض او ترلاسه کولو اجازه ورنکړي، مگر که د واهب په وړاندې قبض او ترلاسه شي روا دي.

۳. په هبه باندې رجوع صحيح نده، مگر په خوښه يا د قاضي په پرېکړه صحيح ده، ځکه چې وروسته د تمایلو څخه رجوع فسخه گڼل کېږي.

ارزونه:

۱. لاندې پوښتنې ځواب کړئ:

۱. دهې د بېرته غوښتنې مواعع بيان کړی.
 ۲. په کومو حالاتو کې مور او پلار ته د اولاد ترمنځ توپیر کول روا دي؟
 ۳. ایا ځوی کولای شي چې د مور او پلار او یا له خپلوان څخه هغه تحفه چې ورکړي وه بېرته واخلي؟
- ب لاندې عبارات بشپړ کړئ:
۱. که چيرې څوک چاته غوا پرته له هغه بهي چې گېده کې يې دي هبه کړي.....
 ۲. د هېي بېرته د اخيستلو غوښتنه صحيح نده، مگر په او يا د په پرېکړه صحيح ده.

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ ، او خپلې کورنۍ ته دغه لوست ولولئ.

^۱ - بیهقي او طبراني روايت کړی دی.

اته لسم لوست

وديعت (امانت)

احمد زبد ته وايي: دا راډيو واخله ما ته يې وساته او يا دا له تا سره امانت شوه. دې عمل ته

وديعت وايي.

د وديعي معنا:

وديعه د (و، د، ح) له تورو څخه اخيستل شوي چې په لغت کې ترک او پرېښودلو ته وايي، يعنې د بل سره د ساتنې پخاطر د شي اېښودلو ته وديعه وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

صريحاً او يا دلالتاً په خپل مال باندې د بل چا مسطورل دحفظ او ساتنې لپاره وديعه بلل کيږي.^(۱)

اصطلاحات:

مُودِع: د دال به زير امانت ورکونکي ته وايي
مُودِع: د دال په زور باندې امانت اخستونکي ته وايي.

د امانت د روا والي دليل:

ايداع يا امانت اېښودل په قران کریم او احاديثو باندې روا شوی دی.

لومړی قران کریم: الله جل جلاله فرمايي: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (النساء،

۸) الله جل جلاله تاسې ته امر کوي چې امانتونه هغه چا ته وسپارئ چې څوک يې اهليت لري.

دويم حديث:

نبي اکرم صلى الله عليه وسلم فرمايي: «أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَىٰ مَنِ اتَّمَمْتَكَ وَلَا تَخُنْ مِنْ خَائِكَ»^(۲) ژباړه:

چا چې امين گڼلې يې هغه ته خپل امانت وسپاره، او هغه چا سره خيانت مه کوه چې له تا سره يې خيانت کړی دی.

د امانت يا وديعت رکن:

د وديعت رکن ايجاب او قبول دی.

د وديعت په عاقدينو کې يوځې عقل شرط او بلوغ ته اړتيا نه ليدل کيږي.

^۱ - حاشيه ابن عابدين ۴/ ۵۱۵.

^۲ - ابو داود او ترمذي روايت کړی دی.

فعالیت: یو شمېر زده کړونکي دې د ودبعت صورت په ټولگي کې تمثيل کړي.

د امانت حکم: په لازمي او حتمي ټول مالک ته د شي ساتل د امانت حکم دی.

د امانت د ساتلو ليارې:

هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی دی د امانت په ساتلو داسې مکلف دی لکه څنگه چې خپل مال ساتي او په هغه چا به يې ساتي چې د ده په عيال کې شامل وي او پده يې نفقه لازمه وي لکه د ده نېټه، زوی او مزدور يې.

ايا وديعه تاوان لري او که څنگه؟

له چا څخه د ساتنې لپاره د امانت اخيستل د ثواب کار دی، خو د دې مال ساتنه به د خپل مال په څېر کوي او د ده د تقصير څخه پرته د مال د تلف په صورت کې په ده باندې تاوان نه لازميږي، ځکه نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايي: «په هغه چا باندې چې امانت ورسره اېښودل شوی تاوان نشته مگر په هغه صورت کې چې خيانت يې کړی وي بيا به تاوان ورکوي»^۱

فعالیت: څو تنه زده کړونکي دې په انفرادي توگه د ودبعت دهر شرط دحکمت په هکله

خپلو ملگرونه معلومات ورکړي.

د امانت د تاوانيدو حالات:

په لاندې حالاتو کې د امانت تاوان ورکول لازميږي:

۱. هغه څوک چې امانت ورسره اېښودل شوی د امانت ساتل پرېږدي.
۲. کله چې مؤتمن امانت د هغه چا سره کيږدي چې هغه د ده په عيال کې نه وي، او يا يې هغه چا ته ورکړي چې دی ورباندې خپل مال عادتاً نه ساتي.
۳. کله چې د امانت مال هغه څوک استعمال کړي چې ورسره اېښودل شوی، يعنې امانت استعمال کړي او گټه ترېنه واخلي.
۴. کله چې د امانت څخه منکر شي.
۵. کله چې امانت د خپل مال سره گډ کړي.
۶. کله چې مودع د مودع له ساتنې له شرايطو څخه مخالفت وکړي، يعنې د هغه د ناساکلو شرايطو لاندې يې ونه ساتي.

^۱ - بيهقي او دارقطني روايت کړی دی.

امانت په لاندې حالاتو کې پای مومي:

۱. کله چې امانت مال بیرته خپل خاوند ته ورکړي.
۲. کله چې یو د عاقدینو څخه خپل ژوند یا اهلیت له لاسه ورکړي.
۳. کله چې د امانت مال مالک بل څوک وگرځي، یعنې ملکیت یې انتقال ومومي.

د امانت اړوند مسائل:

۱. کله چې د امانت ساتونکي او امانت ورکونکي تر منځ اختلاف څرگند شي، امانت ساتونکي ووايي: ستا امانت ما سره له منځه ولاړ او یا ما درکړ، حال داچې امانت ورکونکي ووايي: نه داسې ښه، نو د هغه چا خبره د باور وړ ده چې امانت ورسره ایښودل شوی دی، ځکه چې په ساتنه باندې امین گڼل شوی دی.
۲. که چیرې دوه تنه د یو سړي سره څه شی امانت کړې دي او دواړه ولاړ شي، وروسته یو راشي او خپله برخه وغواړي، ده ته به تر هغه چې بل ملگری یې نه وي حاضر شوی خپله حصه نه ورکول کېږي.^۱

ارزونه:

أ. لاندې شیان بیان کړئ:

- ۱- وديعه یا امانت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
- ۲- امانت باید څرنگه وساتل شي؟
- ۳- د امانت ساتونکي په کومو حالاتو کې ضامن گڼل کېږي؟
- ۴- په کومو حالاتو کې امانت پای مومي؟
- ۵- که چیرې د امانت خاوند او هغه ساتونکي تر منځ اختلاف پیدا شي، نو کوم یو خبره د اعتبار وړ ده؟
واضح یې کړئ.
- ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
۱. مودع ته هم ویل کېږي، او همدارنگه مودع ته ویل کېږي.
۲. د امانت ساتونکي ضامن نه وي ، په هغه حالت کې چې.....

کورنۍ دنده:

د خلکو د امانتونو کښنو دل او د هغو دساتلو د گټو تر عنوان لاندې په پنځو کرښو کې یوه مقاله ولیکي.

۱- المسوط: ۱۱/۲۳.

مدینې منورې ته د نبی کریم صلی الله علیه وسلم هجرت

له هجرت څخه مخکې:

کله چې د مدینې منورې مشرانو له نبی کریم صلی الله علیه وسلم سره د عقیې دویم بیعت وکړ او قریش لدې بیعت څخه خبر شول نو د مکې د مشرکینو ضرر رسول لاپسې زیات شول، ځکه دوی پوهېدل چې له مسلمانانو سره د مدینې منورې د اوس او خورج قبیلو مرسته د مسلمانانو د قوت لامل گرځي.

پدې وخت کې مسلمانان نبی کریم (ص) ته راغلل او له هغه څخه یې مدینې منورې ته د تللو اجازه وغوښتله، نبی کریم (ص) مدینې منورې ته د هجرت اجازه ورکړه او مسلمانانو مدینې منورې ته په پټه توگه هجرت پیل کړ.

د هجرت په اړه د ابو بکر صدیق (رض) غوښتنه:

ابو بکر صدیق (رض) هم نبی کریم (ص) ته تشریف یوړ او مدینې منورې ته یې د هجرت اجازه ورڅخه وغوښته خو نبی کریم (ص) ورته وویل: یو څه وخته دې انتظار وباسي امکان نشته چې الله تعالی ورته ملگری پیدا کړي.

د دې خبرې په اورېدو سره ابو بکر صدیق (رض) ډیر خوښ شو او د سفر لپاره په تیاری نیولو بوخت شو، دوه قوې اوبنان یې تیار کړل.

د مکې د مشرکینو د مشرانو دسیسه:

د قریشو مشرانو دا خبره حس کړه چې نبی کریم (ص) مدینې منورې ته هجرت وکړي نو شرفې ده چې مسلمانان به د عورت او چې نبی کریم (ص) مدینې منورې ته هجرت وکړي نو شرفې ده چې مسلمانان به د عورت او قدرت خاوندان شي، چې دا به د دوی لپاره لوی خطر وي، لدې امله دوی په دار الندوة کې را ټول شول، چې پدې وخت کې ابلیس هم د نجد د خلکو په جامه کې دې مجلس ته ورغی، او جلسه پیل شوه.

یوه وویل: پېرېړدئ چې محمد له مکې څخه بهر شي او موږ یې له شر څخه په آرام شو. ابلیس وویل: دا خبره سمه نده، ځکه هغه کولای شي چې په خپل ځان خلک را ټول کړي او په راتلونکي کې د ستاسو لپاره ډېرې ستونزې پیدا کړي.

بل وويل: هغه بندي ڪو تر هغه ڇي مڙ شي.
ابليس وويل: دا هم سمه خبره نده، ڇڪه ڇي ملگري يي خبر پري او هغه لهه مڙوږ څخه خلاصوي.

ابو جهل وويل: له هري قبيلي څخه يو ٽڪره ځوان ٽاڪو او هر يوه ته تيره توره ور ڪورو، تر څو ٽول په يو ځاي په محمد باندي حملة وکړي او هغه په يو وڙونکي گوزار سره وڙني، ڇي پدي صورت کي به د محمد قبيله (عبدمناف) و نشي کولای له ٽولو عربو سره جنگ وکړي، نو په پای کي به اړ شي ڇي د ديت اخيستلو ته غاړه کپړډي.

ابليس وويل: همدا معقوله خبره ده.

پدي ترتيب ٽول له ابليس او ابو جهل سره پدي نظر کي سره شريک شول او ٽول اتفاق ته ورسېدل.

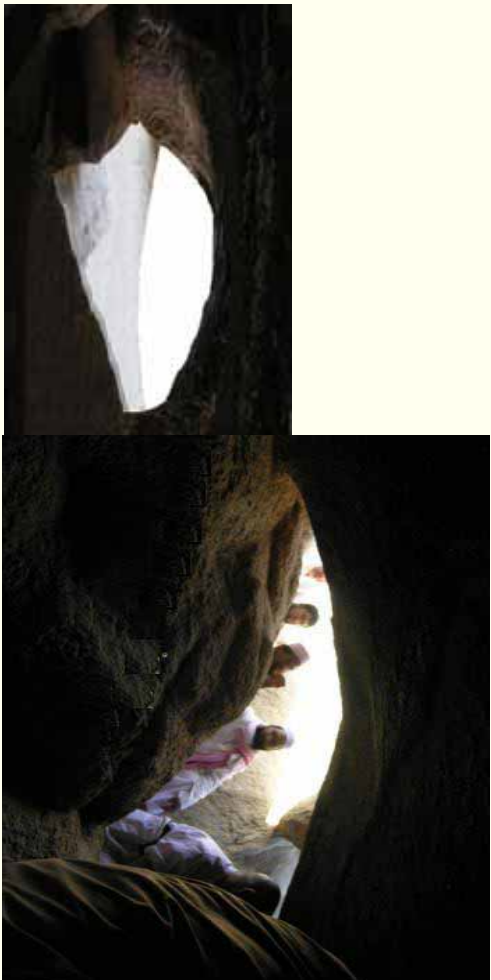
لدي توطني څخه د نبي ڪريم (ص) خبر بدل: پدي وخت کي جبرئيل امين نبي ڪريم (ص) ته راځي او ورته ويي وويل ڇي: د هجرت تياري ونيسه او نن شپه په خپله بستره کي مه ويده کپړه، هماغه وو ڇي نبي ڪريم (ص) د هجرت تياري ونيو.

حضرت علي (رض) ته دنده سپارل: څرنگه ڇي له نبي ڪريم (ص) سره د مکي د خالکو ډبر امانتونه موجود وو او هغه صلي الله عليه وسلم نه غوښتل ڇي دا امانتونه ضائع شي. او همدارنگه د دي پاره ڇي ابو جهل او ملگري يي دا گومان وکړي ڇي نبي ڪريم (ص) تر اوسه پوري په خپل کور کي دی، نو حضرت علي (رض) ته يي وظيفه وسپارله ڇي د ده په کور کي پاتي شي، څر خالکو ته يي خپل امانتونه وسپاري او د قريشو توطنه جوړوونکي مصروف وساتي، او ورته يي لارښوونه وکړه ڇي هونسيار او خپل حال ته متوجه واوسي، همدارنگه دا اطمينان يي هم ورکړ ڇي کفار ده ته هيڅ ضرر نشي رسولای، ځکه نبي ڪريم (ص) خبر درلود ڇي قريشو يوازي د هغه صلي الله عليه وسلم د قتل دسيسه جوړه کړي ده او د نورو د قتل او ضرر له پاره هيڅ تصميم نه لري.

له خپل کور څخه د نبي ڪريم (ص) وتل: نبي ڪريم (ص) د بعثت په څوارلسم کال د صفري د مياشتي په اووه ويښتمه نېټه له خپل کور څخه ووت، په خپل لاس کي يي يو موټي خاوروي واخيستي، هغه يي د مشرکانو په سرونو و شيندلي، او د کفارو د صفونو له منځه پداسي حال کي تېر شو ڇي د يس سورت يي تلاوت کاوه. څه وخت وروسته دوی متوجه شول ڇي د هغوی د هر يوه په سر خاوروي پرتي دي، يوه وويل: محمد له کور څخه وتلی دی.

کفار وار خطا شول، کله چې دوی کور ته ننوتل نو وېي لېدل چې نبي کریم (ص) په خېله بستره کې نشته، او پر خای يې حضرت علي (رض) پیدا کړ.
د ثور غار ته ور تگ: مشرکینو د نبي کریم (ص) د پیدا کولو په منظور هر لوري ته کونښمنونه پیل کړل، خو نبي کریم (ص) بډي توانېدلی و چې د ابوبکر صدیق (رض) په ملګرتیا سره د ثور غره ته (چې د مکې مکرمې په جنوب ختیځ خوا کې موقعیت لري) ولاړ شي، او هلته په یوه غار کې پناه واخلي.

د ثور په غار کې د نبي کریم (ص) پاتې کېدل:

نبي کریم (ص) له ابوبکر صدیق (رض) سره د ثور په غار کې درې ورځې پاتې شو، او پدې دریو ورځو کې هره شپه د ابوبکر صدیق (رض) د زوی عبدالله په واسطه د مکې د خلکو له احوال څخه خبرېدل، او عامر بن فهیره به (چې د ابوبکر صدیق (رض) غلام و) هره ورځ خپل پسرله د څړولو له پاره دې ځای ته راوستل، او کله به چې دوی دواړو د هغو له شیدو څخه استفاده وکړه نو د شېي په تیاره کې به بېرته مکې ته را ستنېده.

نبي کریم (ص) دا درک کړې وه چې د مکې مشرکین به له ټولو څخه مخکې د مدینې منورې لاره (چې د مکې مکرمې شمال لور ته موقعیت لري) ډېره وڅاري او تر خپل نظر لاندې به یې ونیسي، نو لدې امله یې د مکې مکرمې جنوب لورې چې په تمامه معنی معکوس او بې گومانه وه غوره کړه. له دریو ورځو وروسته د عبدالله بن اریقط په ملګرتیا د مدینې منورې په لوري وخوځېدل او له آتو شپو ورځو تېرولو ورسته مدینې منورې ته ورسېدل.

د جانیزي او انعام ټاکل: قریش چې د خپلې دسیسې د ناکامېدلو له امله پرېشانه شوي وو، د اضطرابي کېناستلو په پای کې یې تصمیم ونیوه چې د هغوی د نیولو له پاره له هرې ممکنې وسیلې څخه کار واخلي، نو لدې امله یې سره لدې چې د مکې مکرمې څخه د وتلو ټولې لارې یې تړلې وې، داسې اعلان وکړ: هر هغه چا چې دوی دواړه یې موز ته په لاس را کړل سل (۱۰۰) اوښان به انعام ورکړو.

د سراقه بن مالک هڅه: د دې اعلان له امله سراقه بن مالک (چې په هغه وخت کې مشرک و) د هغو خلکو له جملې څخه و چې په هر لوري يې کونښن کولو تر څو د نبي کریم (ص) کوم اثر پيدا کړي او د دغې لوبې جابري وړ وگرځي.

په ځمکه کې د سراقه بن مالک د آس پښې خښېدل: سراقه وکولای شو چې نبي کریم (ص) وروښي، خو کله يې چې کونښن وکړ خو خپل ځان نبي کریم (ص) ته نږدې کوي نو د آس پښې يې دوه ځلې په ځمکه کې ننوتلې، سراقه پدې متيقن شو چې الله تعالی د خپل پيغمبر حفاظت کوي او دې هېڅکله نه شي کولای چې هغه ته ضرر ورسوي، نو هماغه و سراقه وعده وکړه چې دی به د نبي کریم (ص) په اړه هېچا نه څه نه وايي، او پدې ترتيب سره سراقه مکې ته وگرځېد.

فعاليت: لاندینيو کسانو د نبي کریم (ص) په هجرت کې څه رول لوبولی دی؟:

ابو بکر، ابو جهل، حضرت علي،
سراقه بن مالک، عامر بن فهير، عبد الله بن اريقط.

زده کوونکي دې پدې فعاليت کې په انفرادي او ډله ايزه توگه برخه واخلي.

د لوست گټې:

۱. سره لدې چې مسلمانان د الله تعالی په مرسته يقين لري خو بيا هم بايد د کارونو په سرته رسولو کې پلان، احتياطي تدابير او اسباب په پام کې ولري.
۲. د امانتونو سپارل خپلو خاوندانو ته اسلامي فريضه ده آن تر دې چې په اضطراري حالاتو کې هم بايد ورته پام وشي.
۳. د نبي کریم (ص) په وړاندې د حضرت ابوبکر صديق او حضرت علي رضی الله تعالی عنهما د مقام او منزلت لوړوالی او د پيغمبر (ص) په هجرت کې د دوی رول.
۴. د پيغمبر (ص) په وړاندې د ابو جهل او د هغه د ملگرو بدې.
۵. د الله تعالی لخوا د خپل پيغمبر حفاظت او ساتنه.

فعالیت: نورې هغه گټې چې له لوست څخه تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځواب وړایاست:
د دې لوست عمده ټکي په څه ډول وکړئ.
۲. نبي کریم (ص) په کوم تاریخ خپل کور پرېښود؟
ولې نبي کریم صلی الله علیه وسلم د خپل هجرت مسیر د ثور د څار په لوري و ټاکه؟
۳. د مکې د مشرانو په جلسه کې کومې خبرې وشوې؟
ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
(هغه شپون و چې نبي کریم (ص) او ابو بکر صدیق (رض) د ثور په څار کې د هغه له پسونو څخه گټه پورته کوله.
ابلیس د پیغمبر صلی الله د وژلو په اړه د () نظر تایید کړ.
پیغمبر (ص) د () نېټه د مدینې منورې په لور د هجرت په نیت له خپل کور څخه ووت.
مدینې منورې ته د پیغمبر (ص) او ابوبکر صدیق (رض) د هجرت د لارې لارښوونه () په څارو درلوده.

کورنۍ دنده:

پورتنۍ لوست په لنډه توگه په خپلو تعیرونو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
د لاندې اشخاصو نومونه په صحیح او مکمله توگه پخه ځلې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
() صدیق، () ابن فثیره، () ابن اریقط، () ابن مالک
د لاندینيو کسانو په اړه یوه مناسبه جمله ولیکئ! ابوبکر صدیق، حضرت علي، سراقه بن مالک، عامر بن فثیره، عبد الله بن اریقط، ابو جهل او ابلیس.

مدینې منورې ته د نبي کریم (ص) رسېدل

د مدینې منورې لومړي کلي (قبا) ته د نبي کریم (ص) رسېدل:

کله چې د مدینې منورې مسلمانانو د نبي کریم (ص) د هجرت او د مکې مکرمې څخه د هغه صلی الله علیه وسلم د وتلو خبر واوړېد، نو هره ورځ به دښتو ته وتل، او د نبي کریم صلی الله علیه وسلم د راتګ له پاره به سترګې په لاره وو، د نیمې ورځې له گرمۍ څخه وروسته به بېرته خپلو کورونو ته ستنېدل، بالاخره د دوشتې په ورځ چې د ربیع الاول د میاشتي آتمه نېټه او د بعثت څوارلسم کال و، له انتظار وروسته بېرته خپلو کورونو ته را وگرځېدل نو پدې وخت کې یو تن ښوړې چې د خرما په ونه کې و، ناڅاپه یې سترګې په نبي کریم (ص) او د ده په خواړه ملګرې اوبوګرځېدې (رض) ولګېدې، په ناڅاپي توګه یې په لوړ آواز وویل: ای د عربو ټولیه! دغه دی ستاسې هغه لارښود چې تاسو یې د راتګ انتظار کوئ، او لیدلو ته یې تړي او لېواله یاستئ.

مسلمانان چې د نبي کریم (ص) په رارسېدلو ډېر خوشحاله شول، د تکبیر په ویلو سره د نبي کریم (ص) مخې ته ورغلل، او د پیغمبر په صفت سره یې هغه ته هر کلی ووايه.

قبا:

قبا د مدینې منورې لومړۍ هغه کلی دی چې د مدینې منورې جنوب لور ته د مکې مکرمې په لار کې پروت دی، کله چې نبي کریم (ص) قبا ته ورسېد، نو لومړی هغه څوک چې د نبي کریم (ص) د مېلمستیا شرف یې په برخه شو کلثوم بن هلم وه.

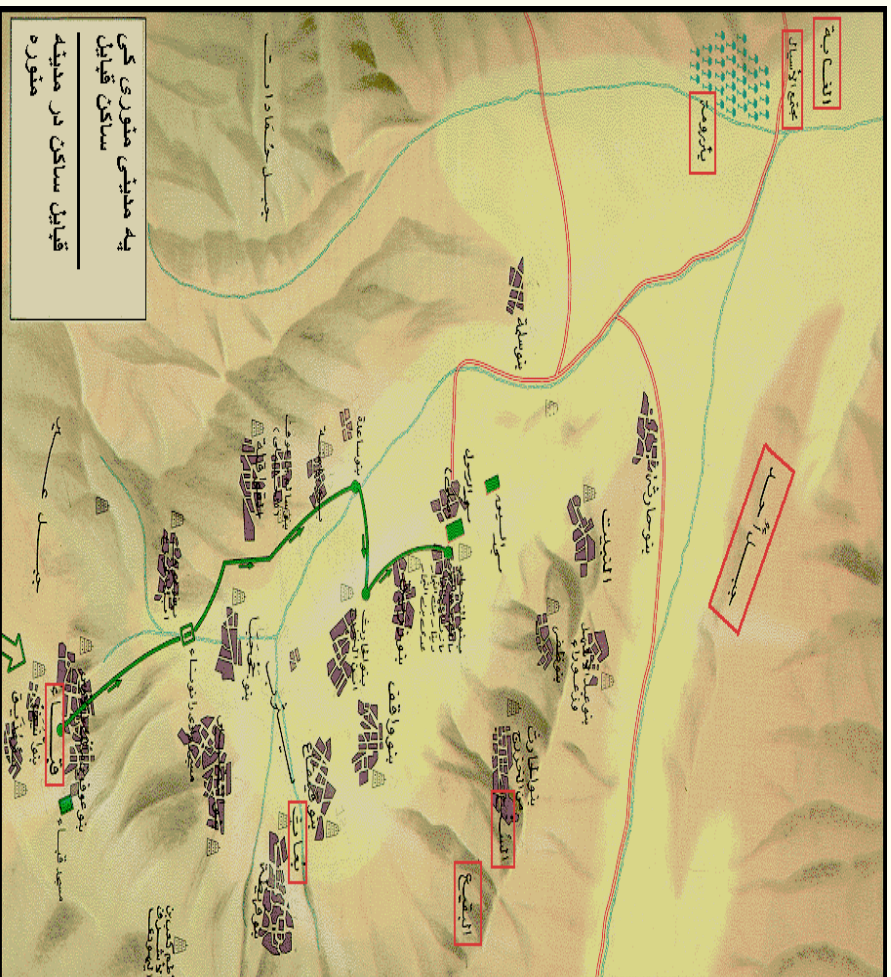
رسول الله (ص) په قبا کې د خپل څلور ورځني اقامت په ترڅ کې تر ټولو معنوي د قبا په نوم د هغه مسجد بنسټ کېښود، چې په قرآن کریم کې ورڅخه د تقوی د مسجد په نامه یادونه شوې ده، او په هغه کې یې لمونځ اداء کول پیل کړل.

د حضرت علي (رض) رسېدل:

حضرت علي رضي الله تعالى عنه چې کله د پيغمبر (ص) د لارښوونو سره سم د خلکو امانتونښه دوی ته وسپارل نو د مدینې منورې په لور یې حرکت وکړ او پيغمبر (ص) په قباء کې و چې حضرت علي (رض) ورورسېد.

له قباء څخه د مدینې منورې په لور:

په پنځمه ورځ (چې د جمعې مبارکه ورځ وه) نبي کریم (ص) د بني نجار خلک چې د ده له ماماگانو څخه وو رازابل، هغوی هم د خپل اخلاص له مخې چې له نبي کریم (ص) سره یې درلود، ټول له خپلو تورو سره د نبي کریم (ص) په خدمت کې حاضر شول، نبي کریم (ص) د بني نجار د خلکو په ملګرتیا د مدینې منورې مرکز ته حرکت وکړ او د جمعې مبارکې ورځې د لمانځه د وخت په رارسېدلو سره یې د بني سالم بن عوف په منطقه کې د جمعې لمونځ اداء کړ.

مدینې منورې ته داخلېدل: په همدغه ورځ د جمعي د لمانځه له اداکولو څخه وروسته پیغمبر اکرم (ص) د پثرب ښارگوټي ته ننوت، چې لدې ورځې وروسته په مدینه الرسول او یا مدینه منوره سره ونومول شو، (مدینه په عربي ژبه کې د ښار په معنی ده، یعنې د پیغمبر ښار او یا نوراني ښار). مدینې ته د نبي کریم (ص) په رسېدلو د مدینې منورې د کلیو خلک ډېر زیات خوښ او خوشحاله شول، خلکو خپله خوشحالي په مختلفو ډولونو ښکاره کوله، د انصارو وړو او کوچنیو نجونو په ډېره خوښۍ او خوشحالي سره دغه بیتونه د هرکلي د توانې په توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته وړاندې کول:

من ثیبات الوداع	طلع البدر علینا
مسا دعا الله داع	وجب الشکر علینا
جنت با الامر المطاع	ایها المبعوث فینا

ترجمه:

د وداع (په مدینه منوره کې د یو کلی نوم دی) له څو ګو نه پر موږ باندي د څوارلسمې سپوږمۍ را وخپله
 پر موږ بالدي شکر واجب دی تر هغې چې د الله لوري ته یو دعوتګر دعوت (بلنه) کوي.
 ای موږ ته راتلونکيه! تا له ځان سره داسې حکم راوړی دی چې منل او اطاعت یې فرض دی.
 د هرکلي بیتونه او د هغې ترجمه په ازموینه کې داخله نده.

د انصارو د خلکو هیلې:

سره لدې، چې د انصارو خلک شتمن او بهای نه و خو د هغه ایماني احساس له مخې چې دوی درلود هر یوه یې غوښتل چې نبي کریم (ص) د هغه کور ته تشریف یوسي، د نبي کریم (ص) د اوبښ پورې به یې نیولو او وبل به یې: پر ما احسان وکړه، زه به خدمت کې یم، مگر رسول اکرم (ص) فرمای: د اوبښ لاره خوشې کړئ! هغه خپل ځای پیژني. تر هغه چې اوبښه د ابو ایوب انصاري د کور مخې ته ګونډه شوه، او پیغمبر (ص) ورڅخه را ښکته شو او له هغه څخه وروسته یې د ابو ایوب انصاري په کور کې استوګنه غوره کړه.

په مدینه منوره کې د نبوي مسجد جوړول:

په مدینه منوره کې تر ټولو لومړی کار چې نبي کریم (ص) تر سره کړ، هغه د نبوي مسجد جوړول وو، چې رسول اکرم (ص) په خپلو مبارکو لاسونو باندې په جوړولو کې یې کار وکړ.

د لوست ګټې:

۱. د مدینې منورې د خلکو (انصارو) مینه او اخلاص د پیغمبر (ص) سره.
۲. په اسلام کې د مسجد جوړولو ارزښت، ځکه تر ټولو لومړی کوم کار چې پیغمبر (ص) په مدینه منوره کې تر سره کړی هغه د مسجد جوړول ؤ.
۳. د مسلمانانو د مشرانو د هر کلي لپاره د خوښۍ، خړګندولو او د هر کلي د توانو د وېلو روا والی.
۴. د ابو ایوب انصاري مقام او منزلت.

فعالیت: لدی لوست څخه چې نورې کومې گټې تر لاسه کېږي، بیان کړئ.

ارزونه:

۱. ا. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه وایاست:
د لوست عمده ټکي بیان کړئ.
۲. پیغمبر (ص) او ملگری یې په کومه نېټه قیام ته ورسېدل؟ او څو ورځې یې هلته تېرې کړې؟ او تر ټولو مخکې یې څه وکړل؟
۳. پیغمبر (ص) د کومو خلکو په ملگرتیا د مدینې منورې په لوري حرکت وکړ؟
د یثرب نوم له کوم وخت څخه په مدینه الرسول تبدیل شو؟
- ب. لاندیني خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
 ۱. پیغمبر (ص) لومړی د جمعې لمونځ په () کې اداء کړ.
 ۲. په قیام کې د نبي کریم(ص) د اوسېدلو وخت () ورځې وو.
 ۳. پیغمبر (ص) په قیام کې د اوسېدلو په وخت () جوړ کړ.

کورنۍ دنده:

د لوست ارزښتاک ټکي په یوه مقاله کې ولیکئ!
پورتني لوست ته په کتو سره لاندینیو کسانو او قومونو څه رول لوبولی دی؟
یهودي سړي، کلثوم بن الهدم، علي بن ابی طالب، بني النجار، بني سالم،
د انصارو کوچینیو نجونو، ابو ایوب انصاري.

د مسلمانانو تر منځ د وروړو گلوۍ تړون

پيغمبر (ص) د لومړي ځل لپاره د مهاجرينو او انصارو تر منځ د اسلامي وروړو گلوۍ تړون قيام کړ، چې د هغې اړيکې له نسبي اړيکو څخه هم ډېرې کلکې او محکمې وې.

د مهاجرينو او انصارو تر منځ وروړو گلوۍ: مدني مورې ته د نبي کریم (ص) له رسېدلو وروسته د مهاجرينو او انصارو تر منځه د وروړو گلوۍ د تړون اعلان وشو، پدې بنياد د انس بن مالک په کور کې يې د نوي تېو صحابه کرامو تر منځ چې نيماني يې انصار او نيماني نور يې مهاجر وو د وروړو گلوۍ د تړون اعلان وکړ، چې د هغې له امله به يې يو له بل څخه ميراث هم وړلاى شو، او دا کار د مسلمانانو يو بل ته د ډېرې پاملرنې لامل و گرځېد.

د مدني مورې د او سپدونکو سره د يوروالي تړون: لکه څنگه چې نبي کریم (ص) د مهاجرينو او انصارو تر منځ د وروړو گلوۍ تړون غښتلى کړ، همدارنگه يې د انصارو تر منځه او په ځانگړي ډول د اوس او خورج قبيلو تر منځ چې د ډېرو کلونو را پدېخوا يې له يو بل سره د نسبي درلوده، د وروړو گلوۍ تړون قايم کړ.

همدارنگه پيغمبر (ص) د مدني مورې له ټولو او سپدونکو يعنې له مسلمانانو، مشرکانو او ټپوډو سره د وروړو گلوۍ تړون لاسليک کړ، چې د هغې په وسيله د مدني مورې او سپدونکو ته ديني او اقتصادي ازادي ورکړل شوه، او د بهرني يرغل په وړاندې ملکف وو چې له يو بل سره مرسته وکړي.

د لوست گټې:

۱. د مسلمانانو تر منځ د وروړو گلوۍ د اړيکو ژوندي کول او په ځانگړي ډول په هغه وخت کې چې يوه ډله له دوى څخه مهاجر او بې کوره وي او بله ډله په ښه حالت کې قرار ولري.
۲. د گډو مصالحو (گډو) څخه د دفاع په منظور د مختلفو قومونو او طايفو سره د اړيکو د تړون تر سره کولو جواز.

۳. د مسلمانانو تر منځ او په ځانگړي توگه د هغو مسلمانانو تر منځ چې له يو بل سره د نسبي ولري، د صلحې او وروړو گلوۍ ټينگول.

فعالیت: لډي لوست څخه نورې کومې گټې تر لاسه کېږي؟ بیان یې کړئ.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وایاست:
۱. د دې لوست عمده ټکي بیان کړئ!
۲. د مډینې منورې له اوسېدونکو سره د یووالي تړون څرنگه ترسره شو؟

کورنۍ دنده:

پورتني لوست په لنډه توگه په خپلو عبارتونو په کتابچو کې ولیکئ.

له نورو قبيلو سره د رسول الله (ص) تړونونه

کله چې رسول الله (ص) په مدينه منوره کې د مسلمانانو تر منځه د ورور گلورۍ تړون ټينګ کړ، نو د اسلامي ټولنې د پياوړيتوب او د مدينې منورې د ساتنې په غرض يې مدينې منورې ته د نږدې سيمو له اوسېدونکو سره هم تړونونه لاسليک کړل.

د بني عوف له بهر دو سره تړون:

د مدينې منورې په شاوخوا کې د يهودو ځينو قبيلو ژوند کاوه، دوی له مسلمانانو سره خپله دښمني پټه ساتله، خو نبي کریم (ص) له دوی سره له احتياط څخه کار اخيسته، لدې امله يې له دوی سره ځينې تړونونه لاسليک کړل چې مهم ټکي يې په لاندې توګه دي:

۱. د بني عوف يهود د مسلمانانو متحدین دي، يهود به په خپل دين او مسلمانان به په خپل دين او سي.

۲. که د تړون په يوه لوري د پرديو له خوا تېری کېږي، د تړون په دواړو لورو لازم دي چې په اتفاق سره د يرغلګرو پر وړاندې له يو بل سره مرسته وکړي.

۳. د تړون دواړه لوري په خپل منځ کې د يو بل له پاره د خير غوښتونکي وي.

۴. د تړون هېڅ يو لوری د بل لوري د جنايت مسوول ندی.

۵. د تړون دواړه لوري به د مظلوم مرسته کوونکي وي.

۶. د جنگ په وخت کې به د تړون هر لوری خپل مالي مصارف په خپله غاړه اخلي.

۷. د مدينې منورې سيمه د حرم (ممنوعه سيمې) حيثيت لري.

۸. که د تړون د دواړو لورو تر منځه کومه ستونزه پېدا کېږي نو د الله تعالی او د هغه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د لارښوونو مطابق به فيصله کېږي.

د لوست گټې:

۱. مسلمانان باید کورنۍ و کورنۍ چې له خپلو ګاونډیانو سره نېکې اړیکې ولري.
۲. مسلمان باید دخپل ګاونډي لپاره د خیر غوښتونکی اوسي.
۳. مسلمان باید له مظلوم څخه دفاع وکړي.
۴. د اسلامي هېواد لپاره د ښه امنیت په موخه دا لازمه ده چې له ګاونډیانو سره ښې د دوستۍ او تفاهم تړونونه لاسلیک کړي.
۵. د محاربتو څخه د اسلامي خاورې د دفاع په منظور مسلمانانو ته روا دي چې له غیر مسلمانانو سره اختلاف وکړي.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وړایاست:

۱. د بني عوف له پېژدانو سره د پیغمبر (ص) د تړون مهم ټکي بیان کړئ.
۲. د لوست گټې واضح کړئ.

کورنۍ دنده:

دغه لوست په خپل تعبير سره په کتابچو کې وليکئ.

د مسلمانانو په ضد د قریشو د سېسې

د قریشو کافرانو، سره لدې چې مسلمانانو ته یې په مکه مکرمه کې ډول ډول شکنجې او ضررونه ورسول او مدینې منورې ته د هجرت په وخت کې یې هم دوی ته ضرر ورساوه، خو بیا یې هم له مسلمانانو سره له دښمنۍ څخه لاس وانهیست.

عبد الله بن ابی بن سلول ته د قریشو د لیک لېون:

د مکې مشرکینو عبد الله بن ابی بن سلول ته (چې د مدینې منورې له مشرانو څخه وو) لیک واستاوه، چې پکې راځي وو:

تاسو زموږ دښمن ته ځای ورکړی دی، په الله دې قسم وي، چې یا خو به له ده سره جنگ کوئ، او له مدینې څخه یې وباسئ، او یا دا چې زموږ د راتلو انتظار وباسئ، تر څو ستاسې جنگیالي مړه او عورت مو تر پښو لاندې کړو.

د پیغمبر (ص) په وړاندې د عبد الله بن ابی د جنگ تیاری: کله چې دغه لیک د عبد الله او د هغه د ملګرو لاس ته ورغی، هغوی د پیغمبر (ص) مقابلې ته را وړاندې شول، نبي کریم (ص) د دوی له بدو نیتونو څخه خبر شو، پخپله یې د دوی غوږې ته تشریف یووړ، او دوی ته یې وویل: د عبد الله خبرې د مکې د کفارو د درواغجنو تبلیغاتو نتیجه ده. هغوی نشي کولای چې د مدینې اوسېدونکو ته زیان ورسوي. او عبد الله او ملګرو ته یې وویل: آیا تاسو غواړئ چې له خپلو اولادونو او خپلو وروڼو سره جنگ وکړئ؟

عبد الله بن ابی د پیغمبر (ص) د خبرو په اورېدو سره له جنگ څخه لاس په سر شو او ولاړل.

د لوست گټې:

۱. مسلمانان په حکمت او ښکې موعظې سره کولای شي چې د ډېرو لویو ستونزو مخه ونیسي.
۲. مسلمانان باید کورښن وکړي ترڅو د داخلي اختلافاتو مخنیوی وکړي، په ځانګړي ډول په هغه وخت کې چې کله له خارجي دښمن سره مخ وي.
۳. له منافقینو سره مخامخ کېدل ډېر ځلي د مسلمانانو تر منځ د نفاق لامل ګرځي، او په ځانګړي ډول په هغه وخت کې کله چې د مسلمانانو تر منځ قومي شعارونه موجود وي.
۴. د مسلمانانو لارښود باید په مناسب وخت کې د دښمن له دسیسو څخه ځان خبر کړي و اوسي، څو مخکې له مخکې لاس په کار شي.

ارزونه:

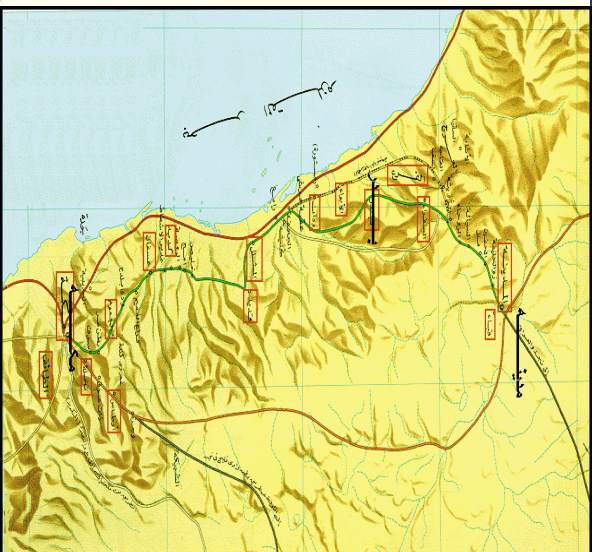
۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وړایاست:
۱. د لوست عمده ټکي بیان کړئ.
۲. د دې لوست گټې په ډاگه کړئ.
۳. عبد الله بن ابی بن سلول څوک ؤ؟

کورنۍ نده:

د دې لوست په اړه یوه مقاله وليکئ او مناسب عنوان ورته غوره کړئ.

خلیج ویشتم او پهنه ویشتم لوست

د بدر خوا

د بدر غزوه د اسلام په تاريخ کې لومړنۍ سرونشت ټاکونکې غزوه وه چې د رمضان المبارک په مياشت د هجرت په دويم کال په بدر نومي ځای کې (چې له مدينې منورې څخه په (۱۵۰) کيلو متره فاصله کې واقع دی) د مسلمانانو او مشرکينو تر منځ واقع شوه.

د بدر د جنگ لاملونه:

کله چې مسلمانانو له مکې مکرمې څخه مدينې منورې ته هجرت وکړ، نو د قرېشو د مشرکينو له وېرې مدينې منورې ته د خپلو مالونو په وړلو ونه توانېدل، هماغه ورو چې مالونه يې د مکې د مشرکينو له لوري غصب شول، په همدې بنياد چې کله مسلمانان او په ځانگړي ډول مهاجرين د ابو سفیان په مشرۍ د قرېشو د تجارتي قافلي څخه خبر شول، چې له شام څخه د مکې په لور روانه ده، پدې هوډ شول چې د قافلي لاره ونيسي، او د مسلمانانو غصب شوي مالونه ورڅخه پدې ترتيب بېرته ترلاسه کړي، پېغمبر (ص) له درې سوه او ديارلسو (۳۱۳) تنو مسلمانانو سره له مدينې منورې څخه د ابو سفیان د قافلي د لارې نيولو په نيت را ووت، کله چې دغه خبر ابو سفیان ته ورسېد، هغه سملاسي دمکې مشران د مسلمانانو له نيت څخه خبر کړل، او د خپلې قافلي د نجات له پاره يې د مرستې غوښتنه وکړه، د مکې مشرکينو د خپلې قافلي د نجات له پاره سملاسي له يو زر او درې سوه تنو لښکر سره د ابو سفیان د مرستې له پاره وروډانگل، خو ابو سفیان د خپلې خبرې په مرسته قافله په بله لار روانه کړه، او مکې ته يې ورسوله.

قرېش د مسلمانانو لډې حرکت څخه ډېر سخت په غوسه شول، او سره لدې چې مکې مکرمې ته د قافلي له روغ رسېدلو څخه خبر شول، مگر د مشرکينو د لښکر مشر ابو جهل د مسلمانانو سره په جنگ کولو ډېر ټينگار وکړ، د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل، د خپل هغه جاهلي غرور له مخې چې يې درلود، قسم ياد کړ او ويلي: په الله مې قسم چې بدر ته به ځم، هلته به درې شپې او ورځې مېلې جوړوم، تر څو ټول عرب زموږ له قوت څخه خبر شي او د تل له پاره له موږ څخه وروبري.

لدې امله د قرېشو لښکر د بدر په لور حرکت وکړ، خو د بني زهروه ورو درې سوه تنو له مسلمانانو سره له جنگ منځ واړاوه، او د اخنس بن شريق په مشرۍ مکې ته واپس وگرځېدل.

د مسلمانانو او د مکې د مشرکینو تیاری:

د بدر په غزا کې د مسلمانانو شمېر ۳۱۳ تنه وو، چې یواځې په دوو آسونو او ۷۰ اوښانو سمبال وو. د مکې د مشرکینو شمېر د بدر په غزا کې ۱۰۰۰ تنه وو، چې د دوی له جملې څخه ۷۰۰ تنو جنگي زغري درلودې، او ۱۰۰۰ تنه یې په آسونو سپاره وو، د اوښانو شمېر یې هم ډېر زیات و، چې د نقلي لوازمو د نقلولو په وخت کې یې ورڅخه کار اخیست، او د غوښو څخه یې هم ګڼه اخیسته.

له مجاهدینو سره د رسول الله (ص) مشوره کول:

نبی کریم (ص) د مسلمانانو مشورتي غونډه جوړه کړه، ابو بکر، عمر، مقلاد بن عمرو او سعد بن معاذ رضی الله تعالی عنهم هر یو په خپل نوبت سره خپل نظرونه څرګند کړل، پدې تصمیم و نیول شو چې د قریشو د لوی لښکر په وړاندې باید مقاومت وشي، او د جنگ له پاره باید تیاري و نیول شي، خباب بن منذر (رض) د مسلمانانو د جنگ د قرار ګاه په اړه خپل نظر وړاندې کړ، چې باید د بدر اوبو ته نږدې و اوسي، پیغمبر (ص) د ده نظر تایید کړ، هغه ځای یې خوښ کړ چې د بدر اوبو ته نږدې و، او همدارنګه یې نوي ځاګانې و ابستي، تر څو د څښاک پرمهاله اوبه ولري.

له الله تعالی څخه دعا غوښتل:

سهار مهال کله چې دواړه لښکرې سره مخامخ شوې، رسول الله (ص) د مجاهدینو صفوف ته برابرو کړل، جنگي مستولینو ته یې خپلې وروستۍ لارښوونې وکړې، لاس په دعا شو او ویي وبلل: ای الله! د مرستې هغه وعده دې چې له ماسره کړې وه نن ورځ هغه پوره کړه، ای الله! که نن ورځ د مسلمانانو دغه ټولې هلاک شي نو دځمکې پر مخ به ستا عبادت ونه شي.

پیغمبر (ص) د عیبه بن حارث، حمزه او علي رضي الله تعالی عنهم نه د وتلو حکم وکړ. حمزه (رض) خپل دښمن شپیه او علي (رض) هم خپل دښمن ولید پور ژر وواژه، یو اځي عیبه (رض) چې د پاڅه عمر خاوند و، خپل دښمن ته یې وخت ورکړ، تر څو چې حمزه او علي (رضی الله تعالی عنهما) د خپلو دښمنانو له وژلو څخه وزگار شول او وتولو په ګډه سره هغه وواژه.

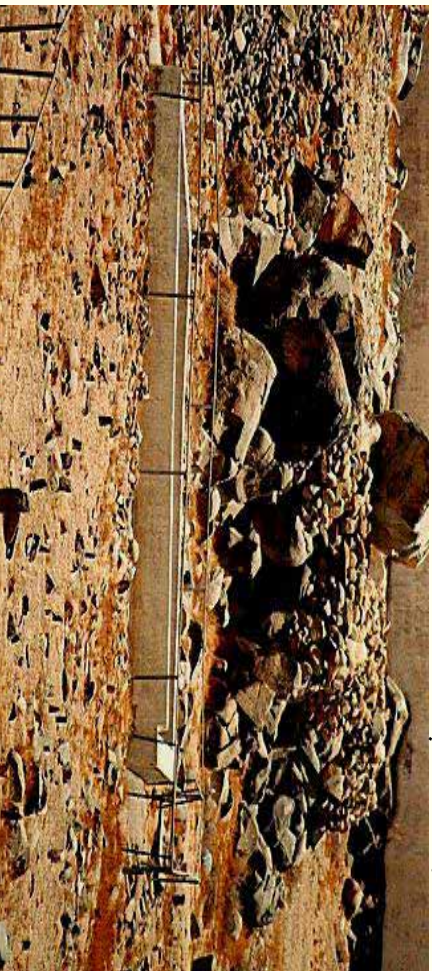
ډله ييز يرغل:

د دغو درېو تنو په وژل کېدو سره د مشرکينو غوسه زياته شوه، له کيڼي څخه په ډکو زړونو يې پر مسلمانانو باندي په ډله ييزه توگه يرغل وکړ، مسلمانانو چې له الله تعالي څخه يې پخواڅښتي غوښتنه د دښمن پر وړاندي ثبات او استقامت و، د کفارو يرغلونه يې پر پر بل پسې په شسا و تمبول او په ښه توگه يې له خپل ځان څخه دفاع وکړه. او پداسې حال کې چې د (احد، احد) کلمه يې پر ژبو جاري وه، دښمن ته يې ملا ماتونکي گوزارونه ورکول.

د ابو جهل وژل کېدل: د مشرکانو د لښکر مشر ابو جهل په خپلو لښکرو کې د ماتي د نښو له ليدلو وروسته کوښښ وکړ خو د اسلامي لښکر په وړاندي د هغوی روحيات د دويم ځل له پاره را ژوندي کړي او هر لوري ته به يې منلې وهلې. ناڅاپه دوو زلميو مجاهدينو د باز په څېر په ابو جهل حمله وکړه، د تورې د گزار له امله يې ورون پرې شو او له آس څخه را پرېوت، او د پرله پسې گوزارونو له امله له حرکت څخه ولرېده.

د مشرکينو ماتي او د دوی تېښته: کله چې د مشرکينو په لښکرو ماته گډه شوه، او د مجاهدينو د سختو حملو له امله د دوی جنگي نظام په بشپړه توگه گډوډ شو، نو مشرکينو د تېښتي لاره غوره کړه، سره لدې چې دوی د جنگ ميدان په ډېر بد حالت کې پرېښود خو بيا هم د مجاهدينو له لوري تر ډېرو ليرې ځايونو پرې تعقيب شول.

د جنگ نتيجه: پدې تاريخي غزا کې چې د مشرکينو په رېښتني ماتي او د مسلمانانو په رېښتني برياليتوب پای ته ورسېده، (۱۴) تنه مسلمانان په شهادت ورسېدل، او د مشرکينو له لوري اويا (۷۰) تنه چې ډېر يې د قریشو مشران وو، ووژل شول او اويا (۷۰) تنه نور يې بنديان ونيول شول، چې بيا وروسته په مختلفو لارو آزاد شول، تر دې چې ځينې يې لسو تنو زده کوونکو ته د زده کړې په بدله کې آزاد شول.

د لوست گڼي:

۱. د دښمن کاروان ته لار نښول شوني ده چې په لوی جنگ تبدیل شي، نو لازمه ده چې له یوه لوري د هغې له پاره د جواز دلیل پیدا شي او له بل لوري د جگړې د خطر ناکو پایلو له پاره پوره تیاری ونیول شي.
۲. له خپلو ملگرو او په ځانگړي ډول له مخلصو او متخصصو ملگرو سره مشوره کول بسې پایلې لري.
۳. بریالیتوب ته د رسېدو په منظور له ټولو روا امکاناتو څخه ګټه اخیستل.
۴. الله تعالی ته دعاء او له هغه څخه د مرستې غوښتل.
۵. غرور، کبر او خپل ځان غوښتل ناوړه پایلې لري.
۶. څرنگه چې مسلمان له مرگ څخه وروسته په بیا ژوند ایمان لري، نو د دښمن سره په مقابله کې نه و اړخطا کېږي، او په لوړه روحیه او پر حواسو باندې د پوره حاکمیت له لارې خپل حرکات په ښه توګه کنټرولوي، چې دا ټکي یې د بریالیتوب مهم لامل ګڼل کېږي.
۷. جنګي بندیان باید ونه وژل شي او په ځانگړې توګه هغوی چې جنګي مجرمان نه وي.
۸. د علم زده کړه په اسلام کې ډېر ارزښت لري.

فعالیت: له لوست څخه کومې ګټې تر لاسه کېږي؟ بیان یې کړئ.

ارزونه:

۱. لاندینیو پوښتنو ته ځوابونه وړایاست:

۱. د بدر د غزا علت څه ؤ؟
۲. د بدر په غزا کې د مسلمانانو او مشرکانو شمېر او تجهیزات څومره وو؟
۳. د بدر د غزا نتیجه څه وه؟
۴. د بدر غزا په کوم کال او کومه سیمه کې واقع شوه؟
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.
۱. () خپل حریف شپیه او () خپل حریف ولید ډېر ژر ووژل.
۲. () چې د پاچه عمر خاوند و، خپل حریف ته یې وخت ورکړڅو ()
۳. () وټوانېدو چې د قافلې مسیر ته تغیر ورکړي او مکې ته یې روځه ورسوي.

کورنۍ دنده:

۱. د بدر د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
۲. پدې لوست کې د لاندینیو کسانو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه مناسبې جملې ولیکئ:
- حمزه بن عبد المطلب، علي بن ابي طالب، عیسیٰ بن الحارث، شیبیه بن ریمه، عبیه بن ریمه، ولید بن عبیه، ابو جهل، ابو سفیان، اخنس بن شریک، حباب بن منذر.

د احد غزا

د احد غزا د احد په سيمه کې، چې د مدينې منورې شمال لوري ته موقعت لري، د هجرت په درېم کال د شوال په ۷ مه نيټه پېښه شوه.

د بدلي اخيستلو له پاره د قريشو تيارۍ:

بدي اساس قريشو په يوه اتفاق له مسلمانانو سره د يو پرېكده جنگ له پاره په تيارې نيولو پيل وكړ، د هغې قافلي ټول مالونه يې چې د بدر د غميزې پېښې لامل شوي وو، پدې لاره كې وقف كړل، د راتلونكي كال په را رسېدو سره د مكې خلك له درېو زرو ۳۰۰۰ مسلح جنگياليو سره چې درې زره ۳۰۰۰ اوښان، اووه سوه ۷۰۰ جنگي زغړي، دوه سوه ۲۰۰ آسونه او د جنگيالو د احساساتو د ښو پارولو له پاره يو شمېر ښځې ورسره ملگري وې، د مدينې منورې په لوري روان شول.

په مدينه منوره كې د شوري جوړېدل:

د مشركينو لښكر د حركت د خبر له رسېدو سره سم رسول الله (ص) له خپلو ملگرو سره مشورتي غونډه جوړه كړه، خو د مشركينو په وړاندې خپله تيارې ونيسي، د پيغمبر (ص) شخصي نظر دا و چې بايد د مدينې منورې په داخل كې له مشركينو سره جگړه وشي، د منافقينو رئيس عبد الله بن ابې بن سلول هم لدې نظر سره خپله موافقه اعلان كړه.

ځينې صحابه کرامو لکه حضرت حمزه (رض) له مدينې منورې څخه وتل وغوښتل، نو هماغه وړ چې د مسلمانانو د ډېر ټينگار په نتيجه کې رسول الله (ص) دا تصميم ونيوه چې د کفارو سره د مقابلې له پاره له مدينې منورې څخه بهر ولاړ شي.

له جنگ څخه د عبد الله بن ابی را گرځېدل:

عبد الله بن ابی چې اصلي موخه يې د معاهدېنو د مورال ټيټول او دښمن ته جرات ورکول وو، له خپلو درې سوو تنو ملگرو سره بېرته مدينې منورې ته راستون شو.

د مسلمانانو د صفونو تنظيمول:

کله چې رسول الله (ص) له خپلو ملگرو سره د احد غره ته ورسېد، پنځوسو تنو ښو تجربه کارو غشو وپشتونکو ته يې د عبد الله بن جبير په مشرۍ دنده وسپارله، خو د هغې غوښتۍ په سر چې وروسته په جبل رمات ونومول شوه سنگر ونيسي، چې له يوې خوا دښمن پر غشو ولي او له بلې خوا به دښمن دې ته نه پرېږدي چې په ناڅاپي ډول پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړي، پيغمبر (ص) دوی ته ډېر ټينگار وکړ چې د پيغمبر (ص) له امر پرته به په هېڅ ډول خپل ځای ته تغير نه ورکوي، تردې چې که جنگ پای ته هم ورسېږي او مشر کين و تنسي.

د جنگ پيل:

دواړه لوري د يو بل په وړاندې ودرېدل، طلحه بن ابی طلحه عېدري د مکې د مشر کينو له لوري پياوړې حال کې چې په اوښ يې سپور و د جنگ ميدان ته را وړاندې شو، او د مقابلې له پاره يې د حريف غوښتنه وکړه، زبير بن العوام (رض) يې د مقابلې له پاره ور وړاندې شو، او له مهلت ورکولو پرته يې په هغه باندې د زمري په څېر حمله وکړه او د سر په پرې کولو سره يې هغه په ځمکه وپرځاوه، د دې صحفې په ليدلو سره رسول الله (ص) په لوړ آواز د تکبير نعره کړه چې ټولو صحابه کرامو ورسره د تکبير آوازونه پورته کړل.

له هغې وروسته جنگ په ډېره تېرۍ سره پيل شو، د مشر کينو د بيرغ اخيستونکي يو پر بل پسې ووژل شول.

د مسلمانانو ځانونه قربانول:

مسلمانانو د جنگ ميدان په بشپړه توگه تر خپل کتړول لاندې درلود، د خپلو جنگي کارنامو او لوړ همت په ښکارولو سره يې مشر کانو ته ماتې ورکړه او ټينبني ته يې اړ کړل.

د ځينو غشو وېشتونکو تېروتنه:

پدې نازکو او حساسو شېبو کې چې د مسلمانانو وړوکی ټولی د مشرکینو پر لوی لښکر باندې د بریالیتوب په حال کې و، د مسلمانانو ځينو غشو وېشتونکو لویه تېروتنه وکړه، هغوی د غنیمتونو د ټولولو په هیله او پدې گومان چې گویا جنگ پای ته ورسېد او مشرکین وتښتېدل، د رسول الله (ص) له امر پرته یې خپل ځای پرېښود، لاندې راکوز شول، او د غنیمتونو په ټولولو مشغول شول.

پر مسلمانانو باندې د مشرکینو دویم ځل حمله:

پدې اساسو شېبو کې په ناڅاپي توگه د مشرکینو څخه یوې ډلې چې په آسونو سپاره وو، پر مسلمانانو د شا له خوا حمله وکړه، لومړی یې عبدالله بن جبر او دده نهه تنه ملگري چې له ده سره په جبل رماث کې پاتې وو په شهادت ورسول، او لدې څخه وروسته یې مسلمانان له هرې خوا په ناڅاپي توگه محاصره کړل او حمله یې پرې وکړه، چې پدې وخت کې جنگ د مشرکینو په گټه تغیر وموند، د مسلمانانو لښکر غیر منظم او ټیت شو، تر دې چې تر منځ یې د رسول الله (ص) د وژل کېدو بده اوازه هم خپره شوه، خو رسول الله (ص) خپل آواز لوړ کړ او مسلمانان یې خپلې شا او خوا ته راټول کړل، چې په نتیجه کې د دېمن حمله په شا وتمبول

شوه. مشرکینو نه یواځې دا چې دویم ځل حمله یې ونه کړه، بلکې ونه توانېدل چې د جنگ له میدان څخه بیر څه شي له خپلو ځانونو سره واخلې او بیا خپلې قرارگاه ته له رسېدلو څخه وروسته یې د مکې لاره ونیوله.

د حمراء الاسد د غزا له پاره تیاری:

د احد په غزا کې د مسلمانانو ۷۰ تنه شهیدان شول چې حضرت حمزه او حضرت مصعب بن عمیر رضی الله تعالی عنهما هم پکې وو، او پیغمبر (ص) هم زخمي شو، مشرکینو د مسلمانانو د شهیدانو بدنونه مثله (د بدن اندامونه یې غوڅ) کړل او د مکې د مشرکینو ۳۷ تنه په هلاکت ورسېدل.

د لوست گټې:

۱. مسلمانان باید د خپل لارښود د اوامرو اطاعت وکړي، او هېڅکله د لارښود له اوامرو څخه سرغړونه ونه کړي، (رابطه په معصیت او گناه کې اطاعت لازم ندي).
۲. د مسلمانانو رهبر او لارښود باید په مهمو او ارزښتناکو مسائلو کې د نظر له خاوندانو سره مشوره وکړي.
۳. د خپل هیواد او خپلو خلکو څخه د دفاع په منظور لازم تدبیرونه نیول او له ټولو امکاناتو او رواوسانو څخه ګټه اخیستل.

۳. د یوې کورنۍ ډلې تېروتنه کله نا کله د یوه لوی ټولې له پاره د دردناکې پېښې لامل ګرځي.

ارزونه:

۱. لاندینيو پوښتنو ته ځوابونه وړایاست:
 ۱. د غېښي وېشتو لکو تېروتنه په څه کې وه؟ واضح یې کړئ.
 ۲. د احمد د غزا سبب څه و؟ واضح یې کړئ.
 ۳. د احمد په غزا کې د مسلمانانو او مشرکینو د لښکر و شمېر څومره ؤ؟
- ب. لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
 ۱. () چې اصلي موخه یې د مسلمانانو د روحني ضعیفول وو، له دری سوو تنو سره د مسلمانانو له ټولې څخه ووت، او مدینې منورې ته واپس و ګرځېد.
 ۲. () د طلحة بن ابې طلحة مقابلې ته ور وړاندې شو.
 ۳. پیغمبر (ص) پنځوس کسيزه ډله د () په مشرۍ د جېل رحمت په سر و ټاکله.

کورنۍ دنده:

۱. د احمد د غزا مهم ټکي په خپلو کتابچو کې ولیکئ!
۲. د احمد په غزا کې د لاندینيو اشخاصو رول ته په کتلو سره د دوی په اړه یوه یوه مناسبه جمله ولیکئ:

عبد	زبیر بن العوام،	طلحه بن ابې طلحه	عبدري،	حمزه بن عبد المطلب،	عبد
الله بن ابې بن سلول،	او ابو سفیان.				

اووه ويشتم لوست

د سلام فضيلت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَ لَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْ لَا أَدْرُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ » رواه مسلم

د رواي پيژندنه:

د دې حديث رواي په اول لوست کې پېژندل شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. تَوَافُّوا: ترڅو چې کامل مؤمنان شي.
۲. تَحَابُّوا: چې يو بل سره مينه وکړي.
۳. إِذَا فَعَلْتُمُوهُ: کله چې تاسې هغه انجام کړ.
۴. أَفَشُوا: خور کړي.

د حديث شريف معنا:

د ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي دي :
تر هغې به جنت ته داخل نه شي تر څو پوره مؤمنان نه شي، او تر هغې پرې به د کامل ايمان خاوندان نه شي تر څو چې يو له بل سره د زړه له کومې دوستانه نه شي، آيا تاسې ته داسې يو کار دروړه بڼايم که چيري مو انجام کړ، نو په خپلو کې به مو مينه زياته شي؟ په خپلو کې يو پر يو بل سلام اچوي !

د حديث شريف حکمت:

اسلام د سولي دوستۍ او صميميت دين دی ، نو اړينه ده چې مسلمانان د خپلو کړنو او ويناوو په ذريعه دا صفات په ځان کې ثابت کړي ، نو پر همدې بناء کله چې يو مسلمان د بل مسلمان سره مخ کېږي نو اولي الفاظ چې د دوي د خولي نه تر هر څه مخکې راوځي هغه د سلام (السلام عليكم ...) الفاظ دي .

نو څو ک چې پر چا پدې الفاظو (السلام عليكم...) سلام و اچوي ، برسيره پر دې چې هغه ته يې د خير دعاء و غوښته او د هغه د سلامتيا غوښتونکي شو ، هغه ته يې دا پيغام هم وړاندې کړ چې زما له طرفه پوره مطمئن شه ، هيڅ کوم شر به زما له پلوه تاته و نه رسېږي ، همدا رنگه زما له پلوه به ستا سر مال او ابرو ته هيڅ کوم شر و نه رسېږي ، د سلام په ويلو سره انسان مقابل جانب ته خپله دوستي ښکاره کوي ، او د هغه زړه ته اطمینان ورکوي ، نو بالاخره په پايله کې يوه د دوستۍ او صميميت او محبت څخه ډکه فضا او ټولنه رامينځ ته کېږي .

د الله جل جلاله پيغمبر د سلام اچول د تل پاتې دوستۍ لامل بللی دی ، او مونږ يې د سلام اچولو ته تشويق کړي يو.

فعاليت : په ډليزه او يا انفرادي توگه د سلام اچولو گټې وښايئ.

د حديث شريف گټې:

۱. د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرځي: ځکه چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم د پوره ايمان درلودل لامل د مسلمانانو تر منځه دوستي ښودلې ده ، او د دوستي پيدا کيدلو لامل يې د سلام اچول ښودلې ، نو پر دې بنا د سلام په اچولو سره انسان د پوره ايمان خاوند گرځي .
 ۲. جنت ته د ننوتلو شرط د ايمان درلودل دي: ځکه چې جنت د مؤمنانو لپاره دی ، ولې ايمان سره بايد نیک عمل هم ملگری وي ، نه بد اعمال .
 ۳. يو له بل سره دوستي ساتل د پوره ايمان له نښانو څخه دي:
 ۴. د سلام اچولو کلتور (دود) بايد د مسلمانانو تر منځه ژوندی وساتل شي:
- نو اړينه ده چې خپل ماشومان د سلام په اچولو سره عادت کړو ، او دا وروښايو چې پر بل څرنگه سلام اچول کېږي ، او هم د سلام جواب په څه ډول سره ورکول کېږي .

ارزونه:

۱. د لاندې حديث نيمگړي جملې پوره کړئ:
لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى... وَلَا تَقْرَبُوهَا حَتَّى...
وَلَا أَذْکُکُمْ عَلٰی شَيْءٍ إِذَا... تَحَابَبْتُمْ ؟ السلام بينکم .
۲. د لوست حديث ووايست، او معنا يې کړئ.
۳. د حديث د راوي په باره کې معلومات وليکئ.
۴. د حديث حکمت وښايست.
۵. د حديث څخه لاس ته راوړل شوي گټې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده:

- د لاندې ذکر شوی حديث عبارت د معناسره په يادو زده کړئ .
- « أَوَاكَاذُکُمْ عَلٰی شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمْهُ تَحَابَبْتُمْ ؟ أَفَشَرُ السَّلَامِ بَيْنَکُمْ » .

اته ویشتم لوست

د وخت او سلامتیا (صحت) ارزښت

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال النبی صلی الله علیه و سلم: «نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ الصَّحَّةُ وَ الْفَرَاخُ» رواه البخاری و الترمذی.

د راوي پيژندنه:

عبد الله بن عباس بن عبد المطلب د پيغمبر صلي الله عليه وسلم د تره خوي ؤ ، او په وړوکوالي کې د اسلام په دين مشرف شوی ؤ ، د الله جل جلاله رسول ورته دعاء کړی وه ، د صحابه ورو تر منځه تر ټولو ښه فقيه او د تفسير په علم پوه وه، او د پيغمبر صلي الله عليه وسلم څخه يې تر دو زرو زيات احاديث روايت کړي دي ، او د هجرت په درې شپږتم کال په طائف کې وفات او خاورو ته وسپارل شو .

د کلمو معنا:

۱. نِعْمَتَانِ: دوه نعمته .
۲. مَغْبُورٌ: تاوان يې پکې ليدلی دی.
۳. الْفَرَاخُ: وزگار تيا.

د حديث شريف معنا:

د عبد الله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت دي چې رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي : دوه نعمتونه دي چې ډير و خلکو په کې تاوان ليدلی او ورڅخه په غفلت کې واقع دي : چې هغه سلامتيا (روغ صحت) او وزگار تيا ده .

د حديث شريف حکمت:

تر ټولو ستړه پانگه د انسان لپاره روغ صحت او فارغ وخت دی، ځکه چې ټول ارزښتونه د الله تعالی د توفيق څخه وروسته د همدې دوه نعمتونو پورې تړلي دي ، لدې امله د دې دوه نعمتونو څخه گټه اخيسته د ژوند څخه گټه اخيستل دي، او ضايع کول يې د ژوند ضايع کول دي .

د انسان فکر هغه وخت ښه توليد کوي کله چې د هغه بدن سالم وي يعنې سالم فکر په سالم بدن کې وي، او د فکر د ښې ودې لپاره پوره وخت د ځان سره ولري ، مگر ډير خلک د دې دوه نعمتونو په ارزښت نه پوهيږي، او له دې څخه هم غافله دي چې عمر يې څومره په تيزی

سره تیریزې ، نو پدې حدیث کې پیغمبر صلی الله علیه وسلم مونږ ته لارښوونه کوي تر څو له دې دورو نعمتونو څخه ښه گټه واخلو ، او د الله جل جلاله په عبادت او د دیسا او آخرت په جوړولو کې یې و لگوو .

فعالیت : په ډلیزه توگه د وخت د ارزښت او ورڅخه د گټې د پوره کولو په باره کې خبرې وکړي .

د حدیث شریف گټې:

۱. سلامتیا او د وخت درلودل د الله جل جلاله دوه ستر نعمتونه دي: نو انسان باید د دې نعمتونو شکر اداء کړي او ورڅخه ښه گټه واخلي .
۲. د بدن سالم ساتلو ته پاملرنه: ځکه چې د ځان ساتل د علاج څخه غوره دي، انسان باید د صحت په سالم ساتلو کې یې غوري و نه کړي، دا ځکه کله چې د انسان د بې غوري په صورت کې د هغه د بدن پر غړۍ کار پرېږدي، او یا یې بدن په کومي ناوړه مریضي اخته شي ، نو په هغه وخت کې به پېښمانیا هیڅ گټه ونلري .
۳. زیاتره خلک له دې دورو نعمتونو څخه په غفلت کې دي: هغه وخت یې په ارزښت پوهیږي کله چې یې هر څه له لاسه وتلي وي .
۴. د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت پېژندل: د انسان بریالیتوب پدې کې دی چې د سلامتیا او ځوانۍ ارزښت وپېژني .

ارزونه:

۱. د لاندې ذکر شوي حدیث شریف ناقصې جملې پوره کړي:
۲. د حدیث عبارت وړانې ، او معنایې کړئ .
۳. کوم احکام چې د حدیث څخه لاس ته راځي ولې ښلئ .

« نَعْمَانُ..... فَيُهَمَّا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ.....و..... »

کورنۍ دنده:

۱. د لوست حدیث د معنا سره دښورنکي په مشوره په ښایسته خط پر یوه تخته ولیکئ ، او لیکل شوی حدیث په خپله کوټه کې د دیوال پر مخ راوړوړي .
۲. د حدیث په اړوند یوه لنډه مقاله ولیکئ ، او د لیکنې لپاره یو مناسب عنوان غوره کړي .

د رشوت حراموالی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((الرَّائِشِي وَالْمُرْتَشِي فِي النَّارِ)). رواه للطبراني في المعجم الكبير.

د راوي پېژندنه:

دغه لوی او جلیل القدر صحابي عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله تعالى عنه دی، نسب یې له نبي کریم صلی الله علیه وسلم سره په کعب بن لؤي کي یو خای کېږي. دغه صحابي عالم، د قرآن کریم قاري او د احادیثو د حافظانو له جملي څخه دی، زیات شمېر احادیث یې روایت کړي دي، او د هجرت په (۶۵) کال وفات شو.

د کلمو معنا:

۴. الرّائشي: رشوت ورکونکي.
۵. المُرْتَشِي: رشوت اخيستونکي.
۶. في النار: په جهنم کي به وي.

د حدیث شریف معنا:

د حضرت عبد الله بن عمرو بن العاص رض څخه روایت دی چې رسول الله (ص) فرمایلي دي: (رشوت ورکونکي، او رشوت اخيستونکي به دواړه په اور (جهنم) کي وي.

د حدیث شریف حکمت:

رشوت هغه ناوړلي او کرغېړنه پېیده ده چې دټولنو ټول اساسي بنسټونه له منځه وړي، دانسانیت لښه ټولوي، بې باوري، اداري او مالي فساد خپروي، عامه گټي لږت کوي، حق تلفي، ظلم، او بې عدالتي منځ ته راوړي، نو ځکه باید ددغه شوم او ناروا کار سزا باید مسخه وي.

فعالیت: درشوت بېلگي او اضرار په گروبي ډول بیان کړئ.

د حدیث شریف گټي:

۱. د رشوت ورکونکي سزا: په غالبه وختونو کي رشوت ورکونکي ددې لپاره بهلوی ورکوي چې ناحقه پرېکړه باید دده په گټه وشي. داچې بهلوی ورکونکي له یو بلوړه دظلم

لامل ،او له بل پلوه رشوت اخيستونکي ته د گناه او تيري زمينه برابروي الله (ج) ورته جهنم ته دد اخليدو سخته سزا ټاکلې ده.

۲. د رشوت اخيستونکي سزا: د اسلام په مقدس دين کې حاکمان او دواک خاوندان په دې مکلف دي چې هميش بايد پر حق کلک ولاړ اوسي،او د انسانانو ترمنځ د عدل،انصاف،او د حق پريکړې وکړي او د هر نوعه فاسدو،اواحقه فيصلو څخه ډډه وکړي. که چيرې څوک بلې واخلې او پر حقايقو پرده واچوي الله(ج) به يې د جهنم اور ته د اخل کړي دا ځکه چې دې له پورې خوا دحرام مال خوړونکي ،او هم د سمې لارې څخه د انحراف د گناه مرتکب شوي دي.

فعاليت: درشوت اوډالۍ ترمنځ څه توپير دی؟ په هکله يې په خپل منځو کې پری بحث وکړئ.

ارزونه:

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

الرَّاشِي:

المُرْتَشِي:

فِي النَّار:

۲. د رشوت اخيستونکي اورشوت ورکړونکي سزا بيان کړئ.

۳. د رشوت په فرد اوټولنه بدې اغيزې څه دي؟

کورنۍ دنده:

حديث په يادو زده کړئ، او هم د رشوت د زيانونو په باره کې لنډه مقاله وليکئ!

د حلال کسب طلب

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ). مسند الشهاب القضاعي

د راوي پيژندنه:

د دغه جليل القدر صحابي نوم عبدالله د پلار نوم يې مسعود او د بنو هذيل قبيلې ته منسوب دی، شپږم شخص ؤ چې د اسلام په مبارک دين مشرف شو، دوه ځله يې حبشي ته هجرت کړی دی او په درېيم ځل يې له حبشي څخه مديني منږي ته هجرت وکړ. د رسول الله (ص) سره به تل يو ځای او ملگری ؤ چې له دې امله د اصحابو ترمنځ په صاحب العصا، صاحب الرسادة او صاحب المطهرة^(۱) مشهور ؤ په ډېره خوږه لېجه به يې تل د قرآنکريم تلاوت کاؤ د علم او پوهې سمندر ؤ د علمي مقام تر څنگ د حق د سنگر يو غښتلی مجاهد هم ؤ، په بلږ، احد، خندق او نورو ټولو غزاگانو کې يې برخه اخيستي ده د هجرت په دوه دېرشتم (۳۲) کال د حضرت عثمان (رض) له شهادت څخه وروسته يې د نيمگړې نړۍ څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا:

۱. طَلَبُ: لټول.
۲. كَسْبُ الْحَالِ: حلال کار او عمل کول.
۳. فَرِيضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ: فرض دی پس له نورو فرضونو څخه يعنې داسلام پېڅو ارکانو، او ياد پېڅه وخته لمو نځونو څخه وروسته.

د حديث شريف معنا:

د عبد الله ابن مسعود (رض) څخه روايت دي چې پېغمبر (ص) فرمايلي دي: دحلال کسب لټول دنورو فرضونو پسې فرض عمل دي.

د حديث شريف حکمت:

هر انسان په ژوند کې خوراک، څښاک، پوښاک، اوداسې نورو شيانو ته اړتيا لري اوددې شيانو لاس ته راوړل کسب او کار پورې تړاو لري. ددې لپاره چې انسان هوسا ژوند وکړي، او د فقر

^۱ - يعنې رسول اکرم (ص) ته به يې امسا په لاس کې ورکوله، تکيه او بالېنت به يې ورته ايښود، او مسواک به يې ورته په لاس کې ورکوله.

او احتياج څخه مصوون وي په همدې بناء پر هر کس دحلال کسب لپه لازمه ده ترڅو ددې لارې څخه حلاله روزي لاس ته راوړي په خپله يې هم وځوري نورو ته يې هم ورکړي او په عامه خبر به کارونو کې يې هم مصرف کړي.

فعاليت: زده کړونکي دې په نوبت سره دهغه پغمبرانو نومونه واخلې چې لاندې کارونه يې کول: دهقاني، ترکافي، زغري، جوړول، چوپايي.

د حديث شريف گټې:

۱. حلاله روزي گڼل عبادت دی: الله(ج) زمکه په راز راز نعمتونو پر خپلې ده اوهم يې درزق لاس ته راوړلو سرچينې زياتې پيدا کړي دي ترڅو انسانان دخپل شتون او بقا لپاره ورڅخه استفاده وکړي البته دغه نعمتونو ته لاس رسى لپاره کاراو کسب اوزحمت گاللر ته اړتيا ده.

دحلال رزق لپه پر هر مسلمان فرض ده دحلال رزق لپون عبادت او دپغمبرانو سنت دي پر هر مسلمان دا واجب دي چې دمشروع لارو څخه رزق وگټي ترڅو د سوال او احتياج له ذلت څخه ځان وژغوري بهتره او غوره روزي هغه ده چې دلاس په زيار وگټل شي دالله(ج) غوره پيغمبر داورد (ع) به دخپل لاس گټلي روزي خوړله.

۲. د حلال کسب ارزښت: د اسلام سپيڅلي دين انسانان کار او کسب ته هڅوي، کار اوکسب پر هر مسلمان واجب بولي. په شرعي نصوصو کې دټولر کسونو په هکله لکه: تجارت، زراعت اوبزگرې،صناعت، چوپايي اودداسې نورو کسونو فضيلتونه بيان شويدي. دحلالې روزې دلاس ته راوړلو په خاطر کارکول دالله(ج) په لار کې دجهاد برابر ثواب لري. پيغمبر(ص) ديو کس سره مصافحه وکړه چې دهغه لاسونه دکار له امله زيريه اوشارو و پيغمبر (ص) وفرمايل: (دا هغه لاس دي چې الله(ج) يې ډير خوښوي).

داسلام له نظره هغه څوک دستاينې وړدى چې کار او عمل کوى. يواځي کسب او کار دى چې شخصي اوټولنيز احتياجونه پوره کوي. دپياوړي اقتصاد سرچينه کسب او کار کول دي کاسب او کارکوونکي ته خپله کورنۍ،خپل خپلوان اوټول وگړي په درنده سترگه گوري اود هرچا په وړاندې محترم وي.

۳. بې کاري(کار نه کول) او بلد عواقب يې: بې کاري ياکار نه کول هغه بد خصلت دي چې هيڅ سالم عقل يې نشي زغملای کار نه کول په شريعت کې مردود خصلت دي ددې

لپاره چې په جامعه کې بېکاري د فقر سبب ونه گرځي پيغمبر(ص) بېکاري په کلکه غندي افرمائي: (بیشک الله (ج) بیکاره ناست بنده بد گي).

حضرت عمر (رض) هغه ځوانان چې عبادت په بهانه مسجد کې بیکاره ناست وو له مسجده وریستل او ورته یې وویل: (ورځي، هیڅکله له اسمان څخه په خپله سره او سپین زر نه راټویږي).

هر څوک چې کار او عمل پرېږدي اړسستی ورباندې غاښه شي پر کورنۍ او ټولنه بار او بوج وي دوستان یې کم وي، څوک یې نه خونښوي، دهر چا په وړاندې ملائمه وي، د مالي عباداتو انورز سره د کومک کولو څخه یې برخې، اود ښیځې لاس یې ترهر چا زیات نشو وي.

۳. د ځمکې تعمیر او ابادي: الله (ج) زمکه دانسان دژوند زانگو او انسان یی ددې زمکې معمار پیدا کړې دی. انسان ددې لپاره زمکې ته رالېږل شوې چې د زمکې مخ په ودانیو، کرلو، جوړولو... اباد او د ژوندانه لپاره یې برابر کړي ترڅو انسانان وکولای شي په ارامه او اطمینان سره عبادت اود الله(ج) بنده گي وکړي چې د زمکې تعمیر او ابادي دانسان په یې ساری هلو ځلو پرې تړاو لري.

فعالیت: زموږ خوږ پيغمبر حضرت محمد(ص) له بعثت څخه مخکې کوم کوم کارونه کړي؟
ددور نومونه واخلي.

ارزونه:

۱. د حدیث شریف راوي په بابله لنډ معلومات وړاندې کړئ.
 ۲. د حدیث شریف اجمالي معنا وړایاست.
 ۳. لاندې خالي ځایونه ډک کړئ:
- (طَلَبُ..... الْحَالُ..... بَعْدُ.....)
۴. د حدیث شریف دوي گڼې وليکئ.

کورنۍ دنده:

پورتني لوست په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د الله (ج) نعمتونۀ

عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ، لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعْظُهُ : اَعْتِمُ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ ، وَغَنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ . المستدرک للحاکم

د راوي پيژندنه:

د دې راوي پيژندنه په تيرو لوستونو کې تيره شوى ده.

د کلمو معنا:

۱. وَرَثَةُ بِي نَصِيحَتِ كَاوَه.	۱. يَظُهُ :
غَنِيْمَتٌ وَكِيه.	۲. اَعْتِمُ :
بِنَحْه شَيَان مَخْكِ لَه بِنَحْو خُخه.	۳. خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ :
خُرَانِي دې مَخْكِ لَه كَمزور تيا خُخه.	۴. شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ :
او خپله روغتيا مَخْكِ لَه مريضتيا خُخه.	۵. وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ :
او خپله غيږوالى مَخْكِ لَه فقر خُخه.	۶. وَغَنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ :
او خپله وزگار تيا مَخْكِ لَه مصروفيتا خُخه.	۷. وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ :
او خپل ژوند مَخْكِ د خپل مرگ خُخه.	۸. وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ :

د حديث شريف معنا:

دعبد الله بن عباس رض خخه روايت دي چې رسول الله ص يوه كس ته نصيحت كاوه ورته يئى وويل: (پنځه شيان مَخْكِ لَه بِنَحْو خخه غنيمت وگيږه : خپله خوراني مَخْكِ لَه خپلې كمزورتيا خخه غنيمت وگيږه، او خپله روغتيا مَخْكِ لَه خپلې مريضتيا خخه غنيمت وگيږه، او خپله بـلـاـييـ او غيږوالى مَخْكِ لَه خپل فقر خخه غنيمت وگيږه، او خپله وزگار تيا مَخْكِ لَه مصروفيتا خخه غنيمت وگيږه، او خپل ژوند مَخْكِ د خپل مرگ خخه غنيمت وگيږه).

د حديث شريف حكمت:

د كاپياتو خالق الله (ج) انسانانو ته ډول ډول ظاهري ، اوباطني نعمتونه ورپه برخه كړى دي ، لكه: روغ صحت ، مال او دولت ، خوراني ، علم اوبوده اوداسي نور ، بـنـاء حتمي ده چې انسان د

الله (ج) د نعمتونو شکر ادا کوي او شکر يې هله پر خای کيږي چې ژوند او وخت څخه اعظمي استفاده واخيستل شي، او په نیکو لارو چارو کې مصرف کړل شي ترڅو د نعمتونو د خالق او دهغه مخلوق د خوښۍ سبب وگرځي. پېغمبر ص موبڼ ته په دی حدیث کې دغه نعمتونه او ورڅخه د ښې استفادې لارې چارې را په گوته کوي.

فعالیت: زده کوونکي دي په گروبي شکل دالله (ج) د نعمتونو نومونه واخلې.

د حدیث شریف گټې:

۱. ځوانی د الله (ج) لوی نعمت دی: د انسان عمر دلحظو، دقیقو، میاشتو څخه عبارت دی، او د ژوند هره لحظه چې تیرېږي انسان مرگ ته ورنږدی کیږي ځوانی هغه نعمت دی چې په هکله به یی د قیامت په ورځ د بنده څخه پوښتنه کیږي انسان په ځوانۍ کې د داسې نعمتونو څخه برخه مند وي چې د ځوانۍ په تیریدو سره یی بیا هیڅکله نشي تر لاسه کولای په ځوانۍ کې بنده د کامل عقل، ښه ذهن، او پیاوړي قوت او طاقت څښتن وي هرڅه ډیر ژر یادوي، د کارونو په مقابل کې زیات تحمل او حوصله لري هر جسمي کړنې او کارونه په ښه شان انجاموي، مگر کله چې ضعیف او ځوانی یی تیره شي نو د بدن هډوکي یی نرم او کمزوري شي بیا د ډیر څه کولو ارزو لري خو ورڅخه عاجز او ناتوانه وي که و غواړي چې ډیر ښه کارونه وکړي، مگر د ضعیفوالی له امله یې نه شي کولای. چې داسې ټولنې جوړول، ښو او عالي اخلاقو تر وېجول، ذهینت نه مقف کول، علم او پوهه دوگړو تر منځ عامول، د جامعي دافرادو تر منځ د مهذب مسلمان انځور انځورول دا هر څه مستقیما د ځوانانو مسؤولیت دی د ځوانۍ عمر عبث تیرول نه جبرانیدونکي زیان دي.

۲. روغ صحت او سلامتیا ستر نعمت دی: روغ صحت هم دالله ج له نعمتونو څخه ستر نعمت دی صحت او مریضي دواړه داسې څیزونه دي چې د انسان په واک او اختیار کې نه دي روغتیا د انسان پر سرهغه تاج دی چې هغه پراخې ناروغان وښي خو صحت من یی احساس نه کوي مگر کله چې روغ صحت الله ج د انسان څخه واخلې بیا یی په ارزښت پوره شي سالم عقل په سالم جسم کې وي روغتیا او صحت دالله ج هغه مهرباني ده چې ددې په وسیله بنده کولای شي دنیوي او خروي کارونه په ښه شان ترسره کړي بیا پر هر مسلمان لازم دي چې ددغه ارزښتناک نعمت څخه ګټه واخلې او کوښښ وکړي چې د ژوند هره لحظه بیکاره او د نیک عمل څخه علاوه په بل څه تیره نه کړي.

مريضی دداسې ضعیفه حالت څخه عبارت دی چې بنده دهر نیک او خیر کار څخه محرومه وي.

۳. د پانګې اومال دارۍ نعمت: دالله ج د نعمتونو له جملې څخه یو شتمني او مال داري ده چې د بشري ټولنې نیکمرغي وریږي ترې لې ده. حالله شتمني الله ج ته دنزدیکت ، د پست او ابرو ساتلو ، د بندگانو د حقوقو داداکولو ، دخپلوانو سره د صله رحمۍ ، ذریعه او سرچینه ده. بډایي او شتمني هغه وخت نعمت دی چې ورڅخه په سمه توګه استفاده وشي ، او که چیرې په ناروا ، حرامو او ناوړه لارو چارو کې ولېږل شي نو بیا لویه بد بختي ده. د دغه نعمت د شکر دادا کولو لار د فرضي او نفلي صدقاتو ورکول دي د فرضي صدقو څخه مراد د زکاتونو ، فدیو ، کفارو ، نذرونو ورکول دي چې بنده د بخل ، شومتیا څخه پاکوي او په مؤمن کې دایثار ، فداکاری ، ورکړې اوسخا احساس راژوندي کوي ددې لپاره چې مسلمان باید یواځې د زکات په ورکولو بسوالی ونه کړي ، بلکه نفلي صدقې باید ورکړي او په نورو اجتماعي خبریه کارونو کې برخه واخلي لکه: مدرسی ، مکتبونه ، روغتونونه پلونه ، رنۍ ، کینول ، سرکونه جوړول. دټولنې دډیرې بې وزله طبقې نابینایانو ، شلو ګوډانو ، کونډو ضرورتونه پوره کول هغه فقیران چې په کار قادر وي ورته دکارونو زمینه برابرو ل.

۴. خپل ژوند غنیمت و ګڼه مخکې له مرګه: ژوند هغه فرصت دی چې له لاسه ووت بیا هېڅکله نه راځي او هر کله چې انسان مړ شي دده دنیکو عملونو دروازه بنده شي. پس له مرګه هر انسان د بیا ژوند څخه علاوه بل د هېڅ شي ارزو نه کوي دهمدې کبله مخکې له دې چې دغه نعمت له لاسه ورځي باید ورڅخه ګټه واخیستل شي او په ژوند کې هغه اعمال ترسره شي چې داخرت د ابدي ژوند لپاره سودمند وي مخصوصا داسې اعمال چې ثواب یې پس له مرګه هم بنده ته ورسیږي لکه: دعلم ښوونه ، د نیک اولاد روزنه ، لارې پلونه اوسرکونه جوړول ، مسجلمونه ابادول ، داوبو څاګانې ویستل ټول د خیر هغه کارونه چې انسانان ورڅخه په ژوندانه کې استفاده کوي.

فعالیت: زده کورنګي دي د وخت دارزښت په اړوند په انفرادي يا گروپي شکل معلومات وړاندې کړي.

ارزونه:

۱. لاندې عبارات معنا کړئ:
شَبَابُكَ قَبْلَ هَرْمِكَ: وَصَحَّتْ قَبْلَ سَقَمِكَ: وَغَنَاءُكَ قَبْلَ فَقْرِكَ: وَحَيَاتُكَ قَبْلَ مَوْتِكَ.
۲. د حدیث شریف معنا وړایاست!
۳. د پورتنو مطلبونو څخه یو مطلب غوره او په اړوند یې لنډه مقاله ولیکئ.

کورنۍ دنده:

د لوست مطبونه په خپل تعبير په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

دوه دېر ششم لوست

د مزدور حق بايد ډير ژر وركړ شي

عن جابرٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (أَعْطُوا الْأَجِيرَ أَجْرَهُ قَبْلَ أَنْ يَحِضَ عَرْفُهُ).
رواه سنن ابن ماجه

د راوي پيشنډنه:

نوم يې جابر اود پلار نوم يې عبد الله د مدينې منورې د خروج له قبيلې څخه ؤ ، پلار اوزوی دواړه جليل القدره صحابه ورو پيغمبر ص ورته پينځه ويشت ځله په يوه شپه کې دمغفرت دعاء کړی د بدر او احد څخه علاوه يې په ۹ غزواتو کې د رسول الله ص سره اشتراک کړی دی. په خپل وخت کې دمدينې منورې لوی مجتهد اومفتي ؤ. اود هجرت په ۷۸ کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د کلمو معنا:

۱. أَعْطُوا : وركړی.
۲. الْأَجِيرَ : مزدورتڼه.
۳. أَجْرُهُ : دهغه اجوره اومزدوري.
۴. قَبْلَ أَنْ يَحِضَ عَرْفُهُ : مخکې له دې چې دهغه دوجود خوله وچه شي.

د حديث شريف معنا:

له حضرت جابر بن عبد الله (رض) څخه روايت دی چې پيغمبر (ص) فرمايلي دي: (مزدورت ته دهغه مزدوري مخکې له دې وركړئ چې دهغه خوله وچه شي).

د حديث شريف حکمت:

په ټولنه کې انسانان يو پر بل مادي او معنوي ځانگړي حقوق لري لکه: دمسور اوپلار حقوق ،دمشرانو حقوق، دگاونډيانو حقوق اوداسې نور، چې ددې حقوقو په قطار کې يوه دمزدور (مزدور) حق دی او هغه ته دهغه دزحمت گاللو اومسقت تيرولو په مقابل کې مزدوري وركول دي. داچې دنروړو حقوقو تيرۍ هغه که په هر شکل اورنگ کې وي ناروا دی په همدې اساس پيغمبر ص فرمايلي دي چې داجير په حق تيرۍ مه کړئ او هغه ته دهغه حق يې له ځنډه وركړئ.

فعالیت: مالک او اجیر ته څه کول په کار دي؟ په گروهی شکل یې ځواب وړایست

د حدیث شریف گټې:

۱. د اجیر (مزدور) مزدوري ځنډول ظلم او گناه ده: مزدور دخپل وجود انرژي ددې لپاره مصرفوي چې څه وگټي، او ځان ته حلاله روزي پيدا کړي اوددې په انتظار کې وي چې دخپل زحمت او مشقت بدله ډیر ژر تر لاسه کړي نو لازمه ده چې دهغه مزدوري دی دومره ژر هغه ته ورکړل شي چې حتی دهغه دوجود خوله هم نه وي وچه شوي، اوپه دې کار کې ځنډ اوتاخیر ظلم او گناه ده پیغمبر ص فرمایي دي: (دغسې له خوا د مزدور مزدوري یا د فرضدار قرض ځنډول گناه ده). په بل حدیث کې راغلي دي پیغمبر (ص) فرمایي دي: (زه به د اخرت په ورځ د الله (ج) په حضور کې د هغه مزدور حق غوښتنه کوم چې په کار وگمارل شي او بیا د هغه مزدوري هغه ته ورکړل شي).

۲. د اجیر (مزدور) حقوق: په نړۍ کې شتمن، او بې شتر غریب دوه ډوله انسانان او سیري چې یو بل ته د ژوند اڼه په هره گړۍ کې محتاج دي د بهایي څښتن غریب ته دکار لپاره اوغریب مالدار ته د مزدوري لپاره اړتیا لري.

په اسلام کې د مالک او مزدور ترمنځ علاقه په وړورلۍ، کومک، مهرباني، اویو بل ته په وفادارۍ ولاړه ده نو لازمه ده چې د اجیر او مزدور سره نیکه رویه اوښه چلند وشي، ورته د کار پروخت مناسبه غذا ورکړل شي، د کار کولو مناسبه وسایل ورته مهیا شي، هغه ته دهغه مزدوري پروخت ورکړل شي، هغه ته پر په خپل ټاکلي وخت رخصت ورکړل شي، اجوره اومزدوري باید د کار په تناسب او یا ډیره وي اود هغه له بې وزلۍ څخه نساړه استفاده ونه شي. د اجیر په حقوقو تیرې لویه گناه ده

۳. کار اومزدوري دهر کس حق دی: کار او مزدوري دژوندانه هغه اساسي رکن دی چې بې له مزدوري شخصي، اوتولنیز اقتصادي پرمختگ، نړیوال تمدن نا شوني دی. دنړۍ په هر گوټ کې، هر وخت، هر کس ددې حق لري چې کار او مزدوري وکړي اود خپل توان په اندازه هر کار چې وغواړي دخان لپاره یې خوښ کړي په دې شرط چې داسلام دعالي مقاصدو اوشرعې قوانینو او مقرراتو سره په ټکر کې نه وي.

۴. په کار او وظیفه کې سستي او غفلت کول گناه ده: کاراو وظیفه یو امانت دی بڼه په شخصي او ددولت پرمامور واجب دي چې دغه امانت په پوره اخلاص، دیانت دارۍ، وفادارۍ، دوخت په پابندۍ اوبې له تقصیر سره انجام کړي ترڅو هغه معاش چې

ددې لارې څخه يې تر لاسه کوي ځان ته حلال ،او د شخصي او ملي خيانت څخه ځان وژغوري.

پيغمبر (ص) فرمايلي دي: (کله چې ستاسې څخه څوک کوم کار کوي بايد هغه ښه وکړي).

په کارونو او وظيفو کې سستي، غفلت او عبث وخت تيرول اجتماعي خيانت دي. همداراز دولتي وسايل او شتمنۍ، ملي امانت دی او بايد په سمه توگه وکارول شي په شخصي کارونو کې ورڅخه استفاده وانه اخيستل شي.

فعاليت: په اجير دداسې کار تحصيلول چې هغه يې تران ونه لري څنگه کار دی؟

ارزونه:

۱. د حديث شريف راوي څوک ؤ ؟په اړوند يې معلومات وړاندې کړئ.
۲. د حديث شريف په رڼا کې د مزدور حقونه کوم دي؟
۳. لاندې کلمي او عبارات معنا کړئ:

أَعْمَلُوا :
الْأَجِيرُ :
أَجْرُهُ :
قَبْلَ أَنْ يَجِفَّ عَرْفُهُ.

کورنی، دنده:

۱. حديث شريف سره د معنا په يادو زده کړئ.
۲. د مزدور د حقونو په باره کې يوه لنډه مقاله وليکئ.

دری دېر شلم لوست

د علم زده کړه فرض ده

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: (طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ). رواه ابن ماجه

د راوي پيژندنه:

د دې حديث شريف د راوي نوم حضرت انس او د پلار نوم يې مالک انصاري دی د پيغمبر (ص) په کور کې لوی شوی او پوره لس کاله يې د پيغمبر (ص) خدمت کړی دی، د فقهاوو او مجتهدينو اصحابو له جملې څخه گڼل کېږي پيغمبر (ص) ورته د اوږده عمر، په مال کې د برکت او جنت ته د تللو دعا کړې ده، د هجرت په ۹۳ کال د بصري په ښار کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا:

۱. طَلَبُ : پاتنه.
۲. الْعِلْمُ : پوهه.
۳. فَرِيضَةٌ: فرض دی.
۴. عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ: پر هر مسلمان باندې.

د حديث شريف معنا:

حضرت انس رض د پيغمبر ص څخه روايت کوي چې پيغمبر فرمايلي: دعلم طلب پر هر مسلمان فرض دی.

د علم مفهوم: علم پراختی، هغه کلمه ده چې ټول لو الهامي او ديني معلوماتو، او دنيوي غير الهامي خبرو او تحقيقاتو ته شامله ده او يواځې په کوم خاص فن يا خاصو احکامو پورې منحصر نه ده.

د حديث شريف حکمت:

علم هغه روښنالي ده چې د نړۍ سعادت او نیکمرغي، ټولنيز عدالت، اقتصادي پياوړتيا، سياسي او ساينسي زغلمده پرمختگ وربږی تړلی دی. علم دی چې انسان دجهالت د تورو تياروڅخه خلاصوي او ورته خیر او سو کاله ژوند ورپه برخه کوي. د نړۍ په ټوگر کې چې څومره لاس ته راوړنې تر سترگو کېږي داهرڅه دعلم له برکته دي. که چيرې علم نه وي نو نړيواله بې نظمۍ،

ټولنيز طبقاتي ډول ډول ظلمونو تور خاډر به د زمکې پر سر خپور وی. په همدې بناء پيغمبر ص
دعلم زده کړه پر هرچا لازم بولي.

هڅو نه: دعلم له لارې لاس ته راوړنو ژوند ي مثالونه دی زده کوونکي په گروبي شکل په
گوته کړی.

د حلیث شریف گټې:

۱. د علم فضیلت: د جاهلیت د تور تمونو د لمنځه وړلو لپاره د هر څه لومړی الله ج خپل
پیغمبر ته دعلم په زده کولو امر وکړ داځکه چې دټولو مشکلاتو حل په علم پوری اړه لري
علم الله ج د معرفت او هغه ته دنزدیکت ذریعه ده دعلم زده کړه د الله ج ستر عبادت دی
علم هغه ستر نعمت دی چې الله ج خپل پیغمبر ته ولې چې د علم دزیادت غوښتنه کوه
او داسې وايي: (ای زما زبه زما په علم کې زیاتوالی راوړی). علم ددنیا او اخرت سعادت او
نیکبختي ده.

۲. د علم طلب: هر څه چې څومره ارزښت ولري دهغې پلټنه هم په هغه اندازه ارزښتناکه
وي لکه چې د علم زده کړه لازمه ده دعلم پلټنه او طلب هم لازم دي نو دضروري ده چې
دیوې دلاس ته راوړلو به غرض زیات کوښښ او زیار وویستل شي داځکه چې دعوامو
انسانانو علم کسې ښه لري او بې له هلو ځلو ددې قیمتي نعمت تر لاسه کول ناممکن دي
که د صحابه کرامو او تابعینو چې تر ټولو غوره انسانان دي سیرت ته یې څیر شو گورو
چې هغوی دعلم په خاطر په خالي نس شپې او ورځې تیرولې دمياشتو میاشتو پیاده سفرونه
به یې کول.

څوک چې دعلم په طلب کې ورځې دهغه سفر عبادت او د الله ج په لاره کې حساسیږي او الله
ج ورته جنت دداخلیدو لاره هواروي ملايکې ورته خپلې وزرې پر زمکه غوړوي په اسمان کې
ملايکې او په اوبو کې ماهیان ورته دمغفرت دعا غواړي.

۳. د کوم علم زده کړه فرض ده: علمونه ډیر اقسام لري چې دځینو علومو زده کړه په
هر کس فرض عین ده او د ځینو علومو زده کړه فرض کفایي ده دا په دې معنا چې که چیرې
په ټولنه کې یې یو څه کسان زده کړه په غاړه واخلي نو فرضیت یې د نورو له ذمی څخه سا
قطیږي. هغه علم چې زده کړه یې پر هر کس فرض عین ده د هغه اعتقادي ،او عملي
احکامو څخه عبارت دي چې الله ج بنده گان دهغې پر زده کړه مکلف کړي دي لکه: په

الله ج ایمان درلودل، دالله ج په ملایکو، پیغمبرانو ، اسماني کتابونو، داخورت دورځي په حالاتو ایمان لرل. د اسلام پنځو ارکانو زده کړه لکه لمونځ ، روژه، زکات او حج کول. په هر حال د حدیث څخه دا په ډاگه معلومېږي چې د هر علم زده کړه ضروري ده.

۴. د علم زده کړه پر هر مسلمان فرض ده: د علم زده کړه په هر نارینه ، اوښځینه مسلمان فرض ده ښځې چې د ټولنې نیمه برخه تشکیلوي عموماً هغه احکام چې سړو ته په کې خطاب شوي وي ښځو ته هم شاملېږي. د پیغمبر ص په زمانه کې ښځو هم د سړو په څیر د علم زده کړې کولې او حتی ډیرې لوې لوې فقیهه زنانه هم موجودې وې چې سړو به دپیغمبر ص له وفات څخه وروسته هغوي ته په مسایلو کې مراجعه کوله او له هغوي څخه به یې پوښتنې کولې، لکه ام المؤمنین عایشه رضي الله عنها، مگر د دوی دزده کړې زمینه باید داسلامي احکامو مطابق تنظیم کړای شي.

هڅو نه: د علم د زده کړې په اړه په خپلو کې سره خبرې وکړئ.

ارزونه:

۱. د حدیث شریف معنا وړایاست.
۲. لاندې کلمې معنا کړئ:
 - ✓ طَلَبُ:
 - ✓ اَلْعِلْمُ:
 - ✓ فَرِيضَةٌ:
۳. د حدیث شریف گټې وړایاست.

کورنۍ دنده:

۱. حدیث شریف سړه د معنا په یادو زده کړئ.
۲. د حدیث له مطالبو څخه د یو مطلب تر عنوان لاندې یوه مقاله ولیکئ!

غضب

د غضب تعريف: غضب په لغت كې په ښكاره او زور سره د يو چا څخه د شي اخستلو ته وايي. او د فقهاوو په اصطلاح كې: پرته د مالک له اجازي نه د محترم او متقوم مال اخيستل پداسي توگه سره چې د ده لاس ورڅخه لږ كړي غضب بلل كېږي.^۱

د غضب د ناروا والي دليل:

د غضب حراموالی په قران کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابت دی.

لومړی قران کریم: الله جل جلاله فرمايي: «وَأَن تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِأَبْطُلٍ وَتَذُلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ ثَمًّا لَّكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْأَنفِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ» (البقره، ۱۸۸) ژباړه: تاسي د يو بل مالونه په ناروا مه خورئ او مه بې چارواكو ته په رشوت كې وركوئ، پدې خاطر چې تاسي به په ناروا د خلكو د مالونو څخې برخه د پوهې سره خوړلي وي.

دويم: حديث: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: «لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ إِلَّا بِطَيِّبِ نَفْسٍ مِنْهُ».^۲ د مسلمان د خوښې څخه پرته د هغه مال خوړل حواز نلري.

درېم: اجماع: مسلمانانو د غضب په حراموالي اجماع كړې او دا يې لويه گناه شميرلي ده كه څه هم د خلا نصاب ته ونه رسيږي.

فعاليت: دوه زده كوونكي دې دغضب صورت په ټولگي كې تمثيل كړي.

د غضب احكام: غضب درى حكمونه لري:

۱- گناه: په هغه صورت كې چې څوك پدې پړه شي چې له ما سره د پردي شخص مال دى او بيا يې هم د ځان سره ساتي گناه ده او په اخوت كې ورباندې ښول كېږي.

۲- غضب شوى مال كه چيرې غاصب سره شتون ولري وركول يې لازم دي:

د رد او بيرته وركولو مصارف په غاصب دي او هغه وخت مسترد گرځي چې د مالک لاس ورباندې ثابت شي، چې پدې كار سره غاصب د تاروان څخه خلاصېږي.

^۱- تكملة فتح القدیر ۳۶۱/۷.

^۲-رواه البيهقي ۱۶۹/۴.

۳- کله چي غضب شوی مال له منځه تللی وي تاوان به ورکوي:

برابره ده چي دا تلف د الله جل جلاله له لوري وي او که د مخلوق له لوري.

که چيري غضب شوی مال منلي وي د مثل ورکول يې لازم دي او که منلي نه وي بيا يې قيمت ورکول لازم دي.

د غضب په هکله مسائل:

۱- چا چي د کوم مسلمان د ساز او سرود سامان لکه طبله، ارمونه، چمبه، شپيلې او دي ته ورته نور شيان مات کړل تاوان د صاحبينو په نظر نلري، ځکه چي دا د گناه لپاره تيسار شوي، نو قيمت کول يې باطل دي، همدا راز شرعاً يې له منځه وړل واجب دي، او د امام صاحب په نظر تاوان لري، ځکه چي پرته لدې کارونو څخه نوره گټه هم سري اخيستل کيږي، او همدا راز پلورل يې هم روا دي.^(۱)

که چيري يو چا په نابره يې پدې گمان چي دا زما دی څه غضب کړل، هيڅ گناه ورباندي نشته او نه ورباندي نیول کيږي، ځکه چي دا خطا ده او په خطا انسان نه نیول کيږي.

د قيمت د وجوب حالات:

قيمت په دری حالاتو کې واجبيږي:

۱. کله چي له منځه تللی شي منلي نه وي لکه حيوانات.

۲. کله چي له منځه تللی شي د مثلياتو له ډلې څخه وي خو د مثل پيدا کيدل يې په بازار کې حقیقتاً او حکماً ناشوني وي.

۳. کله چي يو مثلي د بل جنس منلي سره گډ شي لکه غنم د ورېشو سره.^(۲)

۱- جوهرة النيرة ۳- ۳۳۴- کتاب الغصب.

۲- وگوره: الدر المختار ۵/ ۱۲۹.

ارزو نه:

أ. لاندې پوښتنو ته ځواب وړاىاست:

- ۱- غضب لغتاً او اصطلاحاً تعريف كړئ.
- ۲- د غضب اړوند احكام بيان كړئ.
- ۳- په كورمو حالاتو كې دغضب شوي مال قيمت لازميږي؟
- ب- لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو سره ډك كړئ:
- ۱- كه چيري څوك پدې گمان چي مال يې خپل دى څه غضب كړي نلري .
- ۲- په زور باندې د يو چا مال اخيستل بلل كيږي.

كورنۍ دنده:

د خلكو په مالونو باندې دتيري كولو ضررونو په اړه يوه مقاله وليكي، چي له پينځو كرنېو څخه كمه نه وي.

لقطه (موندل شوی مال)

د لقطې معنا:

لقطه په لغت کې موندل شوي مال ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د نامعلومه مالک او غیر مباح مال موندل لقطه بلل کېږي.

د لقطې حکم:

د اشخاصو په اعتبار د لقطې حکم اختلاف لري، چې ځنې وخت غوره، مکروه او کله حرامېدای هم شي، چې تفصیل یې په لاندې ډول بیانېږي:

۱- که چیرې څوک پخپل امانت باوري وي او موندونکي مال خپل خاوند ته ساتلی او ورسپارلی شي، بیا د موندل شوي مال ترلاسه کول ورته غوره او مستحب دي، ځکه چې دا د ده د واجباتو څخه شمېرل کېږي.

۲- که چیرې څوک پخپل امانت باوري نه وي او دا ویره ورسره وي چې ځان ته یې مباح ونه گرځوم، بیا ورته د موندل شوي مال ترلاسه کول مکروه دي.

۳- که چیرې یو چا پخپل ځان د خیانت باور درلود او دا یې نه گڼله چې دا به خپل خاوند ته وسپاري بیا یې اخيستل حرام دي^۱.

د موندل شوي مال حکم له دې امله چې تاوان به لري او که نه؟
لقطه یا موندل شوی مال د هغه چا سره چې موندلی یې دی امانت شمېرل کېږي که پرته له تیري څخه هلاک شي تاوان نلري، خو که یې د تسلیمولو څخه منعه وکړه بیا هلاک شو تاوان لري.

د لقطې ډولونه: لقطه په دوه ډوله ده:

- ۱- د ساکنین مالونو موندل: لکه د ورک اوبڼ، غوا، پسه او داسې نورو څارویو موندل^۲.
- ۲- د غیر ساکنینو مالونو موندل.

^۱- بدائع الصنائع ۶/۲۰۰، فتح القدير ۴/۴۲۳، الدر المختار ۳/۳۰۶.

^۲- بدائع الصنائع ۶/۲۰۱.

فعاليت: پر شمير زده کورنکي دي په ټولگي کې دلفطې صورت تمثيل کړي.

د لفظي سره څه کول پکار دي؟

په موندونکي باندې لازم دي چې اعلان يې کړي، بخاري او مسلم د زيد بن خالد الجهني څخه روايت کوي فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه د لفظي په هکله پوښتنه وشوه، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «عَرَفْتُهَا سَنَةً» ژباړه: پر کال پورې يې اعلان کړه.^۱

اوس د اعلان څرنگوالی، موده، ځای، د اعلان مصارف او هغه څه چې ورک مال ورته اړتيا لري، د رد او بېرته ورکولو شرط او ځان ته د خپلولو حکم يې څيړو.

د اعلان څرنگوالی:

د موندل شوي مال اعلان او غږ به په هغه ځايونو کې د څو نښانو په بيانولو سره کوي چې ډير خلک پکې راتولېږي لکه بازارونه او د مسجدونو دروازې.

څوک به اعلان کوي؟

اعلان به خپله موندونکی او يا د موندونکي نائب کوي.^۲

د اعلان موده: دا څيره څو اړخه لري:

الف: که چيرې موندل شوی مال د اهميت وړ وي، پوره يو کال به اعلانېږي. خو فطری پر دې ده چې د اعلان موده خپله موندونکي ته دي پريښودل شي چې تر هغې پورې دي اعلان وکړي ترڅو خلکو کې مشهوره شي، تر کاله اعلانول يې ضرور ندي.

ب: که چيرې موندل شوی مال حقير يا ناچيزه وي، يعني چې د غله لاس ورباندې نه پري کېږي، هومره ورځې به اعلانېږي چې څومره موندونکي ته مناسبې ښکاري.

ج: که چيرې ډير ناچيزه شي وي لکه يو دانه خرما او يا د دې پشان نور پرته له اعلان څخه دي خبرات کوي.

د اعلان ځای: د موندل شوي شي اعلان به په بازارونو، د جوماتونو دروازو او د خلکو ټولنځايونو کې کېږي.

^۱ - د دي حديث تخريج البزار پخپل مسند کې کړی، الهدایة ۲/ ۳۶۶.

^۲ - الدر المختار ۳/ ۳۵۰.

د اعلان اجوره: د اعلان مصارف هغه چي اخبار، تلويزيون او راډيو ته وركول كيږي موندونكي شخص به يې گالي، څكه دا د ده د واجباتو او بنسټگرو څخه شميرل كيږي. د موندل شوي مال خاوند ته د واپسي شرط: د مالک له لوري به موندونكي ته داسي نښه ويل كيږي چي په هغي باندې د نورو څخه جلا كيږي لكه د بوجي. د خولي تار، وزن، شمير او داسي نورې نښې او يا دا چي شاهدانو باندې يې ثابت كړي چي دا د همده دى^۱.

د موندونكي د مالک كېدو حكم:

الف: كه چيرې موندونكي بهاي يا غني وي د موندل شوي مال نه ورته گټه اخيستل روا ندي، بلكه فقيرانو ته به يې خيرات وركوي براه ده چي پردو ته يې خيرات وركوي او كه خپلوانو ته اگر كه پلار، مور، ښځه او يا يې زوى او لور وي، څكه چي دا پردى مال دى، پرته د هغه له خوښي څخه ورنه گټه اخيستل جواز نلري.

ب: كه چيرې موندونكي غريب وي بيا ورته گټه اخيستل روا دي گواكي داسي ده لكه چي په ځان يې خيرات كړى وي.

ج: كه چيرې وروسته له خيرات يا گټه اخيستلو څخه د هغه مالک پيدا شو، د خيار خاوند دى. كه همداسي خيرات يې پرېږدي نو ده ته به يې ثواب رسېږي، او كه له موندونكي څخه تاوان اخلي، او يا دا غوره گڼي چي له هغه غريب څخه يې ترلاسه كوي كوم نه چي خيرات وركول شوى كه چيرې هغه غريب پيدا كړي.

د: دا ټول احكام د حل او حرمت په موندل شوي مال كې پلي كيږي.

^۱ - فتح القدیر ۴/ ۴۳۱.

ارزونه:

✓ لاندې شيان په لنډ ډول بيان كړئ:

۱- لقطه لغڼا او اصطلاحاً تعريف كړئ.

۲- د لقطې حكم په لنډ ډول بيان كړئ.

۳- د لقطې سره څه كول پكار دي؟ بيان يې كړئ.

۴- ورك شوى مال بايد په كوم ځاى كې او تر كومې مودې پورې اعلان شي؟

۵- د لقطې د مالك كيدلو اړوند احكام وړياست.

✓ لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو ډك كړئ:

۱- موندل شوى مال د موندونكي په مال كې مگر كه

..... وي گټه اخيستل ورته روا دي.

۲- د لقطې د اعلان مصارف به گالي.

 كورنۍ دنده:

كه چيرې تاسو څه پيدا كړي دلست په رڼا كې بايد څه ورسره كړئ ددې موضوع په اړه په پنځو كرښو كې يوه مقاله وليكئ.

مزارعت (دهقاني)

هارون خپله ځمکه سهيل ته د کرلو لپاره د حاصلاتو په نيمایي، دريمه او يا څلورمه برخه ورکوي دې کار ته د فقهي په علم کې مزارعت او مونږ ورته دهقاني وايو.

د مزارعت تعريف:

مزارعت ته په پښتو ژبه کې کښت يا دهقاني وايي. او د فقهاوو په اصطلاح کې د ځمکې د خاوند له خوا د دهقان سره د حاصلاتو په يوه معلومه برخه (نيمایي) دريمه، څلورمه، شپږمه) عقد ته مزارعت ويل کېږي.^۱

د دهقاني، رکن:

دهقاني، رکن، ايجاب او قبول دی.

د دهقاني، حکم:

امام ابو حنيفه رحمه الله تعالى د مزارعت عقد باطل گڼي او صاحبينو په څلورو ډولونو بنسټولي چې درې يې روا او يو ډول يې باطل دی، په لاندې توگه:

۱- د جواز صورتونه:

الف: چې تخم د ځمکې په خاوند او کولبه په دهقان وي.

ب: چې تخم، کولبه او کار په دهقان وي او د ځمکې د خاوند پراخې ځمکه وي.

ج: چې ځمکه، تخم او کولبه د يو وي او عمل په بل وي.

دا پورتنۍ درې واړه صورتونه روا دي.

۲- د بطلان صورت:

کله چې ځمکه او کولبه په يوه، تخم او کار په دهقان وي دا ډول ځمکه ورکول باطله دهقاني ده، ځکه چې دلته د کرلي اجوره د حاصلاتو په ځينې برخه کې راغلي، حال دا چې هغه نامعلومه ده، نو جواز نلري.

^۱ - بديع الصنائع ۶/ ۱۷۵، الدر المختار ۵/ ۱۹۳.

فعالیت: پر شمیر زده کړونکي دی د مزارعت عقد هغه شکلونه چې د دوی په سیمو کې رائج دي بیان کړي.

د مزارعت شرطونه:

د هغه چا په نظر چې دهقاني یې روا گڼلې ده د صحت لپاره یې ورته اته شرطونه ایښي دي چې په لاندې ډول بیانېږي:

- ۱- عاقدین به د عقد اهلیت لري یعنې عاقلان به وي.
- ۲- د دهقاني موده باید معلومه وي.
- ۳- ځمکه به د کرکلي جوگه وي.
- ۴- مالک به ځمکه دهقان ته پرېږدي او خپل لاس به ورڅخه لږوي.
- ۵- حاصلات به د دهقان او ځمکې د خاوند تر منځ په تیت او پراگنده توگه شریک وي، ترڅو د شراکت معنا متحققه شي.

۶- د تخم خاوند به معلوم وي چې په چا دی په دهقان یا خاوند د ځمکې، ترڅو له دې لارې د ځمکې او دهقان گټه خرگنده شي.

۷- دهقان او د ځمکې خاوند به خپله برخه معلوموي.

۸- د تخم جنس به معلوم وي، ترڅو اجوره معلومه شي^(۱).

د صحیحې دهقاني احکام:

صحیح مزارعت خپل احکام لري چې مونږ یې په لاندې کړنښو کې رالږوو:

- ۱- د دهقاني ټول کارونه چې د کښت د اصلاح لپاره ترسره کېږي په دهقان باندې دي، لکه سانه او په تخم باندې د ځمکې لاندې مصارف کول.
- ۲- د کښت مصارف لکه سړه، خشاوه، غوبل (تریش) په دواړو باندې د خپلې برخې په اندازه دي.
- ۳- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ ورباندې اتفاق شوی وي ویشل کېږي، که چېرې ځمکې حاصلات ونه کړل د هر یوه لپاره هیڅ شی نشته.
- ۴- د دهقاني عقد د هغه چا په حق کې چې تخم ورباندې وي غیر لازم شمیرل کېږي په بل لوري چې تخم یې ندی اچولی لازم گڼل کېږي.

^۱- تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق ۵/ ۲۷۹.

- ۵- خبروېول او کرل د عرف او عادت مطابق ټاکل کېږي.
- ۶- که چیرې یو له عاقدینو د کښت د رسیدو څخه وړاندې مړ شي، کښت به تر پخلي پورې پریښودل کېږي او د دهقان لپاره هیڅ نشته، ځکه د اجارې عقد د مړدې د نه ختمیدو لسه وځي باقي پاتې دی^۱.

فعالیت: څو تنه زده کونکي دې د دهقاني د شړتونو د ګټو په هکله معلومات ورکړي.

د دهقاني پای:

- په لاندې حالاتو کې دهقاني پای ته رسېږي.
- ۱- کله چې د دهقاني موده پای ته ورسېږي
 - ۲- کله چې یو د عاقدینو څخه مړ شي.
 - ۳- همدارنګه دهقاني په عذرونو سره هم پای ته رسېږي، عذرونه عبارت دي له:
 - أ- کله چې د ځمکې خاوند ټوټه فرسدار او د ځمکې پلورلو ته اړ شي.
 - ب- کله چې دهقان ته عذر پیدا شي، یعنې داسې ناروغ شي چې د کار تران ونلري.
- ارزونه:**

- أ- لاندې شیان په لنډ ډول بیان کړئ:
 - ۱- مزراعت لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
 - ۲- د جائز مزراعت صورتونه په لنډ ډول وریاست.
 - ۳- د مزراعت شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.
 - ۴- د دهقاني د اړونده احکامو په هکله معلومات ورکړئ.
- ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ټوک کړئ:
 - ۱- کله چې ځمکه په یوه، تخم او په دهقان وي دا ډول ځمکه ورکول په دهقاني باندې باطله دهقاني بلل کېږي.
 - ۲- حاصلات به د هغه ټاکلي شرط لاندې چې د دواړو تر منځ وړاندې اتفاق شوی وي

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

^۱- بیانغ الصنائع ۶/ ۸۱، الدر المختار فی رد المحتار ۵/ ۱۹۹.

مساقات (باغباني)

کریم، حکمت ته خپل باغ د لاس ته راتلو نکو میوو په یوه معلومه برخه د خدمت لپاره ورکوي، د پورتنیو دوو کسانو دا معامله د باغباني په نامه یادېږي او د فقهي په اصطلاح کې ورته مساقات وايي.

لومړی: د مساقات معنا:

مساقات ته په پښتو ژبه کې باغباني وايي.

او د فقهي په اصطلاح کې: باغبان ته د میوو په یوه ټاکلي مشاع (تېته) برخه باندي د مېوه لرونکو ونو وړکول باغباني بلل کېږي.^(۱)

دویم: د باغباني حکم:

امام ابو حنیفه (رح) باغباني باطله بولي، مگر صاحبین یې د څه شرطونو سره روا گڼي، خو فطری د همدوی په قول ده، ځکه نبي اکرم صلی الله علیه وسلم د خیر له خلکو سره همداسې عمل کړی دی.

درېم: د باغباني رکن:

د باغباني رکن ایجاب او قبول دی.

خلوړم: هغه ونې چې باغباني یې جواز لري:

د میوه لرونکو ونو لکه خرما او انگور، همدا راز د نورو ونو او بوټو لکه بانجانو د بوټو وړکول په باغباني باندې روا دي، ځکه چې د باغباني جواز د اړتیا له مخې راغلی نو ټولې ونې پکې راتلای شي.^(۲)

پنځم: د باغباني او دهقاني تر منځ مهم توپيرونه په لاندې ډول دي:

۱- کله چې یو د متعاقدينو څخه د باغباني نه پلي کیدل غواړي، نو په ترسره کیدو یې مجبورېږي حال دا چې دهقاني داسې نده.

^۱- التسهيل الضروري لمسائل القدوري ص ۵۶۵.

^۲- بدائع الصنائع ۶/ ۱۸۵.

۲- کله چې د باغباني موده پوره شي، عقد به د ميوې تر پخېدو پوري دوام مومي، باغبان ته د دې مودې مزدوري نه ورکول کيږي او ميوه به په ونه کې پرته له اجوري څخه تر پخېدو پوري وي، د دهقاني په خلاف.

۳- کله چې باغباني فاسده شي، باغبان ته به مناسبه مزدوري ورکول کيږي، حال دا چې مواعيت داسې ندي.

۴- استحساناً په باغباني کې د مودې ټاکل شرط ندي، ځکه چې د هرې ميوې د پخېدو موسم معلوم دی، حال دا چې دهقاني داسې نده.

فعاليات: پر شمېر زده کوونکي دې د مسافات عقد په هغو مېرو کې چې د دوی په سيمو کې شتون لري تمثيل کړي.

شپږم: د باغباني، شرطونه:

باغباني خپل ځانگړي شرطونه لري چې لنډيز يې دا دی:

۱- باغبان او مالک دواړه بايد د عقد اهليت ولري، يعنې د عقل خاوندان به وي.

۲- مالک به خپل لاس د ونو څخه لنډوي، يعنې ونې به باغبان ته سپاري.

۳- په لاس ته راتلونکو ټولو مېرو کې به دواړه شريک وي.

اووم: د باغباني احکام:

د صحيحې باغباني لپاره فقهاؤ کرامو ځانگړي احکام راوړي چې لنډيز يې دا دی:

۱- ټول هغه کارونه چې ونه پرې ساتل کيږي او ورته اړتيا لري لکه اوبه، وياړې جوړول، ساتنه او القاح (پيوند کول) په باغبان دي.

۲- ټول هغه مصارف چې د ونو د قوت ښلولو لپاره دي لکه سره يا کود، د ځمکې اړول او د مېرو په ټولولو باندې راځي، دواړه به يې د خپلې برخې په اندازه مشترک گالي.

۳- که چيرې ياغ مېره ونکړه هيڅ يو د بل څخه څه نشي اخيستلای.

۴- د باغباني عقد په دواړو لازم دی.

۵- د ځمکې خاوند، باغبان په کار کولو مجبورولای شي، مگر نه د علدر په صورت کې.

۶- لاس ته راغلې مېره به د ټاکلي شرط سره سم د دواړو تر منځ وېشل کيږي.^۱

^۱- بدائع النائع ۶/ ۱۸۶، تسنن الحقائق شرح کنز الدقائق ۵/ ۲۸۴.

اتم: د باغباني پای:

باغباني په هغه شيانو پای مومي په کومو چې دهقاني پای ته رسېږي او عبارت دی له لاندې شيانو څخه:

- ۱- کله چې د ټاکلي شرط سره سم باغباني پای ته ورسيږي.
- ۲- کله چې يو د عقديو څخه خپل ژوند له لاسه ورکړي.
- ۳- همدارنگه په عذرونو باندې هم پای ته رسېږي او دا عذرونه عبارت دي له:
الف: کله چې باغبان معلوم او مشهور غل وي.
ب: کله چې باغبان داسې ناروغ شي چې د کار جوگه نه وي.

فعاليت: څو تنه زده کړونکي دي د مسافات د پوښو شرط حکمت په هکله خپلو ملگرو ته

معلومات ورکړي.

ارزونه:

- ۱- لاندې شيان بيان کړئ:
- ۲- مسافات په لغت او اصطلاح کي تعريف کړئ.
- ۳- د مسافات او مزراعت ترمېځ توپيرونه په گوته کړئ.
- ۴- د باغباني شرطونه ويايست.
- ۵- د باغباني لومړی او دوم حکم بيان کړئ.
- ۶- دباغباني، دريم او څلورم حکم ورايست.
- ۷- د باغباني پنځم او شپږم حکم بيان کړئ.
- ۸- دباغباني، عقد په کوم وخت پای مومي؟
- ۹- لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
- ۱۰- باغباني له دهقاني څخه پدې کي توپير لري چې د مودی پوره کيدو سره سره..... د ميوې تر پيچيدو پوري دوام مومي.
- ۱۱- په باغباني، کي د مودې ټاکل..... ځکه چې.....

کورنۍ دنده:

هغه مهم توپيرونه چې باغباني يې له دهقاني سره لري په خپلو کتابچو کي وليکئ.

وقف

لومړی: د وقف معنا:

وقف په لغت کې جس او ساتلو ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې:

۱- وقف د ځمکې يا جنس بندول دي پداسې حال کې چې د ملکیت حکم يې واقف سره پاتې او ګټه يې خيراتيږي وقف بلل کېږي.

۲- او يا د عين بندول او خيراتول دي د ټولنې د خدمت لپاره. لومړی تعريف امام ابو حنيفه رحمه الله تعالى او دويم يارانو کړی دی.^(۱)

دويم: د وقف د روا والي دليل:

وقف د دې په خاطر روا شوی چې محتاج خلک د بنسټ شوي عين څخه پداسې توګه ګټه واخلي چې اصل عين يې باقي وي، نو پدې ډول به وقف شوی مال د واقف لپاره صدقه جاريه وي، نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايي: «إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ أَوْ شَيْءٍ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ»^(۲) ژباړه: کله چې انسان مړ شي ټول اعمال يې قطع کېږي مګر درې شیان دي چې دا ورته د مرګ څخه وروسته هم ګټه رسوي هغه: تل پاتې صدقه، ګټور علم او نیک اولاد چې ورته دعا کوي.

دریم: د وقف حکم:

امام ابو حنيفه رحمه الله تعالى وقف جائز غیر لازم عقد ګڼي، بنا پر دې مالک يې بېرته غوښتلاى شي او ورڅخه د ده لاس نه لېږدېږي، مګر که چېرې د وخت قاضي ورباندې پریکړه صادره کړي او يا د ده تر مرګ پورې تېراو ولري بيا د مالک له لاسه وځي.^(۳)

د يارانو په نظر کله چې وقف صحيح وي لازم ګڼل کېږي او د مالک د لاسه د وقف له وینا سره سم وځي.

لنډه دا چې د امام ابو حنيفه رحمه الله تعالى په نظر وقف جائز غیر لازم عقد دی او د يارانو په نظر کله چې صحيح واقع شي وقف شوی د مالک له لاسه وځي.

^۱- فتح القدير ۳۲/۵.

^۲- صحيح مسلم.

^۳- الدر المختار ۳/۱۳۹، الی ۳۹۲.

خلورم: د وقف رکن:

د وقف رکن هغه لفظ او صیغه ده چې په وقف دلالت کوي.

پنځم: د وقف شرطونه:

۱- وقف کورنکي باید عاقل او بالغ وي.

۲- وقف کورنکي به آزاد، د بنېل شوي شي مالک او هوښیار وي.

د موقوف شرطونه:

۱- وقف شوی مال به ځمکه او یا هغه شي وي چې د بقا سره تړېنه گټه اخيستل کېږي لکه د

جهاد لپاره د سلاح او اسونو وقف کول.

۲- وقف شوی مال به معلوم او څرگند وي.

۳- وقف شوی مال به د وقف په وخت کې د واقع ملکیت وي.

۴- وقف شوی مال به بېل او جلا وي ټیټ او پراگنده به نه وي.

فعالیت: پر شمېر زده کړونکي دې د وقف څو صورتونه تمثيل کړي.

شپږم: د وقف کتونکي یا ناظر:

وقف ته روا ده چې د وقف نظارت پخپله وکړي او یا يې هغه چاته وسپاري چې ورته وقف شوی وي، همدارنگه پرته له دوی دواړو خجته بل څوک هم ورته ټاکل کېږي، که نوم يې معلوم وي لکه فلاڼی او یا ورته څه صفونه وټاکي لکه چې وړايي: هوښیار، عالم او یا نور داسې صفونه ولري نو زما د وقف نظارت به کوي.

د وقف د ناظر شرطونه په لاندې ډول بيانېږي:

۱- د وقف ناظر باید متقي او پرهېزگار شخص وي.

۲- د ورسپارل شوي دندې کفایت باید ولري.

اووم: د ناظر دنده:

۱- د وقف شوي شي ساتل.

۲- د وقف شوي شي آبادول.

۳- وقف شوی شي په کرایه یا دهقاني ورکول او د دې لپاره لاندې او مشخصه کول.

اتم: د ناظر گوښه کول:

واقف د وقف ناظر گوښه کولی شي.

نهم: د وقف اړوند مسئلې:

۱- يواځې زامنو ته پرته له لوڼو د مال وقف کول مکروه ټيټه دي، ځکه چې دا کار د جاهليت کړنو ته ورته دی.

۲- د وقف مصارف به د وقف شوي مال له گټې څخه وړکول کېږي.

۳- که چېرې کوم جومات ږنگ او بيا هيڅوک يې ابادولو ته غاړه کښېږدي، پداسې حال کې چې خلک ورته اړتيا ونلري ځکه چې بل مسجد ورسره آباد شوی وي، دا ځای د شېخينو (امام ابو حنيفه او امام ابو يوسف) په نظر همداسې تر قيامته مسجد پاتې کېږي، ابادونکي او د ده وارثان يې بيرته مالک کېدای نشي. همدارنگه د بل ځای سره يې تبديلولای هم نشي او نه يې بل مسجد ته د اسبابو انتقال جواز لري، برباره ده چې لمونځ پکې کېږي او که نه کېږي.^(۱)

۴- د مسجد په ديوال د تير ايښودل په کرايه او يا پرته له کرابي روا ندي.^(۲)

فعاليت: خړته زده کوونکي دې د وقف د شرطونو گټې په انفرادي توگه خپلو ملگرو ته

بيان کړي.

ارزونه:

لاندي سوالونه ځواب کړئ:

۱. وقف په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟
۲. د وقف شوي مال شرطونه بيان کړئ.
۳. د وقف شوي مال ساتونکي بايد څوک اوسي؟
۴. د وقف د ساتونکي دنده څه ده؟
۵. ايا هغه ځمکه چې دمسجد په نوم وقف شوی وي تل لپاره دمسجد په نوم يادېږي؟
لاندي جملې بشپړې کړئ:
۱. زامنو ته پرته له لوڼو د مال وقف کول
۲. د وقف کوونکي شرطونه په لاندي ډول دي:

کورنۍ دنده:

د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

^۱ هندي فتاویٰ ۲- ۴۵۸- الفصل الاول فيما يصير به مسجداً.

^۲ - الدر المختار ۳/ ۴۰۶.

صلح (سوله)

زېد او زبیر په خپل منځ کې په یو پټي باندې شخړه وکړه، یو والي: پټی زما دی. او بل والي زما دی. د کلي سپین زېرو د دوری تر منځ د دوری په خوښه پرېکړه وکړه، زېد ته یې د مدعي به پټي درېمه برخه د صلح (سولې) په بنیاد ورکړه او زبیر پرې قانع شو. خو که دوی محکمي ته مراجعه وکړي نو قاضي د دوری تر منځ صلح نه کوي، چې د شخړې په لومړي ټول له منځه وړلو ته صلح او دویم ټول له منځه وړلو ته قضا ویل کېږي.

د صلحي تعريف:

صلحه په لغت کې سمو لو ته والي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: هغه عقد چې شخړې له منځه وړي صلحه بلل کېږي.^(۱)

د صلح حکم:

د خلکو تر منځ د شخړو له منځه وړل ښه کار دی.^(۲)

د صلح د روا والي دليل:

صلح په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې روا شوي ده.

۱ قرآن کریم: الله تعالي فرمائي: (وَالصُّلْحُ خَيْرٌ)^(۳) صلح کول غوره او بهتر کار دی.

۲ نبي اکرم ﷺ فرمائي: «الصُّلْحُ جَائِزٌ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا صُلْحًا أَحَلَ حَرَامًا أَوْ حَرَّمَ حَلَالًا»^(۴) ژباړه: صلحه (سوله) د مسلمانانو تر منځ روا ده مگر هغه صلحه ناروا ده چې حلال حرام، او حرام حلال کړي.

۳ اجماع: ټولو علماؤ کرامو د صلحي په روا والي د دې لپاره اجماع کړې چې ستونزې او مشکلات له منځه یوسي.

د صلحي د روا والي حکمت:

د اختلاف او تفرقي له منځه وړل د محبت او دوستي. فضا د مسلمانانو تر منځ ساتل دي.

^۱ - وگوره : تكملة فتح القدیر: (۳ \ ۷) تبیین الحقائق : ۵ \ ۹.

^۲ - وگوره: تبیین الحقائق: جلد، ۵، ص: ۳۰.

^۳ - سورة النساء ، آیت ۲۸ .

^۴ - وگوره: السنن الکبری للبیهقي: جلد، ۶، ص، ۶۵.

د صلحي حالات:

کله چې دوه تنه يو پر بل باندې د څه مال دعوه وکړي مدعي عليه به له لاندې درې حالاتو څخه خالي نه وي:

۱ په دعوأ به اقرار کوي: لکه دا چې احمد په بکر باندې د يو جرښتير دعوه وکړي، بکر د ده دعوه ومني، د سپين ډبرو له مداخلې وروسته دواړه په بل شي سره روضه، جوړه وکړي، معنا دا چې دعوه يې په جرښتير کړي وي او جوړ جاړی په غوا وکړي، گویا داسې ده لکه چې جرښتير يې د غوا په بدل کې پلورلی وي، دا ډول صلحه روا ده او د بيعي احکام ورباندې مرتبېږي، ځکه چې د بيعي په معنا ده.

فعاليت: خوښه زده کړونکي دې د صلحي صورتونه نښل کړي.

۲ د دعوأ څخه د مدعي عليه انکار: په پورتني صورت کې بکر د جرښتير څخه منکر شي بې او بکر نه مني، مگر د احمد له ډبر اصرار څخه وروسته سپين ډبري په بکر څه شي ومني او بکر ته يې ورکوي دا ډول صلح هم جواز لري.

۳ د مدعي عليه د چوپښا او سکوت حالت: معنا دا چې په پورتني مثال کې بکر د احمد په دعوأ سکوت اختياروي او هيڅ نه وايي، دې صورت کې هم د کلي مشران په بکر څه مني او احمد ته يې تسليموي دا هم جواز لري.

د صلحي احکام: صلحه خپل ځانگړي احکام لري چې په لاندې ډول بيانېږي:

۱. د دعوأ کوونکو تر منځ د شخړې او جنجال له منځه وړل، کوم چې وروسته لدې د دواړو دعوه پدې اړوند نه اړېدل کېږي.

۲. که چېرې دعوأ په پتي وي او صلح هم په پتي باندې تر سره شوي وي شفيع ته د شفعي حق ثابتېږي، ځکه چې مدعي بها پتي يې په مصالح بها پتي و پلوره، ځکه چې د پتي په پلورلو باندې شفعه ثابتېږي.

فعالیت: زده کورنکي دي په انفرادي توگه د مسلمانانو ترمنځ د صلحي گټي بيان کړي.

ارزونه:

لومړۍ پوښتنه: لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. صلحه په څو ډوله ده؟ په لنډه توگه يې بيان کړئ.
۲. د صلحي پرمثال وړایاست!
۳. په صلحه کې د مدعي عليه حالات وړایاست!
۴. د صلحي اړوند احکام بيان کړئ.
- دويمه پوښتنه: لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۵. صلحه په لغت کې ته وايي. او په اصطلاح کې.....
۶. که چيرې دعوه په پټي وي او صلحه هم په پټي باندې ترسره شوې وي شفيع ته

کورنۍ دنده:

د صلحي د گټو په هکله يوه مختصره مقاله وليکئ.

شرکت

د شرکت تعريف:

شرکت په لغت کې اختلاط او گډولو ته وايي.

او د فقهاؤ په اصطلاح کې: عبارت له هغه عقد څخه دی چې د شریکانو تر منځ په سرمايه او گټه کې تر سره کېږي، معنا دا چې شریکان یو بل سره پدې اتفاق کوي څرنگه چې زموږ سرمايه گډه ده همدا شان گټه مو هم سره گډه ده.^(۱)

د شرکت د روا والي دليل:

شرکت په قرآن کریم، احادیثو او اجماع باندې ثابتېږي.

۱. الله تعالی فرمایي دي: **وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخَالِطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ**^(۲) ډېر داسې شریکان شته چې یو پر بل باندې تېری کوي.

نبی کریم ﷺ فرمایي: **«يُقْرَأُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا ثَالِثُ الشَّرِיקَيْنِ مَا لَمْ يَخُنْ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَسَادًا خَسَانٍ خَرَجَتْ مِنْ بَيْنِهِمَا»**^(۳)

ژباړه: دا قدسي حديث دی رسول الله ﷺ وايي: الله تعالی فرمایي: زه د دوه شریکانو درېم یم په ساتنه او مرسته کې او تر هغه وخته پورې ورسره یم چې تر څو خپل ملګري سره خیانت ونکړي، پس هر کله چې درې خیانت وکړ، زه ورڅخه وځم او خپله مرسته ترې اخلم. معنا دا چې کله سره ښه او راست چلېږي الله تعالی یې په کار کې برکت اچوي او کله چې خیانت ورڅخه واقع شي مرسته او برکت ورڅخه پورته کېږي.

^۱— وګوره، فتح القدیر د عنايي سره، ج: ۲، ص: ۵. تسنن الحقائق: ج: ۳، ص: ۳۱۲. رد المحتار، ج: ۳، ص: ۳۶۴.

^۲— سورت ص، آیت: ۲۴.

^۳— أخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ۶، ص: ۷۸.

۲. اجماع: ټولو مسلمانانو د شرکت په جواز اجماع کړې ده.

د شرکت د روا والي حکمت:

خلکو ته د مرستو لارې چارې برابرول پداسې شکل سره چې یو بل سره مالونه گډ او غټ غټ شرکتونه جوړ کړي د کومو چې یو تن ته چلول گران وي.

د شرکت چلولنه:

۱. د املاکو شرکت.

۲. د عقودو شرکت.

د املاکو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه یا ډیر اشخاص پرته د شرکت له عقد څخه د یو عین مالکان شي او دا په دوه ډوله دي:

۱. اختیاري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې د شریکانو په کړنې سره رامنځ ته شي، لکه یو شی په گډه واخلې، یا د بل چا له لوري ورته وېشل شي او دوي یې قبول کړي.

۲. اجباري شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنو ته پرته د دوي له کړنې ثابت شي، لکه دوه تنو ته په گډه یو شی په میراث پاتې شي.^(۱)

فعالیت: یو شمېر زده کوونکي دي د شرکت چلولنه په ټولگي کې تمېل کړي.

د دې شرکت حکم: هر شریک ته د دې شرکت څخه روا نده چې د خپل ملگري په برخه کې پرته د هغه له اجازې څخه تصرف وکړي، ځکه چې یو په بل باندې هیڅ ولایت نه لري.

۱- وگوره، بدائع الصنائع، ج: ۶، ص: ۵۶. فتح القدير، ج: ۵، ص: ۳. رد المحتار، ج: ۲، ص: ۳۶۴.

د عقودو شرکت: د عقودو شرکت عبارت له هغه عقد څخه دی چې دوه یا ډیر کسان یې په مال او ګټه کې د اشتراک په خاطر د یو بل سره کوي.

د عقودو د شرکت ټولونه: د عقودو شرکت په درې ټوله دی:

۱. د مالونو شرکت.
 ۲. د اعمالو او کارونو شرکت.
 ۳. د وجوهو شرکت.^(۱)
- د عقودو د شرکت رکن:

ایجاب او قبول د عقودو د شرکت ارکان دي.

لومړی د مالونو شرکت: دا هغه شرکت دی چې دوه تنه په مال کې شریک شي او یو بل ته ووايي: زه او ته دواړه په اخیستلو او پلورلو کې شریک یو او یا که چېرې موږ ته الله تعالی ګټه را په برخه کړه دا به د دواړو تر منځ پدې شرط شریکه وي، دا شرکت په دوه ټوله دی:

۱. د عیان شرکت:

دا هغه شرکت دی چې دوه تنه د تجارت له پاره سرمایه پداسې شرط چې ګټه به یې د دواړو تر منځ وېشل کېږي را ټولوي او ازاد تجارت ورباندې کوي د عیان شرکت بلل کېږي.

دا هغه ټول شرکت دی چې د خلکو تر منځ په اوسني عصر کې رایج او خلک یې کوي، ځکه چې دا کوم حد نه لري چې سوې دې خومره سرمایه ولري چې دا شرکت ورباندې وکړي. بلکې هر خومره شي چې په واک کې لري هغه د بل سره شریکولای شي او د خپلې سرمایې او ټاکلې شرط مطابق په ګټه کې شریکېږي.

دې شرکت کې دا کېدای شي چې یو د شرکت مسئول او بل هیڅ مسئولیت ونه لري، یو کار کوي او بل یې نه کوي، په شرکت او حکم یې کوم اثر نه پورېځي.

۲. د مفروضې شرکت:

دا هغه شرکت دی چې شریکان په سرمایه، ګټه او تصرفاتو کې برابره ونه ولري د مفروضې شرکت بلل کېږي، بڼه که چېرې د شریکانو سرمایه او نور شیان سره مساوي نه وي بیا ورته د

^۱ - وګوره ، تسنن الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۳.

مفاوضي شرکت نشو وبلاى، مثلاً: د يوه سړي سرمايه دوه زره افغانۍ او د بل يو نېم زر افغانۍ ده او په گډه تجارت پيل کړي د مفاوضي شرکت ندى.^(۱)

دا ډول شرکت روا دى، نبي کریم ﷺ فرمايي: "اَوْضُوا، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْبِرْكَاتِ"^(۲) تاسې د مفاوضي شرکت وکړئ، دا څکه چې پدې کې برکت دى.

فعاليت: څر تنه زده کړونکي دې په انفرادي توگه د شرکت ديو يو شرط حکمت په هکله خپلو ملگرو ته معلومات ورکړي.

ارزونه:

۱. لاندې پوښتنو ته ځواب وړاىاست:
۱. شرکت لغتاً او اصطلاحاً تعريف کړئ.
۲. د املاکو شرکت په څو ډوله دى؟ نومونه يې واخلئ!
۳. د عقود د شرکت ډولونه په لنډ ډول وليکئ.
۴. دعنان شرکت تعريف کړئ.
۵. د مفاوضي د شرکت له تعريف څخه وروسته يې له عنان شرکت سره توپير وښايئ.
- ب. لاندې خالي ځايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:
۱. اجباري شرکت: هغه شرکت دى چې..... ته پرته د دوي له..... ثابت شي، لکه.....
۲. د عقود شرکت په..... ډوله دى.

کورنۍ دنده:

د خپلې سيمې څخه د اجباري او عنان شرکتونو يو يو مثال وليکئ.

۱- وگوره: المبسوط، ج: ۱. ص: ۱۵۱. فتح القدیر، ج: ۵. ص: ۲۰. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۵۷. رد المحتار، ج: ۳. ص: ۳۷۳.

۲- وگوره: نصب الرأية في تخریج احادیث الهدایة، ج: ۲. ص: ۳۷۵.

د و جو هو شرکت

د و جو هو شرکت:

دا هغه شرکت دی چې مخور خلک پرته له دې چې سرمایه ولري سره شریکيږي، د خپل اعتبار پر بنسټ شیان په پور اخلي او بیا یې په قدمو پلوري او کومه ګڼه چې وکړي پخپلو مخونو کې یې د ټاکلي شرط سره سمه وېشي.

دا ډول شرکت روا دی.^(۱)

پدې شرکت کې دا هم روا ده چې د یوه ګڼه لږه او د بل ګڼه ډېره وي، خو ټاوان به په هغه اندازه ورباندې راځي څومره چې ضامن شوی دی.

د اعمالو او ابدانو شرکت:

دا هغه ډول شرکت دی چې دوه یا ډېر کسان پخپله غاړه باندې د چا څه کارونه ومني او دهنو له تر سره کولو وروسته لاس ته راځي، ګڼه پخپل منځ کې د ټاکلي شرط سره سمه وېشي. معنا دا چې خیاطان، آهنگران او یا نور کسبه خلک په شریکه یو کار ونیسي وروسته دکار او مصارفو ګڼه پخپل منځ کې وېشي.

فعالیت: د مضاربت او شرکت ترمنځ توپیر وایاست.

د عقودو د شرکت شرطونه:

۱. د ګټې اندازه به ټاکلې او محدودده وي: معنا دا چې پنځمه، دریمه او یا څلورمه برخه کې به یو بل سره شریک وي، بناءً که چېرې معهود له وي بیا شرکت فاسد دی.
۲. د ګټې اندازه به مشاع (تیتیه) وي: بناءً که چېرې داسې وولې چې لس افغانۍ، ګڼه یې زما ده او نوره ستا ده، دا شرکت فاسد دی.

د مالونو د شرکت شرطونه:

۱. د کار او عمل شرط کول: په عیان شرکت کې دا روا ده چې شریکان یو پر بل باندې او یا یو تن باندې کار شرط کوي، لکه چې داسې شرط کړي: دواړه به په شریکه اخیستل او

^۱ - وګوره: بدایع الصنائع، ج: ۶، ص: ۵۷. المسبوط، ج: ۱۱، ص: ۱۵۴. فتح القدير، ج: ۵، ص: ۳۰.

خرڅول کور، که خدای تعالی گټه را نصیب کړه زما او سنا گډه ده، او یا داچې یو به اخیستل او خرڅول کوي او گټه به د دواړو شریکه وي.

۲. د گټو وېش: گټه به په سرمايه وېشل کېږي، بڼه که چېرې سرمايه مساوي وي گټه به یې هم مساوي وي، بربره ده چې کار یو تن کوي او یا دواړه، ځکه چې گټه به یا په کار وېشل کېږي او یا په سرمايه.^۱

۳. هر کله چې د شرکت مال مخکې د مال له اخیستلو او یا گډولو څخه له منځه ولاړ شي شرکت باطلېږي.

۴. په عیان شرکت کې هر شریک د اخیستلو او خرڅولو واک لري، ځکه د شرکت په اساس هر یو بل ته د دې اجازه ورکړې ده.

د شرکت باطلوونکي: شرکت په لاندې شیانو له منځه ځي:

۱. د شریکانو له لوري د شرکت ماتول: کله چې د شریکانو له لوري شرکت مات او له منځه ولاړ شي شرکت باطلېږي.

۲. کله چې د شرکت یو شریکوال مو او له منځه ولاړ شي شرکت له منځه ځي.

۳. کله چې د شرکت مال وړاندې د شرکت له قیام څخه د منځه ولاړ شي شرکت باطلېږي. هغه شیان چې شرکت په کې نه صحیح کېږي:

کله چې شریکان په یو مباح عمل باندې هغه چې په لاسته راوړلو یې سړی مالک گرځي لکه ښکار، لرگي را ټولول، د معدنونو د ایستلو لپاره د ځمکې کیندل او داسې نور، دا ټول شرکتونه صحیح ندی او فاسد شمیرل کېږي، چا چې څه راټول او وموندل د هغه دي.^۲

^۱ - وگوره: فتح القدیر، ج: ۵. ص: ۲۱. تبیین الحقائق، ج: ۳. ص: ۳۱۸. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۲.

^۲ - وگوره: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق، ج: ۳. ص: ۳۲۳. بدائع الصنائع، ج: ۶. ص: ۶۳. المسبوط، ج: ۱۱. ص: ۲۱۶ او ورسته پاڼه.

ارزونه:

الف: لاندې اصطلاحات تعريف كړئ!

۱. د وجوهو شرکت تعريف كړئ.
۲. د اعمالو او ابدانو شركتونه د مثال په وړاندې كولو سره شرحه كړئ.
۳. د عقودو د شرکت شرطونه بيان كړئ.
۴. په كوم شرکت کې د كار كول شرط گڼل كېږي؟
۵. په كومو حالاتو کې شرکت باطلېږي؟
- ب: لاندې خالي ځايونه په مناسبو كلمو سره ډك كړئ:
د عقودو شرکت خو شرطونه لري؟ په لنډه ډول يې بيان كړئ.
۱. كله چې د شرکت مال وړاندې د څخه د منځه ولاړ شي شرکت
۲. د وجوهو شرکت دا هغه شرکت دی چې
سره شريكېږي

کورنۍ دنده:

د وجوهو او اعمالو د شركتونو د گټو په هکله په پنځو کرښو کې يوه مقاله وليکئ.

دوه څلورېنښتم لوست

شفعه

د شفعي تعريف:

په لغت كې: زيادت او جفت والي ته وايي.

او په اصطلاح كې: د ګاونډي له ضرر څخه د خلاصون په خاطر د ځمكې د تملك حق ته ويل كېږي.

د شفعي مشروعت:

د شفعي حق د دې لپاره ضروري دی ترڅو له روميې شريك څخه د نوي شريك ضرر دفعه شي.

د شفعي حكم:

د شفعي غوښتل يوازې حق دی.

د شفعي اړوند ځيني اصطلاحات:

شفيع: هغه چا ته ويل كېږي چې د شفعي حق ولري.

مشفوع: هغې ځمكې ته ويل كېږي چې د شفعي حق ورپورې تړلی وي.

مشفوع به: له هغه ملكيت څخه عبارت دی چې له امله يې د شفعي حق ټاټېږي.

مشفوع عليه: د ځمكې اخيستونكي ته ويل كېږي.

د شفعي سبب:

د شفعي سبب د پلورل شوي ځمكې سره د شفيع د ځمكې پېوستوالی دی برابره خبره ده چې

دا پېوستوالی لار يا ګاونډيتوب وي.

په شفعه كې د شركت ډوله نه:

په شفعه كې شركت په دوه ډوله دی:

۱. په خرڅه شوي ځمكه كې شركت: هغه داسې چې شفيع په خرڅه شوي ځمكه كې برخه ولري.

۲. د خرڅې شوي ځمكې په حقوق كې شركت لکه: د اوبو خوړلو حق، د خاصې لارې حق او داسې نور.

د شفعي ثبوت:

د شفعي حق د ځمکې د خرڅولو او د شفعي د اسبابو د وجود په صورت کې ثابتېږي.
د شفعي شرطونه:

هغه بيعه چې شفعه په کې ثابتېږي بايد لاندې شرطونه ولري:

۱. عقار (ځمکه) بايد مملوکه وي اگر که د تقسيم قابليت ونه لري.
۲. بيعه بايد صحيح او نافذه وي.
- په لاندې صورتونو کې شفعه نه ثابتېږي:
بلاعوضه هبه، صدقه، وقف، ميراث، وصيت يا هغه ځمکه چې د هغې بدل مال نه وي.
۳. هغه آبادي او وني چې ځمکه يې دولتي وي.
۴. د شريکانو په خپلو کې د عقار (ځمکې) تقسيم.
۵. هغه بيعه چې خپار شرط په کې شرط شوی وي.
۵. هغه ميعه چې د دولت له خوا د بولۍ په توگه پلورل شوي وي.
۶. هغه ميعه چې د دولت له خوا د استملاک يا د مسجد د جوړولو يا د مسجد سړه د يو ځای کولو په منظور پلورل شوي وي.

د شفعي طلب:

د شفعي طلب او غوښتنه په لاندې دريو طريقو سرته رسېږي:

۱. ميراث (بې له ځنډه) طلب: دا هغه طلب دی چې هر کله شفيع د هغه مجلس څخه خبر شي چې په کې بيعي صورت موندلی وي فوراً پرته له ځنډه او پرته له هغه څه چې د ده په انصراف دلالت کوي د شفعي غوښتنه وکړي.

۲. د استشهاد طلب (د شاهدانو په واسطه): دا هغه طلب دی چې شفيع پر پلورونکي چې ځمکه يې په لاس کې وي يا پر پيرودونکي چې اگر که ځمکه يې په لاس کې نه وي شاهدان ونيسي، که چېرې شفيع د شاهدانو په نيولو توان ولري خو شاهدان ونه نيسي د شفعي حق يې باطلېږي.

۳. د تملک طلب (د دعوا طلب): د تملک طلب په محکمه کې د خصوصت د دعوی له دایرولو څخه عبارت دی.

د شفعي ځيني احکام:

❖ شفيع په ټولو حقوقو او وجاو کې د بايع په وړاندې د مشري غوندې دی. ځمکه د شفيع په حق کې نوي ميعه ده، بربړه ده که شفيع د قضاء له لارې لاس ته راوړي وي يا د بايع په خوښه يې تر لاسه کړې وي، نو په همدې بناء شفيع د خپار عيب او خپار رویت حق لري.

❖ که چېرې شفيع ته د ميعې په ورکولو حکم وشي پداسې حال کې چې د ميعې پيسې پر مشري باندې قرض وي شفيع ملک دی چې هغه پيسې نغدې ورکړي.

❖ که چېرې پيروونکي د شفيع له خبر ورکولو څخه وروسته په مشفوع ځمکه کې آبادي وکړي يا پکې ونې کېږي، شفيع کولی شي چې يا ځمکه پرېږدي يا د ځمکې قيمت او د آبادۍ او ونو مصارف ټول ورکړي، او يا اخيستونکي د آبادۍ په وړاندو او ونو اېستلو اړ کړي.

❖ که چېرې اخيستونکي د شفيع له خبر ورکولو مخکې په مشفوعه ځمکه کې زيادت راوړي (آبادي وکړي) نو شفيع اختيار لري چې يا ځمکه پرېږدي او يا د ځمکې قيمت او د زيادت د پيسو په ورکولو ځمکه واخلي.

❖ که چېرې مشفوعه ځمکه د طبعي حوادثو له امله له مېخه ولاړه شي، د تلف شوي برخې پيسې د اصل قيمت څخه کمېږي.

❖ شفعه نه تجربه کېږي، شفيع نه شي کولی چې اخيستونکي د مشفوعه ځمکې د ځيني برخې اخيستلو او د ځيني نورې برخې پرېښودلو ته اړ کړي.

د شفعي سقوط:

شفعه د موأبست د طلب په پرېښودلو او يا د هغې د صحت له شتونو څخه د کوم شرط په له مېخه تللو ساقطېږي.

فعاليت: زده کړونکي دې لاندې عبارتونه په خپلو منځونو کې توضيح کړي:

خاليط، شفيع، شفعه، مدعي، مدعي عليه، دعوی.

ارزونه:

۱. شفعه په لغت او اصطلاح کي تعريف کړئ:
۲. شفعه څه حکم لري؟
۳. د شفعي د روا والي حکمت څه دی؟
۴. شفعه په څه شي ثابتېږي؟
۵. د شفعي شرطونه کوم دي؟
۶. د شفعي له حکمونو څخه دوه حکمونه بيان کړئ:
۷. د صحيح جملو په وړاندي دا (ل) نېټه او غلطو جملو په وړاندي دا (X) نېټه کيږدی:
- أ- په شفعه کي ملکیت شرط دی، نو په وقف شوي ځمکه کي شفعه نه ثابتېږي. ()
- ب- که چيري جايداد چا ته بلاعوضه نقل شوی وي لکه: ميراث، هبه (تحفه) يا وصيت شفعه په کي ثابتېږي. ()
- ج- د شفعي حق هغه چا ته نه ثابتېږي چي په ميعه کي شريک نه وي. ()

کورنی دنده:

د شفعي د حکمت په اړه لنډه مقاله وليکئ!

له ځان خڅه دفاع کول

کله کله داسې پېښېږي چې یو انسان د بل انسان پر ځان، مال او ناموس د تیرې جرات کوي، په دې صورت کې مقابل لوری خپلې دفاع ته اړ کېږي، پدې درس کې موږ د دفاع لارې څېړو او دا معلوموو چې څوک څرنگه د ځان خڅه دفاع وکړي.

لومړی: د دفاع روا والی:

د شرعي دفاع مشروعیت په قرآن کریم، احادیثو او عقل ثابت دی.

الله تعالیٰ فرمایي: **فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ** ^(۱) چا چې پر تاسو تېری وکړ، په هغه شان عمل ورسره وکړئ، څنگه چې درسره کړي، د الله تعالیٰ څخه وروبرئ، زیاتې ورسره ونه کړئ، تاسې پوره شئ چې الله تعالیٰ د متقینو ملگری دی.

نبی کریم ﷺ فرمایي: « **مَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ** ». ^(۲) ترجمه: څوک چې په خپل دین مړ شو شهید دی، څوک چې د ځان په دفاع کې مړ شو شهید دی، څوک چې په خپل مال مړ شو شهید دی، څوک چې په خپل ناموس مړ شو شهید دی.

د شرعي دفاع حالات:

کله چې څوک د بل چا په مال، ځان او نفس تېری وکړي، مقابل لوري ته په کار ده چې د خپل قدرت سره سم څرنگه چې مناسب وي خپله دفاع وکړي، بل څوک هم کولای شي چې د ده مرسته وکړي، بڼه لومړی به کمزوري لارې سنجوي، که چېرې یې په چټکو دفاع کولای شوه، وهل ورته جواز نه لري، همدا راز که دلاس په وهلو یې دفاع کولای شوه په کونک وهل ورته روا ندي، همدا شان نور چې پدې باندې خپله دفاع کوونکی پوهېږي. ^(۳)

^۱ - البقرة: ۱۹۴

^۲ - أخرجه البيهقي في السنن الكبرى، ج: ۳. ص: ۲۶۶.

^۳ - وگوره: بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳.

د شرعي دفاع شرطونه:

۱. تیری او تجاوز به له داسې جریبې څخه وي چې جزا به لري بڼه د پلار، خاوند او ښونکي ناديب تیری ندی.
۲. تیری او تجاوز به سملاسي صورت ښولی وي، معنا دا چې مؤجل او تهدید به نه وي.
۳. د تیري مخ نیوی به په مناسبه اندازه کوي تر څو د ده د گومان مطابق تیری رفع شي.
۴. د تیري مخ نیوی پرته له زور څخه په بله لاره امکان و نه لري.

فعالیت: خړته زده کوونکي دي له ځان څخه د دفاع د شرطونو په هکله خپلو ملگرو ته

معلومات ورکړي.

د شرعي دفاع د حکم حالات:

۱. د ځان څخه د دفاع حکم:

که چېرې کوم انسان په بل باندې د تیري تکل وکړي غواړي چې مړ او یا یې کوم غړی له کاره وغورځوي، بیا ډېره ده چې دا کار په انسان کوي او یا کوم حیوان باندې، بڼه هغه چا له پاره چې تیری ورباندې کيږي پکار ده چې د ځان څخه دفاع وکړي، که چېرې حمله کونکي د مدافع له لوري مړ شو هیڅ جنایي او مدني مسئول ندی، معنا دا چې دیت او قصاص ورباندې نشته، نې اکرم ﷺ فرمایي: (چاچې یو چا پسې توره را وایستله بیا یې کښوده او همدی ورباندې ووهل شو وینه یې تاوان نه لري)

مسئله: که چېرې حمله کونکي حیوان یا ماشوم او لیونی وي مدني پوښتنه به ورڅخه کيږي نه جنایي، معنا داچې قصاص ورباندې نشته مگر دیت او د حیوان تاوان به گالي، نې کریم ﷺ فرمایي: «لَعْنَةُ جُرْحِهَا جُحَارٌ» د حیوان زخم تاوان نه لري.

۲. د مال څخه د دفاع حکم:

د خپل مال څخه دفاع کول روا دي له نې اکرم ﷺ څخه یو سړي پوښتنه وکړه که چېرې یو سړی راشي او له ما څخه مال اخلي څه وکړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایي: مه یې ورکوه.^۱

^۱ - وگوره: تبیین الحقائق، ج: ۲. ص: ۱۱۰. بدائع الصنائع، ج: ۷. ص: ۹۳. الفتاوی الهندیة، ج: ۲. ص: ۷۱.

ارزونه:

أ- لاندې پوښتنو ته ځواب وړایاست:

۱. دفاع په کوم دلیل روا شوي ده؟ د قرآن کریم یو آیت او یو حدیث شریف ولیکئ.

۲. د دفاع حالات کوم دي؟

۳. شرعي دفاع کوم شرطونه لري؟ په لنډه ډول یې بیان کړئ.

ب- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړئ:

۱. د تادیب تیری بلل کیږي.

۲. که چېرې حمله کونکي د مدافع له لوري مړ شو هیڅ ندی،

معنا دا چې وړباندې نشته.

کورنۍ دنده:

د خلکو په مال، نفس، او پټ باندې د تېري کولو د گناه په هکله یوه مقاله ولیکئ.

وصيت

د وصيت معنا:

وصيت په لغت کې عهد او وعدي ته ويل کېږي. او د فقهاوو په اصطلاح کې: هر هغه مال چې وروسته له مرگ څخه يې سړی پر ځان باندې د بل چا له پاره لازمي وصيت بلل کېږي.^(۱)

د وصيت ټولونه: وصيت په دوه ټوله دی:

۱. مطلق وصيت: دا هغه وصيت دی چې يو څوک داسې ووايي: ما فلاڼي ته په فلاڼي شي وصيت کړی دی.

۲. مقيد وصيت: هغه چې داسې ووايي: که چېرې زه د دې ناروغي څخه مړ شوم فلاڼي ته دا شی ورکړی.

د وصيت د روا والي دليل:

وصيت په قرآن کریم، احاديثو، اجماع او عقل سره ثابت شوی دی.

۱. الله تعالى فرمائي: **كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْآلِئِنِّ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ**^(۲) پرتاسو فرض دي چې کله د څنګدن په حالت کې ياست او مال درڅخه پاتې کېږي، پر تاسې لازمه ده چې پلار، مور، او نږدې خپلوانو ته په نېکه (عدالت سره سم) وصيت وکړئ او دا په پرهېزګارانو باندې د دوي حق دی، همدا راز پدې هکله نور آيتونه هم شته.

يادونه: د وصيت فرضيت د ميراث د آياتو نړول سره منسوخ دی بړاخي جواز يې پاتې دی.

فعاليت: زده کړونکي دې په انفرادي توګه د وصيت د يو يو شرط حکمت په اړه خپلو ملګرو ته معلومات ورکړي.

^۱ وګوره: تبين الحقائق شرح كنز الدقائق، ج: ۱۸. ص: ۱۳۰.

^۲ البقرة: ۱۸۰

نبی کریم ﷺ فرمائي: «إِنَّ اللَّهَ تَصَدَّقَ عَلَيْكُمْ عِنْدَ وَفَائِكُمْ بِثُلُثِ أَمْوَالِكُمْ زِيَادَةً لَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ»^(۱) **ترجمه:** بیشک الله تعالى تاسي ته د څنګدن په وخت کې دا واک درکړی چې د خپل مال درېمه برخه چاته د وصیت په بنیاد خیرات ورکړی، کوم چې بیا په آخرت کې ستاسي په نېکو اعمالو کې زیاتوالی راولي.

۱. اجماع: علماؤ کرامو رحمۃ الله علیهم د وصیت په روا والي اجماع کړې ده.
۲. عقل: د عقل غوښتنه هم همدا ده چې سړی باید ښه او نېک کارونه وکړي د دې له پاره که چېرې کومه نیمګړتیا ترې شوي وي هغه ورباندې جبره شي.

د وصیت د روا والي حکمت:

په دنیا کې خیر او ښېګڼه د دې له پاره خلکو سره کول چې د آخرت ثواب ورباندې تر لاسه کړي، ځکه خو شریعت دنیا د کښت او آخرت د درمند اخیستلو ځای ښودلی دی.

د وصیت حکم:

وصیت مستحب او غوره عمل دی او اندازه یې د ټول مال درېمه برخه ده او هغه وخت باید ورکړل شي چې د وصیت کوونکي ټول پورونه ورکړل شي.

چاته به وصیت کيږي:

د اجنبي شخص (یعني چې وارث نه وي) له پاره وصیت کول صحیح دي برابره ده چې مسلمان وي او که کافر، همدا راز د وارثانو اجازه هم شرط نده.

د وصیت رکن:

د وصیت رکن یوازې د وصیت کوونکي له لوري ایجاب دی چې همدا د امام زفر رحمه الله نظر هم دی.^(۲)

د وصیت شرطونه:

د وصیت کوونکي شرطونه:

۱. وصیت کوونکي به د تبرع او ورکړې اهل وي، معنا دا چې عاقل او بالغ په خپل مال کې د تصرف اجازه ولري.
۲. وصیت کوونکي به وصیت پخپله خوښه پرته له کوم زور او زیاتي څخه کوي.^(۳)

^۱ - وګوره: مسند الصحابة في كتب الستة.

^۲ - وګوره: الدر المختار، ج: ۷. ص: ۳۲۹.

^۳ - وګوره: المعایة شرح الهادي، ج: ۱۶. ص: ۵۵.

۱- وگورہ: الدر المختار، ج: ۵. ص: ۴۶۹ الی ۴۷۱.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library